SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Institut tvůrčí fotografie

ČESKÁ REPORTÁŽNÍ A DOKUMENTÁRNÍ FOTOGRAFIE 1945 - 1968

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ondřej Kocourek

Obor: tvůrčí fotografie
Vedoucí práce: Prof. PhDr. Vladimír Birgus
Oponent: Mgr. Václav Podestát

OPAVA 5. října 2000

Poděkování

Děkuji všem, kteří mi pomohli během práce na této teoretické stati. Především pak vedoucímu práce Prof. PhDr. Vladimíru Birgusovi, za cenné připomínky, a oponentovi Mgr. Václavu Podestátovi.

Prohlášení

Prohlašuji že práci jsem vypracoval zcela samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.

V Opavě 5. října 2000

Ondřej Kocourek

Obsah

4 - Stručná předmluva

5 - Stručné připomenutí historických událostí v letech 1945 - 1968 ve světě

7 - Stručný nástin vývoje dokumentární fotografie ve světě do konce 60.let 20.století

15 - Stručný přehled vývoje české dokumentární fotografie ve 20. a 30. letech

17 - Politický a kulturní vývoj v Čechách v letech 48-68 v návaznosti na českou fotografii

27 - Česká dokumentární a reportážní fotografie v letech 1945 až 1968

55 - Závěrečné shrnutí

57 - Jmenný rejstřík

64 - Věcný rejstřík

71 - Seznam použité literatury

Obrazová příloha, Část první - Svět
Část druhá - Čechy

Stručná předmluva

Práce Česká reportážní a dokumentární fotografie 1945 - 1968 si neklade za cíl být vyčerpávajícím seznamem všech fotografických aktivit spadajících do oblasti vymezené zadáním, ale má za cíl postihnout hlavní osobnosti a trendy ve jmenované oblasti fotografie. Práce je členěna do několika kapitol, je doplněna přílohou, obsahuje jmenný i věcný rejstřík a seznam použité literatury. První kapitola slouží ke zjednodušenému připomenutí politické a kulturní atmosféry vymezeného období ve světě, druhá pak shrnuje v kostce vývoj světové reportážní a dokumentární fotografie. Pro možnost srovnání je doplněna obrazovou přílohou sestavenou z prací předních světových autorů. Ve třetí kapitole je naznačen vývoj české reportážní a dokumentární fotografie v období bezprostředně předcházejícím námi vymezenému. Čtvrtá kapitola má za úkol přiblížit politický a kulturní vývoj v Čechách v letech 1948 - 1968 a jejím smyslem je zdůraznit jeho specifičnost a do jisté míry i naznačit vazbu mezi reportážní fotografií a společenským systémem. Pátá kapitola je výčtem vývojových trendů a hlavních osobností české reportážní a dokumentární fotografie z let 1945 - 1968. Je také doplněna obrazovou přílohou.

Stručné připomenutí historických událostí v letech 1945 - 1968 ve světě

Z důvodu ucelenosti pohledu na českou dokumentární fotografii vznikající v letech 1945 - 1968, považuji za vhodné připomenout důležité historické události z tohoto období, které přímo či nepřímo ovlivnily životy a myšlení lidí a pomáhaly vytvářet poněkud neradostný až bizarní duch doby, avšak též zapůsobily na řadu fotografů-dokumentaristů v zahraničí i u nás. Jako příklad uvádím výběr mezinárodně politických událostí z části roku 1945. "4.-11.2.jaltská konference, 13.2.osvobození Budapešti, 26.2.Egypt vyhlásil válku Německu, 1.3.Saúdská Arábie vypověděla válku Německu, 27.3.Argentina vyhlásila válku Německu a Japonsku, 5.4.SSSR vypověděl smlouvu o neutralitě s Japonskem, 12.4.zemřel F.D.Roosevelt, nástupcem se stal H.S.Truman, 13.4.Vídeň obsazena sovětskými vojsky, 18.4.americké jednotky překročily hranice Československa, 25.4.-26.6.ustavující konference OSN v San Francisku, 29.4.italští partyzáni popravili Mussoliniho, 30.4.Hitler spáchal sebevraždu, 2.5.sovětská armáda definitivně dobyla Berlín, 5.5.povstání v Praze, 8.5.podepsána bezpodmínečná kapitulace Německa, 9.5.osvobozena Praha, 6.8.americké letectvo shodilo atomovou pumu na Hirošimu."([26] výběr ze strany 39). Tento telegrafický výčet vybraných událostí by mohl pokračovat ukončením II. světové války, Norimberským procesem, vzrůstajícím vlivem SSSR na země východní Evropy, počátkem studené války, vznikem státu Izrael, únorovým komunistickým převratem v Československu v roce 1948, vznikem NDR, RVHP a NATO v roce 1949, vypuknutím korejské války 1950, čínskou okupací

Tibetu, vytvořením Varšavské smlouvy 1955, berlínskou krizí, karibskou krizí, atentátem na amerického prezidenta J.F.Kenedyho v roce 1963, válkou ve Vietnamu, a mnoha dalšími více či méně lokálními konflikty, nebo přírodními a ekologickými katastrofami a dal by se jako tečkou uzavřít srpnovou okupací Československa armádami pěti "spřátelených" států varšavského paktu v roce 1968. Naproti tomu nelze pominout, že v tomto období došlo k bouřlivému rozvoji vědecko-technických disciplin. Jako příklad uvedu masové rozšíření antibiotik v lékařství, nebo vynález polovodičů v eletrotechnice (umožnil pozdější rozvoj informačních technologii zejména elektronických počítačů a televize), jež lze bez nadsázky zařadit mezi nejvýznamnější objevy dvacátého století.

Z výše uvedeného je celkem zřejmé jakým tématům věnovali pozornost fotografové žijící v této podivné a rozporuplné době. Je pochopitelná jejich snaha vytvořit svými fotografiemi obrazové svědectví o utrpení a bídě, jež přinesla tato doba, ale také o naději ve vítězství lidskosti a v mnoha případech i rozumu.

Stručný nástin vývoje dokumentární fotografie ve světě do konce 60.let 20.století.

Přesto, že vynález fotografie byl veřejně vyhlášen ve francouzské akademii věd 7.ledna 1839 (jednalo se o daguerrotypii), počátky dokumentární fotografie se datují do doby mnohem pozdější. Teprve se zdokonalením fotografické techniky bylo možné pokoušet se o zaznamenání života v jeho přirozené podobě. Mezi první průkopníky tohoto směru patřil Angličan Roger Fenton, který v 50.letech minulého století fotografoval na bojištích Krymské války, avšak jeho snímky byly statické a aranžované (pracoval ještě s mokrým kolódiovým procesem). Větší autentičností se vyznačovaly fotografie Američana Mathewa B.Bradyho pořízené za občanské války Severu proti Jihu. Z dalších autorů, uvedu pro stručnost jen několik nejvýznamějších jmen: Timothy H.O.Sulivan, Alexandr Gardner, R.Savage, Laton Alton Huffman, Giuseppe Primoli, Paul Martin, Peter Henry Emerson a další.

Zajímavějšími, z dnešního úhlu pohledu, jsou sociálně kritické fotografie Jakoba Augustuse Riise. Jde o nepřikrášlené snímky, pořízené často za pomoci magneziového blesku, v newyorských slums. Kniha, sestavená z těchto fotografií a vydaná v roce 1890 pod názvem Jak žije druhá polovina, vyburcovala veřejnost z letargie a přispěla k jisté pomoci. Na tento projekt navázal později,na začátku tohoto století, Lewis Wickes Hine fotografiemi ze života přistěhovalců na Ellis Islandu v New Yorku a o zneužívání dětské práce.
Z dalších autorů zde patří Maxim Petrovič Dmitrijev, Edward Scheriff Curtis, E.J.Belocq.

Díky novým objevům v oblasti techniky (film s celuloidovou podložkou, hlubotisk) došlo v posledních dvaceti letech 19.stol. k rozšíření publikování fotografií v tisku. Přesto moderněji, autentičtěji a dynamičtěji pojaté fotografie začínají pronikat do periodického tisku až začátkem našeho století. Práce mladších fotografů, nezatížených konvenčními postupy, začínají předznamenávat současné pojetí dokumentární fotografie. Typickým představitelem je Jacques - Henri Lartigue, který ve věku sedmi let začal vytvářet unikátní soubor fotografií. S vytříbeným citem pro estetiku situace vytvořil dílo jež bylo v 60.letech souborně vydáno v knize s příléhavým názvem - Deník století / sestavil Richard Avedon /. Silně emotivně působivé fotografie vytvářel také Maďar André Kertész. Tvorba Eugèna Atgeta měla původně sloužit převážně jako předloha pařížským malířům, avšak po jejím širokém zveřejnění ve 20. a 30.letech, kdy silně ovlivnila světovou fotografii, ji nelze opominout.

V roce 1924 se objevily na trhu nové pohotové fotoaparáty značky Ermanox (formát 4,5x6 cm), roku 1925 Leica (kinofilm) a o čtyři roky později Rolleiflex (6x6 cm). Tento technický pokrok, spolu s citlivějšími filmy a světelnějšími ojektivy, předznamenal vznik nových ilustrovaných periodik, založených z velké části na obrazové informaci zprostředkované fotografií. To zapříčinilo ve 30.letech bouřlivý rozvoj fotožurnalistiky. Fotografové začali vytvářet koncipované soubory s tak silnou informativní složkou, že mnohdy odsunuli psaný text až na druhé místo. Zejména v Německu takto pracovali Erich Salomon, Felix H.Man, Alfred Eisenstaed,

Martin Munkácsi, v USA Margaret Bourkeová-Whiteová, V SSSR Alexandr Rodčenko, Max Alpert, Arkadij Šajchet a další.

V letech mezi dvěma světovými válkami nastoupila také vlna takzvané sociální fotografie. Nejvýrazněji se projevila ve Spojených státech v období hospodářské krize, kde vznikl s podporou vlády USA, pod vedením ekonoma a sociologa Roye Strykera, projekt pod názvem Farm Security Administration na pomoc postiženým farmářům. Na tomto projektu spolupracovali špičkoví američtí fotografové Walker Evans, Dorothea Langeová, John Colier, Arthur Rothstein a další. Pracovali převážně s velko a středoformátovými kamerami. Během osmiletého působení na projektu vytvořili okolo dvěstěpadesáti tisíc fotografií s velmi citlivě vyváženou informativní a emotivní stránkou obrazu. Další organizací působící v USA byla levicově zaměřená Fotoliga (Aaron Siskind, Walter Rosenblum, Moris Engel, Sid Grossman, Eliot Elisofon. Sociální fotografie zapustila silné kořeny též v Německu. August Sander vytvořil rozsáhlé dílo na rozhraní mezi portrétem a sociální fotografií, v němž fotografoval v přirozeném prostředí portréty lidí patřících do různých společenských vrstev a majících rozdílná povolání. Na jeho tvorbu později volně navázala Diana Arbusová. Mezi přední německé sociální fotografy patřili například Ernst Thorman, Walter Ballhause, Eugen Heilig.

Během 2.světové války došlo zcela pochopitelně k rozmachu válečné fotografie. V návaznosti na rozvoj fotožurnalistiky v 30.letech se samozřejmě změnil i přístup autorů k válečné tématice. Přímo na bojištích začaly vznikat autentické dra-

matické fotografie, a také mnoho snímků strádajícího civilního obyvatelstva s hlubším filozofickým podtextem. Jedním z nejznámějších válečných reportérů byl Robert Capa. Na ruské frontě pracovali podobným způsobem např. Max Alpert, Jevgenij Chalděj, Dmitrij Baltermanc, Mark Reďkin.

Poválečný ekonomický rozvoj zapříčinil mimo jiné i vznik nových obrazových časopisů (např. r.1949 Paris-Match), což s sebou automaticky přineslo i zvýšený zájem o žurnalistickou fotografii, která vedle dokumentárního filmu znamenala hlavní zdroj obrazové informace. Nový trend v žurnalistické fotografii výstižně charakterizuje sám přívlastek v názvu humanistická. Fotografie vyzdvihují základní hodnoty a kvality života, dominují rozsáhlejší reportáže a fotografické eseje s převládajícím humanistickým pohledem. Rozhodující význam pro toto období měl vznik agentury Magnum v roce 1947. Zakládajícími členy byli Robert Capa, Henri Cartier-Bresson, George Rodger, David Seymour. Agentura si kladla za cíl rozšířit možnosti fotografů svobodně volit témata a styl jejich zpracování a zároveň omezit možnosti obrazových redaktorů v časopisech, kteří svými necitlivými zásahy často měnili vzhled i smysl hotových fotografických souborů a esejů. Prvním vedoucím agentury MAGNUM byl Robert Capa, který plných 18 let prožil na válečných frontách (fotografoval 5 válečných konfliktů). Pravděpodobně nejvýznamnější část jeho tvorby je z 2.světové války, zvlášť působivé jsou záběry z válečného Londýna z roku 1941 nebo z vylodění spojeneckých vojsk v Normandii v roce 1944. Jeho způsob práce se mu stal nakonec osudným. Tragicky zahynul r.1954 ve Viet-

namu (nášlapná mina). Taktéž David Seymour, pro něhož nebyla válečná fotografie specializaci (fotografoval převážně osudy dětí připravených válkou o domov), nešťastně zahynul při autonehodě během suezské krize r.1956. Světovou fotožurnalistickou a dokumentární tvorbu výrazně ovlivnil Henri Cartier-Bresson, nejen svým stylem práce, ale hlavně teoretickými úvahami (zdůrazňování "celistvosti" vidění atd.). George Rodger fotografuje válečné události v Evropě a západní Africe, kam se po skončení bojů několikrát vrací (r.1951 objevuje kmen Nuba, r.1978 kmen Masai v Keni). Pozdějšími členy MAGNA se stali W.Eugene Smith, Elliott Erwitt, Cornel Capa, Werner Bischof a další. "K vrcholným příkladům hluboce promyšlené a zainteresované fotožurnalistické práce patří například Smithův esej pro Life Španělská vesnice (1951), zobrazující na vysoké vizuální úrovni typické stránky téměř středověkého životního stylu malé západošpanělské obce a současně umělecky ztvárňující mnohé obecné pravzory lidského života."([1] strana 74). Smith se ve svých fot. esejích a teoretických statích snažil dokázat, že fotograf je zodpovědný nejen za svoji práci, ale i za její účinek. Werner Bischof se pravděpodobně nejvíce proslavil reportáží o hladomoru v Biharu v Indii z roku 1951.

Základní principy humanistické fotožurnalistiky akceptovali též mnozí nezávisle pracující fotografové, například Bill Brandt, Roger Mayne, Willi Ronis, Edouart Boubat, Gordon Parks, Leonard McCombe, Hiroschi Hamaya. K vrcholným podnikům tohoto období patří bezesporu výstava, sestavená Edwardem Steichenem, poprvé představená veřejnosti v newyor-

ském Muzeu moderního umění v roce 1955, pod názvem Lidská rodina (The Family of Man). Okolo pěti set fotografií různých autorů, sestavených do promyšlených tématických skupin, vytvořilo obraz lidstva jako jediného celku. Tato výstava byla postupně reprizována v 69 zemích a je považována za jistý mezník.

Počátkem 60.let převzala televize mnohé významné funkce fotografie, přinášela mnohem pohotovější zpravodajství z celého světa, než to dokázal tisk. Rozvoj televize vedl ke zrušení nebo k postupnému zániku mnoha redakcí novin a časopisů (Life - později obnoven jako měsíčník, Look aj.). Fotografové žurnalisté hledají nové možnosti svobodné tvůrčí práce ve fotografii dokumentární, která se uplatňuje na výstavách a samostatných autorských publikacich. Od druhé poloviny 60.let proklamovaný humanismus z fotografie ustupuje. Pod vlivem dalších válek, střetů a konfliktů v žurnalistické fotografii nastupuje snaha o co největší senzačnost, projevující se především brutálními záběry z různých katastrof a válečných událostí (jistá návaznost na film, literaturu a televizi). Většina fotografů žurnalistů tehdejší doby dávala přednost citlivým materiálům (stále více i barevným) a vysoce světelným širokoúhlým objektivům před elektronickými blesky, převážně pro zachování světelné atmosféry. Mezi významné reportéry pracující v tomto duchu patří Donald McCullin, Philip Jones-Griffith, Thomas Höpker, Marc Riboud, Constantine Manos, Burt Glinn, Raymond Depardon, Bruno Barbey, Leonard Freed, Eve Arnoldová, David Hurn, Dennis Stock, Fred Mayer atd. Historické události

druhé poloviny 60.let poskytly fotožurnalistům řadu závažných témat (válka ve Vietnamu, protiválečné demonstrace a studentské nepokoje v USA, Japonsku a západní Evropě, hnutí hippies, pohřeb Martina Luthera Kinga, Pražské jaro, volební kampaň a pohřeb Roberta Kennedyho a další). Lze říci, že 60.léta byla obdobím vrcholného rozkvětu žurnalistické fotografie.

V oblasti dokumentární fotografie se od druhé poloviny 50.let a zejména v 60.letech objevují nové tendence. Jak již zmíněný sklon ke kladení důrazu na mimořádné jevy, odklon od optimistického vidění světa (začíná převládat skepse a nedůvěra), tak především kladení důrazu na subjektivní pohled, psychologické či sociologické momenty a autorský rukopis. Nastává odklon od popisnosti, je zdůrazňována vizuální stránka fotografie, nastupuje snaha o vyjádření vnitřního světa moderního člověka a o zobecněné vyjádření atmosféry doby. Kniha amerického fotografa Weegeeho Obnažené město (vydaná 1945) předznamenala výběrem témat mnohé rysy objevující se v dokumentární fotografii v pozdějších letech. Další osobností, která posunula vývoj moderní fotografie, je Robert Frank. Kniha Američané (vydaná 1958 ve Francii, 1959 v USA) se stala mezníkem v chápání subjektivně realistické dokumentární fotografie. William Klein je vedle R.Franka nejvýznamnějším průkopníkem expresivní dokumentární fotografie zvýrazňující subjektivní pohled autora (knihy: New York vydaná 1956, Řím vydaná 1959, Moskva vydaná 1964, Tokio vydaná 1964). Mezi další autory pracující v tomto duchu se řadí: Holanďan Ed van der Elsken, který zobrazil život

mladých lidí z okraje společnosti v souboru Láska na Levém břehu (1951-1953). Američanka rakouského původu Lisette Modelová ve svých fotografiích naznačila psychologickou a sociální analýzu světa konzumu. Život černochů a mladistvých výtržníků z Brooklynu zachycoval Bruce Davidson (kniha East 100th Street, vydaná r.1970). Dále Danny Lyon, Larry Clark, Mary Ellen Marková, Lee Friedlander, Garry Winogrand, Charles Harbutt. Způsob tvorby, jakým pracoval R.Frank nebo W.Klein, je dnes označáván jako Newyorská škola fotografie. Pod tímto názvem vyšla v roce 1992 kniha, sestavená Jane Livingstoneovou, z prací amerických dokumentaristů z období 30.-60.let.

Stručný přehled vývoje české dokumentární fotografie ve 20. a 30.letech.

Hned na počátku tohoto přehledu je zapotřebí zdůraznit, že vývoj české reportážní a dokumentární fotografie byl proti fotograficky vyspělým zemím značně opožděn. Začátkem 20.let se u nás velké oblibě stále ještě těšily takzvané ušlechtilé tisky, přežitek z období piktorialismu. Ke změně pohledu na fotografii výrazně přispěl svými návštěvami Prahy Čechoameričan Drahomír Josef Růžička, jenž vytvářel fotografie v souladu s principy moderního (puristického) piktorialismu a byl jedním ze zastánců teorie nedotknutelnosti negativu. Autoři, kteří se zabývali živou fotografií v našich podmínkách, byli Jaroslav Rössler, Bohumil Šťastný, Alexandr Paul, František Illek, Karel Hájek, Václav Jírů, Dr.Pavel Altschul, Oldřich Straka, Sláva Štochl, Zdeněk Tmej, František Pekař, Jiří Jeníček. Všichni jmenovaní většinou pracovali jako kmenoví zaměstnanci nebo externí spolupracovníci redakcí různých časopisů (například Pestrý týden, Světozor, Ahoj na sobotu), nebo agentur (například Press Photo service, Centropress), popřípadě nakladatelství (Melantrich). Vytvářeli novinářské fotografie z různých oblastí jako jsou společenské události, sport, divadlo (Alexandr Paul a Jaroslav Rössler fotografie z Osvobozeného divadla) či z běžného každodenního života.

Levicově orientovaní fotografové se sdružili v rámci Levé fronty, pod níž došlo v roce 1931 k založení Film-Foto skupiny (vedoucím Lubomír Linhart). Aktivita této skupiny vyvrcholila v roce 1933 akcí nazvanou Výstava sociální

fotografie, která byla rozhodujícím krokem k odborně koncipovaným souborům fotografií. Výstava byla dělena do samostatných oddílů: Prostředí, Děti, Práce, Rekreace, Válka, Bída, Masy, Továrny, Typy, Studie-experimenty a Zahraniční fotografie. Z českých autorů nejvíce zastoupen Rudolf Kohn, dále pak Jiří Lehovec, Karel Poličanský. Součástí výstavy byl také soubor deseti fotografií slovenské skupiny Sociofoto a ukázka prací fotografky slovenského původu Ireny Blühové. V roce 1934 uspořádána druhá Výstava sociální fotografie.

Příchod německé okupační armády radikálně změnil postoje mnoha českých fotografů. Jejich díla se rázem naplňují množstvím citových prožitků, nepostrádají značný filozofický podtext a přesouvají se blíže k oblasti dokumentární fotografie. Jako příklad Jan Lukas, Ladislav Sitenský a další.

Politický a kulturní vývoj v Čechách v letech 48-68 v návaznosti na českou fotografii

Vzhledem k tomu, že únorový komunistický převrat v r.1948 v Československu přerušil normální vývoj ve všech oblastech politického a kulturního života, fotografii nevyjímaje, považuji též za vhodné připomenout chronologický průběh historických událostí odehrávajících se na tomto území. Jen tak lze totiž uspokojivě vysvětlit proč, jinak slibně se rozvijející, poválečná dokumentární a reportážní fotografie přestala na mnoho let prakticky existovat.

Následkem níže nastíněného politického vývoje se přerušily vazby a kontakty se svobodným světem na západ od našich hranic a česká fotografie, uzavřená za železnou oponou, byla vydána na pospas samozvaným teoretikům, jejichž jedinou kvalifikací bylo členství v KSČ a servilita k zločinnému režimu. Hlavními představiteli pochybných teorií o socialistickém realismu byli především František Doležal, František Čihák a do jisté míry i Václav Jírů. Zatím co jedna z nejvýznamějších postav české poválečné dokumentární fotografie Jindřich Marco trávil čas v uranových dolech v Jáchymově a Jan Lukas fotografoval pro jistotu Šporkův Kuks (neustále však pracoval na Pražském deníku), František Doležal sestavil se sedmi spoluautory příručku Socialistická fotografie (vydaná v r.1951) a sám vytvořil knihu Thema v nové fotografii (vydaná v r.1952). Kniha Thema v nové fotografii obsahuje přímý návod jak vytvářet "správné" fotografie a je vrcholnou ukázkou zideologizovaného, schematického a dogmatického přístupu. Fotografie podle F.Doležala nemá jiný

význam, než sloužit účelům propagandy. Pro posouzení myšlenkové úrovně těchto teorií si neodpustím následující citát. "U pracovních a stejně tak u jiných druhů snímků se vyskytují tři základní nedostatky. Autoři si nevolí správné thema. Z politického hlediska je správně nehodnotí a nepostihují je v jeho ideovém obsahu. Obsah nevyjadřují správnou, realistickou, obsahu odpovídající formou. K zmíněným nedostatkům dochází z několika příčin. Všimněme si dvou nejzákladnějších. Fotografové si volí námět náhodně, bez úvahy, bez určitého systému. Fotografují, co se jim právě líbí. Tomuto náhodnému a nesystematickému způsobu práce říkáme naturalismus."([10] strana 44). Naprosto absurdní je fakt, že by měli autoři vytvářet fotografie, které se jim nelíbí. Mnohem závažnější však je, že fotografie byla degradována na pouhý záznam více či méně reálné skutečnosti (v tehdejší době většinou silně podřízené ideologickým hlediskům) bez ohledu na její obrazové kvality. Je zajímavé jak tento velmi zjednodušený pohled na fotografii dokázal rychle zapustit kořeny a u nejširší veřejnosti lze jeho dozvuky pozorovat dodnes. Nejvýraznější postavou, která vystoupila proti podobným nesmyslům, byl fotograf a teoretik Ján Šmok (později zakladatel a vedoucí katedry fotografie na FAMU od roku 1975-1987, kde byl též habilitován profesorem), již v roce 1953 publikoval v časopise Československá fotografie články Konec strašidel, Definice fotografického umění a Umělecký obraz "které polemizovaly se schematickým výkladem socialistického realismu a přinesly některé zakladní prvky pozdějšího Šmokova systému teorie sdělování-angelmatiky. "([6]

strana 89).

Na konci 50-tých let můžeme zaznamenat jisté uvolnění od nejtvrdších praktik represivního režimu, čímž se pootevřel prostor pro publikování zajímavějších článků a statí, než o socialistickém realizmu. V roce 1956 vyšly v časopisu Československá fotografie dvě recenze na legendární Steichenovu výstavu Lidská rodina. Abe Čapek a Karel Poličanský zhodnotili výstavu veskrze kladně, druhý jmenovaný pak využil příležitosti a kritizoval nekoncepční publikování jednotlivých fotografií bez hlubšího kontextu, tehdy v českých periodikách naprosto běžné. Ve Státním nakladatelství krásné literatury, hudby a umění v Praze (pozdější ODEON) vyšla první monografie Henri Cartier-Bressona v češtině (1958) sestavená Annou Fárovou. Humanisticky laděná tvorba tímto dostala u nás (opožděně za světem) zelenou a fotografie v tomto stylu vznikají po celá 60.léta. V roce 1959 dosáhli čeští fotoreportéři nebývalého úspěchu na 4.světové výstavě World Press Photo v Haagu. Stanislav Tereba získal první cenu v kategorii sportovních fotografií, Vilém Kropp taktéž první cenu v kategorii žánrových fotografií a Otakar Hůrka druhou cenu v kategorii sportovních fotografií.

V témže roce začíná vycházet časopis Mladý svět (vydává ÚV ČSM). Na jeho stránkách se začínají pomalu a nenápadně objevovat bezprostředněji pojaté živé záběry, především díky mladé nastupující generaci fotografů - Pavel Dias, Jan Bartůšek a Miroslav Hucek. Leoš Nebor měl zásluhu na svěží tváři časopisu (na tehdejší dobu) spíše jako vedoucí foto-

oddělení (jímž byl v letech 1958-1968), než jako autor. Nejedná se však opravdu o žádný raketový nástup, například v celém ročníku MS 1959 jsou použity celkem 3 fotografie P.Diase (jedna na obálce č.13), které se vymykají z jinak šedivého, propagandistickým účelům podřízeného, obrazového průměru. V tomto duchu jsou sestavovány i následující ročníky MS, jako příklad lze uvést reportáž z Uničovských strojíren (č.9/1960 fotografie L.Nebor) inzerovanou na titulní stránce dosti budovatelskou fotografií, montáže jakéhosi obřího kola, doplněnou popiskem "Kdysi jsme říkali: roztočte kola. Dnes říkáme: kola se točí, ale chceme větší kola a větší tempo. Obojí - kola i větší tempo - se rodí i v Uničovských strojírnách, kam si zajela minulý týden celá naše redakce."(MS č.9, ročník II, titulní strana). Co "celá redakce" přivezla z Uničova nejlépe charakterizují názvy tří ze všech čtyř otištěných fotografií "Soudruh Mlejnek, vedoucí kolektivu, který soutěží o titul Brigáda socialistické práce", "Zpěvačky z uničovského národopisného souboru Valach", "Večer jsme byli pohoštěni pravými hanáckými koláči" (tamtéž strana 7). Jako druhý příklad může posloužit fotografie dítěte, které si hraje v ruinách, před jámou vykopanou v blíže neurčené pražské proluce, v pozadí staveniště (titulní strana č.15/1960 tj. v dubnu, L.Nebor), doplněná textem "park nebo hřiště do léta bude!" (výběr z textu tamtéž). Naproti tomu, již od první poloviny 60.let, dochází k progresivnímu posunu, a MS otvíra nová, v totalitním tisku tabuizováná témata (autostop, trampské hnutí, big beat, hnutí hippies a pod.). Publikují se občas větší obrazové

cykly, a nikoliv pouze jednotlivé z kontextu vytržené fotografie. Vzniká zde též jakási platforma pro začínající fotografy, kteří jsou bez možností publikovat jinde. MS se také stává pootevřeným oknem do světa v č.5/1967 jsou publikovány fotografie W.Kleina (k článku Tisíc jam pro Japonsko), nebo slavná fotografie M.Ribouda na obálce č.2/1968. Lze tedy říci že MS, jakožto periodikum pomáhající prosazovat uvolněnější přístupy k tvorbě, má v historii české fotografie své nezastupitelné místo, ale zároveň jeho determinace dobovým politickým klimatem je natolik zřejmá, že při nerovném srovnání s časopisy z tehdejší svobodné části světa patrně neobstojí. Výstižný je citát z Lukasovy knihy Pražský deník 1938-1965 "Totalitní režim se bojí kamery jako střelné zbraně. Fotograf se zase musí bát totalitního režimu."([35] úvod). Jiří Macků vyjádřil podobnou myšlenku v publikaci Mezinárodní fotografie ([28] k Fotofestivalu Teplice 1962) "....naše publicistická fotografie poněkud chřadne a strádá. Chybějí jí prostor a možnosti, a protože to jsou podmínky až příliš základní, zdá se, že postrádá odvahu a talent". J.Macků měl určitě pravdu, ale fotograf s odvahou a talentem se nakonec přece jen našel. Byl jím Josef Koudelka.

"rok 1948.

21.2. Gottwaldova výzva k tvorbě akčních výborů Národní fronty Vyzbrojování tzv. Lidových milicí
22.2. Sjezd závodních rad- požadavek znárodnění podniků s více než s 50 zaměstnanci
24.2. Hodinová generální stávka zorganizována akčními výbory NF
25.5. Prezident Beneš přijal demisi vlády. Vznikl nový vládní kabinet Klementa Gottwalda - faktické převzetí

moci Komunistickou stranou Československa.
- 170 kulturních činitelů publikovalo v tisku výzvu k čs. inteligenci "Kupředu, zpátky ni krok!".

26.2. Akční výbor ministerstva školství začal provádět čistku pedagogů na FF UK Počátek teroru-perzekuce tzv."nepohodlných" i přímých odpůrců politiky KSČ- tzv. demokratizace vysokých škol (znemožnění dalšího působení např.J.Patočka,,V. Černý, Z. Kalista) Vyakčňování nepohodlných osob z Akademie věd a divadel, zatýkání politiků, vojáků "nepohodlných" osob

16.3. Shromáždění kulturních pracovníků v Lucerně-podpora vedení KSČ

26.3. Rozhodnutím vlády obnoveny mimořádné lidové soudy

- Druhá vlna emigrace mj. P.Tigrid, F.Peroutka, E.Hostovský, J.Čep, I.Blatný, J.Voskovec
- Třetí československý odboj - cílený odpor proti režimu končil převážně ve vyšetřovnách StB, ve věznicích i na popravištích
- Masový nábor do KSČ

10.-11.4. Sjezd národní kultury "Kulturu pro lid"-hlavní referáty K. Gottwald, V. Kopecký, Z. Nejedlý, L.Štoll

9.5 Národní shromáždění schválilo Ústavu 9. května.

30.5. Volby do Národního shromáždění-jednotná kandidátka NF

7.6. Oficiální ohlášení demise dr. E. Beneše

14.6. Zvolení K. Gottwalda prezidentem

19.6. Zahájení II. všesokolského sletu - protest proti komunistické diktatuře

27.6. Sloučení KSČ a Sociálně demokratické strany

21.7. Zákonná legalizace činnosti akčních výborů " k očistě veřejného života"

9.9. Zasedání širšího předsednictva ÚV KSČ - nastolen ostrý kurs proti opozici, aplikace teorie o zostřujícím se třídním boji

6.10. Zákon na ochranu lidově demokratické republiky (zákon č. 231)

9.10. První seznam knih určených k vyřazení

- rušení časopisů a novin
  rušení soukromých nakladatelství
  zastavení tisku řady původních děl i překladové literatury, vylučování českých spisovatelů a novinářu z profesních organizací akce "Pracující do literatury"

25.10. Zákon o táborech nucené práce
První politické procesy

<u>rok 1949</u>

- Zatčení mj. spisovatel Karel Pecka (obviněn z velezrady, odsouzen na 11 let), Josef Palivec, básník a překladatel (obviněn z velezrady, odsouzen k dlouholetému žaláři)
  Z iniciativy ÚV KSČ zahájeny prověrky vysokoškolských studentů- z 39.670 studentů nebylo prověřeno a VŠ muselo opustit 7.765 studentů

1.1. Zahájena 1. pětiletka(přednost rozvoji těžkého průmyslu)

28.1. Generál H. Píka odsouzen k trestu smrti (21.6.49 po-

praven)
23.2. Přijat zákon o jednotných zemědělských družstvech -počátek násilné kolektivizace vesnice
23.4. Zákon o vydávání a rozšiřování knih, hudebnin a neperiodických publikací v Československu
25.-29.5. IX. sjezd KSČ- generální linie budování socialismu. V.Kopecký hovořil o kultuře
27.9. Zatčena M. Horáková

rok 1950
- Program velkých staveb mládeže (Kunčice, přehrada u Půchova, Trať družby)
2. Usnesení ÚV KSČ o zvýšení bdělosti ve vlastních řadách - počátek stranických čistek, signál k procesům
13.-14.4 První zásah moci k církevním řádům- LM a StB uskutečnily přepad 219 mužských klášterů
27.-28.4. Druhý přepad mužských klášterů. Na podzim likvidovány ženské kláštery
28.5. ČTK vydala úřední zprávu o shozu mandelinky bramborové na území ČSR z amerických letadel - označeno jako hospodářská diverze Západu
31.5.-8.6. Proces s M. Horákovou a spol. (za velezradu a vyzvědačství byli k trestu smrti odsouzeni 4 lidé)
4.7. Založena rozhlasová stanice Svobodná Evropa (Mnichov)
27.11-2.12. Proces "proti vatikánským agentům v Československu" (A. Opasek..)
15.12. Vznik Ústřední ediční rady - koordinace vydávání knih dle celostátního plánu
20.12. Zákon na ochranu míru
Na základě tohoto a dvou výše uvedených zákonů z r. 1948 byly zatčeny, obviněny a odsouzeny (i k trestu smrti) ve veřejných i tajných procesech desítky tisíc lidí

rok 1951
1.5. Zahájeno vysílání rozhl. stanice Svobodná Evropa
Zatčení katolických básníků (Zahradníček, Fr.Křelina) a kritika Bedřicha Fučíka
6.9. Zasedání ÚV KSČ : K. Gottwald informoval o vnitropolitické situaci, z odpovědnosti za chyby obvinil R.Slánského (odvolání z funkce generálního tajemníka strany)
27.11 R.Slánský odvolán z vlády a zatčen. V prosinci spolu s dalšími zbaven všech funkcí a vyloučen ze strany

rok 1952
Soudní proces s tzv. zeleno-černou internacionálou (skupina agrárních a katolických aktivistů odsouzena)
20.-27.11. Proces proti "protistátnímu spikleneckému centru" (R.Slánský a spol.) K trestu smrti odsouzeno 11 osob

rok 1953
21.1. Muzeum V.I. Lenina bylo otevřeno v Lidovém domě v Praze
2. ÚV KSČ vyslovilo souhlas se zřízením Hlavní správy tisku a publikací

5.3. Zemřel J.V. Stalin
14.3. Zemřel K. Gottwald
24.3. Rozhodnutí vlády o zřízení Hlavní správy tiskového dozoru. HSTD začala působit od 1.7.
30.5. V NS schválen návrh ÚV KSČ a vlády na okamžité provedení měnové reformy a zrušení lístkového systému na potraviny. Reakcí na toto rozhodnutí byla vlna dělnických nepokojů a stávek

rok 1954
25.2. Československá televize zahájila pravidelné vysílání
11.-15.6. X. sjezd KSČ za přítomnosti N.S. Chruščeva A. Novotný se ve svém referátu zabýval problematikou kultury - kritika "sklonů k liberalismu, formalismu"
22.6. V Památníku národního odboje na Vítkově zřízeno mauzoleum K. Gottwalda

rok 1955
4.5. Na Letné v Praze odhalen pomník J. V. Stalina. Pomník byl ve své době největším sousoším v Evropě

rok 1958
2.-3. 4. Zasedání ÚV KSČ - vytyčení linie "dovršení socialistické výstavby v historicky krátké době"
5. Mezinárodní filmový festival v Bruselu (v rámci Světové výstavy) Velkou cenu získal film K. Zemana Vynález zkázy. Na Světové výstavě v Bruselu (Expo 58) uvedeno s velkým ohlasem první představení Laterny magiky
18.-21.6. XI. sjezd KSČ konstatoval: základy socialismu v ČSR jsou vybudovány, kulturní revoluce dovršena, dosaženo "socialistické přeměny vlastnických vztahů a úplné přeměny vědomí lidí"
10. Založeno Divadlo Na zábradlí

rok 1959
8.-11.6. Sjezd socialistické kultury - zdůraznění vedoucí role KSČ ve vztahu k tvůrčí inteligenci
- Nobelova cena za fyziku udělena Jaroslavu Heyrovskému za objev polarografické metody a jejího využití v analytické chemii
21.9. V Brně založen satirický kabaret Večerní Brno
30.10. Zahájení činnosti divadla Semafor
- Sazba knihy Bohumila Hrabala Skřivánci na níti rozmetána

rok 1960
- Začalo vyřazování knih z veřejných knihoven podle Bibliografického katalogu závadné literatury (vyprac.HSTD MV).Katalog obsahoval 6.500 titulů od 2.300 autorů

rok 1962
30.3. Zrušeno mauzoleum K. Gottwalda v Praze na Vítkově
11. V Praze odstřelen pomník J.V.Stalina

rok 1963
21.3. Projev prezidenta A. Novotného v Ostravě kritizující

kulturní projevy mládeže, shledán rozkladný vliv západní ideologie
5. V Praze založena bigbeatová skupina Olympic
22.7. V Praze zahájena činnost poetické vinárny Viola

rok 1964
3.4. Ideologická komise ÚV KSČ zaujala ostré kritické stanovisko k "nezastřeným projevům liberalistických tendencí a revizionistických názorů" v kulturních časopisech
1.5. Majáles - neoficiální studentské oslavy 1. máje: dvanáct "výtržníků" odsouzeno k nepodmíněným trestům (soud se konal v červnu)

rok 1965
1.5. Americký básník A. Ginsberg byl v Praze studenty zvolen Králem Majálesu 1965(během dalších 4 dnů byl úřady vykázán z republiky jako "nežádoucí osoba")
1.9. Vzniklo Divadlo za branou
Schválen tiskový zákon, legalizace cenzury

rok 1966
21.12. Vládním nařízením byl vydán statut Ústřední publikační správy (pod MV). Zanikla HSTD

rok 1967
Začala výstavba pražského metra (provoz na první trase C byl zahájen v roce 1974)
14.4. U městského soudu v Praze skončilo hlavní přelíčení proti P. Tigridovi (souzen v nepřítomnosti), odsouzen na 14 let za rozvracení republiky a vyzvědačství
17.5. Na zasedání NS přednesena interpelace 20 poslanců v níž se dožadovali zákazu řady nových filmů (Sedmikrásky, O slavnosti a hostech ...)
27.-29.6. IV. sjezd československých spisovatelů (projevy M. Kundery, V. Havla, P. Kabeše L. Vaculíka a dal.)
- ostrá kritika cenzury, stranického řízení kultury i celé vnitřní i zahraniční politiky ČSSR. Na sjezdu byl přečten i protest 14 čs. režiserů proti interpelaci v NS (ze 17.5)
26.-27.9. ÚV KSČ odsoudil vystoupení některých delegátů IV. sjezdu SČSS
28.9. Svazu českých spisovatelů odebrána registrace Literárních novin
31.10. Studentské nepokoje v Praze byly tvrdě potlačeny policií. Represe měly negativní ohlas ve společnosti a byly nezvykle široce diskutovány v tisku.
19.-21.12 Na zasedání ÚV KSČ vystoupila část členů ÚV s kritikou

rok 1968
3.-5.1.Zasedání ÚV KSČ - A. Novotný odvolán z funkce prvního tajemníka na jeho místo zvolen A. Dubček.
28.2. Do Prahy přijel bez ohlášení vrchní elitel ozbrojených sil Varšavské smlouvy
22.3. Prezident A. Novotný oznámil NS dvou rezignaci
28.3. NS zvolilo L. Svobodu prezidentem republiky

1.4. Založen Klub 231, který sdružoval politické vězně odsouzené podle zákona na ochranu republiky č. 231
6.4. Čs. vláda podala demisi
8.4. Prezident republiky jmenoval novou vládu (premiér O. Černík)
18.4. Jos. Smrkovský zvolen předsedou NS, předsedou ÚV NF se stal Fr. Kriegel
4.5. Čs stranická a vládní delegace v Moskvě
8.6. Václav Havel zvolen předsedou Kruhu nezávislých spisovatelů
19.6. Celostátní aktiv Lidových milicí v Praze odmítl demokratický proces a označil ho za protisocialistický
27.6. Literární noviny, Mladá fronta i další denní tisk zveřejnily prohlášení Dva tisíce slov (L. Vaculík). Prohlášení, které podepsaly stovky významných osobností, vyvolalo ostrou reakci domácích i zahraničních dogmatických politiků. KSČ prohlášení odsoudila
14.-15.7. Představitelé PLR, SSSR,BLR a NDR se sešli ve Varšavě, aby se dohodli na společném postupu, jak zabránit společenským změnám v ČSSR.
29.7.-1.8. Setkání členů polit. byra ÚV KSSS a předsednictva ÚV KSČ v Čierné n. Tisou - apel sovětské strany, aby byl v ČSSR přerušen reformní proces
3.8. Porada vedoucích činitelů komun. stran BLR, SSSR, MLR, NDR, a PLR v Bratislavě - prohlášení o společné povinnosti bránit socialismus
20.8. Mimořádná porada pracovníků StB u ministra vnitra -podány informace o připravované okupaci Československa
21.8. Invaze pěti armád zemí Varšavské smlouvy do Československa. Čelní státní a straničtí představitelé internováni sovětskými vojsky a poté odvezeni do Moskvy
22.8. V prostorách ČKD Praha Vysočany zahájen XIV. mimořádný sjezd KSČ, který odmítl okupaci Československa, žádal okamžité stažení cizích vojsk a propuštění činitelů
23.8. Do Moskvy odletěl prezident Svoboda. V ČSSR generální stávka
26.8. Jednání v Moskvě skončilo vynuceným podpisem moskevských protokolů, které legalizovaly okupaci Československa. Protokoly nepodepsal F. Kriegel
27.8. Čs. delegace v OSN stáhla svou žádost o projednání okupace ČSSR Radou bezpečnosti
12.9. Zřízen výbor pro tisk a informace (návrat cenzury)
19.9. G. Husák zaútočil ve svém projevu, jako první z polednových politiků, na svobodný tisk
12.10. V Moskvě odsouzeni k vězení a vyhnanství 4 sovětští občané, kteří 25.8. demonstrovali na Rudém náměstí proti invazi do Československa
18.10. NS ratifikovalo Smlouvu o dočasném pobytu sovětských vojsk v Československu - tím byla okupace definitivně legalizována" ([29] výběr)

Česká dokumentární a reportážní fotografie v letech 1945 až 1968.

Jak už jsem uvedl v kapitole Stručný přehled vývoje české dokumentární fotografie ve 20. a 30.letech, byla 2.světová válka osudovým mezníkem v životě mnoha českých fotografů a zasáhla rozhodujícím způsobem do jejich životních příběhů, mnohdy i s tragickým koncem. Typickým příkladem, ovšem bez tragického konce, je náš jediný profesionální válečný fotograf Ladislav Sitenský (narozen 7.srpna 1919 v Praze). V roce 1938 absolvoval reálné gymnázium v Praze na Vinohradech, poté studoval dva semestry na ČVUT obor architektura, získal stipendium na studijní pobyt ve Francii kam nastoupil 1.září 1939. Vzápětí se přihlásil jako dobrovolník do nově vznikající československé armády ve Francii. Jako zkušený fotograf s několikaletou praxí (fotografoval od čtrnácti let, jeho fotografie ze 30.let vydané v knize Praha mého mládí, nakladatelství Olympia, 1989) začal okamžitě zaznamenávat působení československé armády ve Francii a to jak fotoaparátem tak i filmovou kamerou. V této činosti pokračoval i ve Velké Británii, kde po pádu Francie nastoupil službu v RAF. Roku 1942 přešel na letecký inspektorát do Londýna. Během svého působení v RAF vytvořil rozsáhlý soubor fotografií o 312. československé stihací peruti a také o nasazení československé obrněné brigády u Dunkerque. Jeho fotografie z tohoto období mají dokonale vyváženou formu a obsah a dobře vystihují emotivně silně působivý lyrický prvek objevující se v duších mladých mužů a žen, jejichž životní jistoty byly mizivé. Souborného vydání se fotografie dočkaly až v roce 1991 v knize pod názvem Z válečného deníku

v nakladatelství Naše vojsko. Pozdější práce Ladislava Sitenského se přesouvají poněkud mimo rámec mého chápání dokumentární fotografie a nezapadají ani do úzce vymezeného rozsahu této práce, proto se o nich nezmiňuji.

Jiným způsobem zasáhla válka do života Zdeňka Tmeje (narozen 5.července 1920 v Praze). Po jednoročním studijním působení na Státní grafické škole v Praze začal pracovat jako asistent Karla Hájka v nakladatelství Melantrich. Po roce 1936 spolupracuje s mnoha časopisy (například Pestrý týden, Ahoj na sobotu, Praha v týdnu, Pražský ilustrovaný zpravodaj, Eva, Hvězda a další). Důležitou částí jeho tvorby v předválečném období je bezesporu divadelní fotografie, stal se průkopníkem moderních postupů a lze ho považovat za jednoho ze zakladatelů současně chápané divadelní fotografie. "Spolu s fotografy Janem Lukasem a Václavem Chocholou se mu podařilo ojedinělým způsobem zachytit špičkové divadelní inscenace, jež tvořily historické mezníky činnosti pražských divadel v letech 1938-1948."(katalog k výstavě Zdeněk Tmej Archiv 1936-2000, text Blanka Chocholová, vydal ITF 2000). Během války byl, jako mnoho dalších mladých mužů z Čech, totálně nasazen na práci pro tak zvanou " Říši " do Vratislavi. Tam, na rozdíl od L.Sitenského, tajně s propašovaným fotoaparátem vytvořil neuvěřitelně silný soubor fotografií o životě lidí v totálním nasazení, "Někdy bývají označovány jako "Ročník 21,""([44] strana 21). Fotografoval v provizorních ubytovacích zařízeních, při jídle, při zábavě (většinou se omezovala na hru v karty) a nebo při vycházkách za kulturou (jedna-

lo se převážně o návštěvy místního bordelu). Soubor se vyznačuje velmi citlivým výběrem úhlů pohledu od celkových záběrů z ubytovny až po detailní záběry například na plechový talíř s nepoživatelnou šlichtou. Součástí souboru je řada portrétů jednak totálně nasazených, ale také prostitutek. Tmej dokonce vyfotografoval i německého dozorce, jde o jedinečný, dynamicky pojatý portrét založený na výrazu tváře, z níž je čitelná únava, nuda, ale i nejistota nad vlastním počínáním. Fotografie byly v prosinci roku 1945 publikovány v knize pod názvem Abeceda duševního prázdna (nakladatelství Zádruha a.s.), s textem Alexandry Urbanové. Při Pražském povstání už byl Tmej opět v Praze (po úspěšném útěku z Vratislavi), ale pro zdravotní obtíže vyfotografoval jen několik záběrů, jež v obrovské produkci fotografií z oněch dnů rozhodně nezapadnou. Tmejova tvorba po konci 2.světové války se opět přiblížila běžné rutinní novinářské práci, například fotografie s pracovní tematikou otištěné v časopisu Svět v obrazech č.40 z roku 1946, nebo reportážní záběry z koncertu vážné hudby otištěné tamtéž. "Zdeněk Tmej se v roce 1958 ocitl ve vazbě a byl odsouzen za "mravní delikty", jež posloužily jako záminka agentům Státní bezpečnosti, kteří na něj i jeho přátele byli "navěšeni" už krátce po roce 1948. Domů se vrátil až o sedm let starší, v roce 1965." ([22]). Po propuštění pomalu a obtížně získává možnosti živit se znovu fotografií a od roku 1967 pracuje pro Státní soubor písní a tanců.

Jak už bylo naznačeno v předchozím odstavci, Pražské povstání v květnu 1945 zapůsobilo jako impuls na celou řadu

fotografů, kteří neváhali obětovat dlouho šetřené citlivé materiály (v té době již byly filmy nedostatkovým zbožím), aby na ně zaznamenali poslední dny německé okupace. Jednalo se nejen o ostřílené fotoreportéry se zkušenostmi nabytými při práci pro předválečné časopisy, ale i o autory, kteří se zabývali reportážní a dokumentární fotografií jen okrajově, či dokonce, mimo tyto bouřlivé dny, prakticky vůbec ne. Mezi ostřílené fotoreportéry patřil bezesporu František Illek (narozen r.1904, zemřel r.1969). Vyučil se v portrétním ateliéru u V.Horna v Plzni, poté pracoval v agentuře Centropress, od roku 1927 jako vedoucí fotoateliéru. Později spoluzakladatelem agentury Press Photo Service (s A.Paulem a Dr.P.Altschulem), během války přejmenována na Illek a Paul. Alexandr Paul (narozen r.1907, zemřel r.1981), vyučil se v portrétním ateliéru J.Zelenky, další vývoj obdobný s F.Illekem. Květnové dny zaznamenal také spolupracovník agentury Illek a Paul František Ondrášek " který zachytil neobyčejně živě působící záběr osádky tanku s desantem při průjezdu Prašnou bránou, konfrontace jásajícího obyvatelstva s mávajícími vojáky přispěla k velmi výmluvnému sdělení, jež se opíralo o jasné obrazové prvky. Později se tato fotografie objevila na nejrůznějších plakátech, takže bez nadsázky je možno říci, že právě tento snímek získal postupně největší publicitu z bohaté obrazové žně záznamů květnových dnů."([53] strana 55). Dalším fotografem, jenž sbíral svoje zkušenosti při sportovních reportážích byl Emil Pardubský (narozen r. 1910, zemřel r.1977), původně se vyučil truhlářem, pro noviny začal pracovat okolo

roku 1939. Zaznamenal samotné počátky povstání přímo na Václavském náměstí, také pohotově zachytil průjezd automobilů s českými policisty na cestě do rozhlasu, po výzvě o pomoc. Projevil značnou dávku osobní statečnosti, mimo jiné, když z těsné blízkosti vyfotografoval německého vojáka ležícího s kulometem přímo pod sochou Sv.Václava. Tento způsob práce se mu nakonec přece jen nevyplatil, na rohu Václavského náměstí a Vodičkovy ulice mu jeden z okupantů zabavil a zničil drahocenný fotoaparát Rolleiflex. Těžiště tvorby E.Pardubského v pozdějších letech spočívá převážně ve sportovní fotografii. Jedním z autorů, kteří systematicky zachycovali průběh povstání byl Emil Fafek (narozen r.1922). Studoval na Státní grafické škole, později pracoval v Neubertově grafickém závodě, také byl totálně nasazen, po nezdařeném útěku v roce 1944 půl roku vězněn v Břežanech. Kvalita jeho fotografií z květnových událostí mu umožnila již v prvním poválečném roce nastoupit dráhu profesionálního fotografa. V letech 1945-1990 byl kmenovým a později vedoucí reportérem deníku Mladá fronta. Jaroslav Pacovský (narozen r.1906, zemřel r.1964) vytvořil komplexně koncipovaný soubor fotografií z celého průběhu povstání, " od prvních událostí na Václavském náměstí dne 5.května (fotografoval v zajímavě působící ptačí perspektivě z okna) až ke snímkům občanů věnujících zamyšlení u jednoho z pomníčků padlých (kde místo dnešní pamětní desky byl tehdy pouze nápis na čtvrtce papíru s kyticí květů)."([53] strana 55). Jiným v pozdější době známým fotoreportérem byl Svatopluk Sova (narozen 18.ledna 1913, zemřel 8.srpna 1984). Studoval inženýrské stavitelství

na ČVUT, avšak studia nedokončil. Začal fotografovat pro různé časopisy vydávané převážně nakladatelstvím Melantrich. Během války pracoval mimo jiné i jako fotograf v Kuratoriu pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, nebo v časopisu Zteč. Zaznamenal vývoj povstání včetně událostí, které bezprostředně navazovaly na osvobození Prahy a konec 2.světové války, zachytil i vydání a odsouzení některých valečných zločinců. Jako příklad jeho tvorby uvádím fotografii s názvem Německé ženy při dláždění pražských ulic. S dnešním časovým odstupem lze fotografii posoudit jako velmi autentické zachycení aktu zvůle prováděné Pražany na německé menšině. Fotografoval také při veřejné popravě bývalého náměstka pražského primátora dr. Pfittznera, jejímž svědkem se staly davy diváků (matky s malými dětmi nevýjímaje). Později pracoval jako fotograf v Národní galerii.

Mezi autory, kteří se do té doby, programově nezabývali reportážní a dokumentární fotografií patřil Tibor Honty (narozen 9.května 1907, Krompachy, zemřel 1.prosince 1968, Praha). Vytvořil vynikající cyklus reportážních fotografií během povstání v Praze. "Série jeho záběrů "Pohřeb rudoarmějce" se zařadila přímo ve světovém kontextu vedle známých děl Dmitrije Baltermance, Roberta Capy a W.Eugena Smithe. Zejména proslulou se stala klíčová fotografie padlého v otevřené rakvi obklopené šeříky se sovětskou poddůstojnicí, která ještě naposledy hladí tvář mrtvého, a se spolubojovníky v pozadí."([53] strana 56). "na něž volně navázal v 50. a 60. letech reportážními záběry v duchu poezie všedního dne."([2] strana 42). Karel Ludwig (narozen

27.září 1919, zemřel 4.července 1977). "Učil se ve Sportovním velkoobchodu v Praze, od roku 1937 navštěvoval Baťovu podnikovou školu ve Zlíně. Pod vlivem Jana Lukase začal fotografovat, od roku 1938 publikoval reportáže v týdeníku Zlín, kde pracoval jako redaktor."([2] tamtéž). Ze Zlína se vrátil v roce 1940 do Prahy, kde začal spolupracovat s časopisy (Salon, Ahoj na sobotu, Zdroj, Kinorevue, Pestrý týden a podobně). Jeho uveřejňované fotografie z tohoto období nespadají do oblasti reportážní a dokumentární fotografie, jedná se o portréty v tak zvaném glamour pojetí, divadelní fotografii, fotosky a podobně. Později v letech 1943 - 1948 pracoval jako vedoucí fotografického oddělení v Lucernafilmu. Během květnových dnů vytvořil soubor vynikajících živě působících reportážních snímků a bezprostředně po konci války také přímo z Německa. V pozdějších letech pracoval převážně v oblasti reklamy a v 60. letech fotografoval v divadle Semafor.

Zajímavou postavou českého fotografického dění v těchto letech byl bezesporu Jiří Jeníček (narozen 1895, zemřel 1963). Původně studoval dějiny a estetiku hudby, za 1.republiky byl aktivním důstojníkem československé armády. Fotografoval od roku 1924, jeho tvorba z druhé poloviny 20.let byla pod přímým vlivem Drahomíra Josefa Růžičky, ve 30.letech se věnoval takzvané živé fotografii, především z jemu blízkého prostředí armády. Výběr jeho nejlepších fotografií s touto tematikou se objevil v publikaci s názvem XX let čs. armády v osvobozeném státě. Na konci 2.světové války fotografoval při Pražském povstání, známá je jeho

fotografie ruského tanku s dvěma sedícími vojáky před výjezdem ze Staroměstské mostecké věže nazvaná Boj skončil. Ve své tvorbě pokračoval i v poválečném období, přesto, že jeho různorodé aktivity spočívaly i na poli teorie fotografie či filmu.

Také Oldřich Straka (narozen 29.prosince 1906, zemřel 16.ledna 1983) jako většina výše uvedených spolupracoval ve 30.letech s tiskem (Haló noviny, Ahoj na sobotu, Svět práce, Světozor, Pestrý týden), v letech 1938 - 1945 pracoval jako reklamní fotograf u firmy Baťa. V období 1945 - 1947 spolupracoval s časopisy Kino a Pestrý týden. Jeho práce z tohoto období odpovídají svoji formou i obsahem požadavkům na novinářskou fotografii. V časopise Svět v obrazech č.46 z roku 1946 má například otištěnu rozsáhlou reportáž o Klementu Gottwaldovi. Od roku 1947 pracoval jako vedoucí fotooddělení Centrotexu a věnoval se jiným oblastem fotografie.

Události z konce 2.světové války zapůsobily jako hnací motor také na řadu fotografů amatérů. Jiří Janovský (narozen 1926) absolvoval filozofickou fakutu Univerzity Karlovy v Praze, překladatel z němčiny a angličtiny, dlouhá léta pracoval jako redaktor tiskového a propagačního oddělení nakladatelství Odeon v Praze. Vytvořil soubor fotografií z Pražského povstání. Josef Kubín (narozen roku 1906, zemřel roku 1974) studoval na střední škole strojírenské v Českých Budějovicích, pracoval v plzeňské Škodovce (po válce byl tajemníkem generálního ředitele, pak jeho zástupcem). Ve 30.letech vytvořil řadu fotografických cyklů spadajících do oblasti sociální fotografie, za povšimnutí stojí jeho práce

z období konce války, na nichž zachytil působení americké armády v Západních Čechách a soubor fotografií zaznamenávajících, z dnešního pohledu velmi problematický, odsun Němců z českého pohraničí.

Mezi nejvýznamnější osobnosti české fotožurnalistiky patří rozhodně Karel Hájek (narozen 22.ledna 1900, zemřel 31.března 1978). Vyučen zámečníkem, v letech 1918 - 1926 byl zaměstnán v Ringhoferových závodech, do roku 1932 pracoval jako řidič tramvají v Praze. Poté nastoupil na dráhu profesionálního fotografa-reportéra v nakladatelství Melantrich. Pro potřeby nakladatelství "vytvářel reportážní záběry z různých politických, společenských a kulturních událostí, žánrové snímky, rozsáhlejší fotoeseje i portréty významných osobností "([2] strana 42). V roce 1945 začal pracovat pro nově vzniklý časopis vydavatelství Ministerstva informací Svět v obrazech. Tam dostal prostor pro tvorbu reportážních souborů a esejů, byl například vyslán na Norimberský proces s německými válečnými zločinci, odkud přivezl kromě dokonalé reportáže ze samotného průběhu soudu i dokumentární snímky zachycující stav válkou zničeného města (otištěné ve Světě v obrazech č.2 z roku 1946). Reportáž ze soudního procesu v Norimberku (Svět v obrazech č.7 z roku 1946) je velmi komplexně pojaté ucelené obrazové zpravodajství vyžadující jen velmi nepatrný slovní doprovod. Její součástí je i soubor velmi výmluvných detailních záběrů tváře souzeného Hermanna Göringa během procesu, což ještě umocňuje působení, i jinak po fotografické stránce velmi kvalitně zpracované reportáže. (fotografie byly také otištěny v knize Norimberk

- zločin a soud, 1946). K dalším zdařilým reportážím Karla Hájka publikovaným na stránkách Světa v obrazech patří (v čísle 11 a 15 z roku 1946) fotoreportáž ze soudního tribunálu s K.H. Frankem nebo (v čísle 12 z téhož roku) reportáž z oficiální návštěvy J.Broze Tita v Praze, která mimo jiné obsahuje netradičně komponovanou a velmi dynamicky pojatou fotografii politiků jedoucích v automobilu. Je třeba podotknout, že ostatní práce K. Hájka otištěné v již zmíněném týdeníku nedosahují zdaleka kvalit výše popsaných fotografií. Jako příklad nevyváženosti lze uvést zcela průměrnou reportáž z továrny na margarin otištěnou v čísle 12 z roku 1946, doplněnou slaboduchým textem, napsaným v tom smyslu, že již nikdy nebude nedostatek másla. Hájkovy fotografie publikované v letech 1947 a 1948 nijak nevynikají nad běžnou novinářskou produkcí té doby. "Věnoval se i snímkům zvířat ve volné přírodě - výběr z nich vyšel v knize Krásy myslivosti (1953). Ve své době byl považován za jednoho z nejtalentovanějších i nejvlivnějších českých fotoreportérů." ([2] strana 42).

Výraznou osobností české fotografie je bezpochyby Václav Chochola (narozen 30.ledna roku 1923 v Praze). Studoval na reálném gymnáziu v Praze, vyučil se v ateliéru Otty Erbana. V letech 1943 - 1948 pracoval jako externí fotograf Národního divadla a divadla Větrník v Praze. "Jeho rozsáhlé a tematicky značně různorodé dílo zahrnuje sportovní snímky, reportážní a dokumentární záběry, divadelní fotografie, fotografie z koncertů, bezprostřední momentky z různých zahraničních cest (např. Vietnam, Francie, Španělsko), akty

i výtvarné fotografie ovlivněné surrealismem a imaginativním civilismem Skupiny 42."([2] strana 42). Přes nejednoznačné zaměření tvorby V.Chocholy, lze v jeho díle nalézt značné množství fotografií spadajících do oblasti reportážní a dokumentární fotografie. Jeho práce z květnových dnů v Praze roku 1945 patří rozhodně po fotografické i obsahové stránce k tomu hodnotnějšímu, co v oněch dnech vzniklo. Za příklad může sloužit snímek Přesuny vojsk k obraně Prahy v Hybernské ulici, jenž je komponován jeko průhled ulicí, v popředí jsou zachyceny v relativním detailu tváře zúčastněných, v centrální části obrazu pak přeplněné nákladní automobily s dobrovolníky. Tento způsob stavby obrazu zdůraznuje pocit prostoru a umožňuje na jedné fotografii zaznamenat nejen hektické dění oněch dnů, ale i pocity odrážející se v již zmíněných tvářích. To vše přispívá k celistvé výpovědi záběru. Do oblasti dokumentární fotografie jednoznačně patří některé ze snímků, jež V.Chochola vytvořil v letech po konci 2.světové války, svým pojetím předznamenávají postupy obecně uplatňované v české dokumentární fotografii až v 60. a 70.letech. Během dlouholeté fotografické činosti pracuje průběžně V.Chochola také na rozsáhlém souboru portrétů českých i světových uměleckých osobností.

Zvláštní místo v české dokumentární a reportážní fotografii zaujímá Jan Lukas (narozen 10.srpna 1915). V letech 1926 - 1930 studoval na reálném gymnáziu na Smíchově. Fotografuje od 12 let. V roce 1934 navazuje spolupráci s agenturou Pavla Barchana v Paříži, jejím prostřednictvím publikuje fotografie v zahraničním tisku. V letech 1946 - 1948 byl redaktorem

nově vzniklých časopisů nakladatelství Melantrich. První Lukasova kniha Země a lidé vyšla v roce 1946. Anglické vydání Light and Shadow v nakladatelství Lincoln - Pragers Publishers, London uvádí překladatel Franze Kafky Edwin Muir. O autorovi píše: "Už dávno jsem obdivovatelem jeho umění; poznal jsem je v Anglii před válkou ze stránek Lilliputu, kde se prosadilo svou výjimečností" ([34] strana 10). Jako příklad koncepčnosti práce J.Lukase mohou posloužit fotografie na nichž je zachycena Pankrácká pláň. První z roku 1948 postihuje situaci při pohřbu prezidenta Beneše (pláň plná diváků, v popředí vojenská jízda),na improvizované tribuně nalepena velká fotografie prezidenta, druhá pak z roku 1949 fotografovaná ze stejného místa zobrazuje zcela prázdnou pláň na téže tribuně nalepeny tři menší fotografie (Gottwald, Stalin, Zápotocký). "Během šedesátileté kariéry profesionálního fotografa vydal Jan Lukas samostatně dvaadvacet knih."([34] strana 6). "Pro National Review ztvárnil více než stovku titulních stran. Nepůsobil jako fotoreportér pevně svázaný se zájmy určitého vydavatele, měl pozici volného střelce."([34] tamtéž). "Tak si přes všechny zvraty osudu udržel svůj osobní příběh." ([34] tamtéž). V roce 1995 proběhla výstava fotografií Jana Lukase v pražském Mánesu pod příléhavým názvem Fotografický zápisník 1930-1990. Takto koncipovaná výstava automaticky vyvolává dojem jisté paralely s Lartiguovým Deníkem století avšak pouze v koncepci, neboť fotografický rukopis obou autorů je nezaměnitelný. Ve stejném roce vydalo nakladatelství TORST zcela autorsky pojatou publikaci pod názvem

Pražský deník 1938-1965. Tato kniha sestavená z fotografií, které jsou doplněny krátkými vysvětlujícími texty, je jedinečnou výpovědí o době plné politických zvratů a historických událostí v tehdejším Československu. Jan Lukas, asi jako jediný český fotograf, dokázal uceleně zaznamenat dění spojené s nátupem totalitního komunistického režimu k moci, ve všech jeho důsledcích, a zaujetím jasně odmítavého stanoviska, vytvořil velmi kvalitní soubor fotografií, který vypovídá o důležitosti vnitřní i vnější svobody člověka. V roce 1965 se Janu Lukasovi podařilo s celou rodinou opustit Československo a po jistých peripetiích (desetiměsíční pobyt v táboře pro uprchlíky v Capui v Itálii) se usazuje v New Yorku, kde v roce 1971 získává americké občanství. V 70. a na začátku 80.let pracuje na projektu The Islanders (Ostrované), fotografie z Tajwanu, Berlína, Jeruzaléma a Manhattanu vydány ve stejnojmené knize nakladatelstvím National Review v roce 1989.

Patrně nejvýznamějším českým humanistickým fotoreportérem v letech 1945-1948 byl Jindřich Marco (narozen 10.května 1921). Absolvoval reálné gymnázium v Praze, pracoval v agentuře Umění - služba umělcům a v tiskovém podniku Rodina. Z počátku se věnoval především vytváření fotosek, které publikoval v časopise Kinorevue, popřípadě reportážních fotografií publikovaných v časopise Pestrý týden. V říjnu 1944 byl internován v pracovním táboře u Opole v Polsku, odkud se mu podařilo v lednu 1945 uprchnout. Za dramatických okolností se mu podařilo dostat v březnu téhož roku do Košic, kde se stal fotografem ministerstva informací československé

vlády v Košicích. Od roku 1945 pracoval pro týdeník Svět v obrazech, později pak pro agentury INP, Black Star, PIX, AFP a pro časopisy Picture Post, Illustrated, Lilliput. Ihned po válce vytvořil rozsáhlý soubor fotografií z mnoha zničených měst Evropy (Drážďan, Berlína, Budapešti, Vídně, Varšavy a dalších). Na svých snímcích se nesnažil pouze zaznamenat stav devastace, ale zaměřil se především na život lidí v těchto svízelných podmínkách. K nejčastěji publikovaným fotografiím patří snímek Varšava - Pouliční fotograf na Starém Městě z roku 1947. Na němž je zachycen improvizovaný fotoateliér, přímo na ulici, s pracujícím fotografem a dvěma modely. Jde o vojáky, kteří stojí před pozadím, na němž je vyobrazeno malebné přírodní údolí. Všude kolem jsou však jen ruiny a trosky. Hluboký filozofický podtext ve fotografii je umocněn absurdností celé scény a dá se volně interpretovat jako lidská touha po vítězství života nad zmarem. Jindřich Marco zpracoval také velmi kvalitní soubor reportážních fotografií ze soudního procesu a následné popravy K.H.Franka. V Praze se J.Marco seznámil s anglickým novinářem Hughem Andrewsem, jenž ho doporučil jako fotografa americké tiskové kanceláři INP a později velké britsko - americké agentuře Black Star. Ve spolupráci s Andrewsem zpracoval Marco reportáže z plicního sanatoria ve Vysokých Tatrách, o činnosti UNRRA v různých částech Čech a další. Společně také začali pracovat na projektu pro nakladatelství Antonína Dědourka, jednalo se o vytvoření obrazových publikací z různých zemích. První ze zemí byla Anglie (Vyšla pod názvem Anglie slovem a obrazem v roce 1948, úvodní slovo Jan

Masaryk), obsahovala kromě fotografií architektury, i mnoho bezprostředních záběrů pouličních scén (viz přiloha č.37). Jako perličku lze uvést podíl J.Marca na kariéře fotografa Ernsta Haase jak uvádí Vladimír Birgus v ([4] strana 14). "Ve Vídni se seznámil s pozdějším slavným fotoreportérem agentury Magnum Ernstem Haasem, který byl ovšem v té době téměř neznámý. Fotografie, které ukazoval Haas ve svém chudičkém bytě, Marca natolik zaujaly, že napsal vedoucímu agentury Black Star do Londýna, aby dal Haasovi nějakou práci. Haas pak získal zakázku na reportáž o válečných navrátilcích, která ho proslavila." Za vídeňského pobytu v roce 1946 Marco nafotografoval také první poválečnou módní přehlídku. V roce 1948 pořídil soubor reportážních fotografií z první Izraelsko - Arabské války. "V roce 1950 byl zatčen, ve vykonstruovaném politickém procesu odsouzen na 10 let nepodmíněně a do roku 1957 vězněn; později plně rehabilitován." ([2] strana 43). Jeho fotografie z poválečné Evropy vyšly roku 1967 v knize Pleas Buy My New Song v nakladatelství Artia, v roce 1995 v jiném výběru v knize Hořká léta-Evropa 1945-1947. Roku 1991 vyšla kniha pod názvem Izrael 1948 (nakladatelství JN v Praze). A roku 1998, společně s Karlem Cudlínem, kniha vydaná k 50. výročí vzniku státu Izrael pod názvem Izrael 50 (nakladatelství Agro s r.o., v Praze). Jedná se o velmi kvalitně sestavenou a vytištěnou publikaci, kde jsou konfrontovány fotografie J.Marca z počátečního období existence obnoveného státu (první polovina knihy) s fotografiemi ze současného života v Izraeli od K.Cudlína (druhá polovina knihy). Násilné

přerušení kariéry Jindřicha Marca sedmiletým vězněním v uranových dolech v Jáchymově a následná nemožnost svobodně si volit témata ke zpracování je typickým obrazem situace v celé české reportážní a dokumentární fotografii 50. a první poloviny 60.let. V tomto období pracuje Marco na publikaci Putování Československem (společně s fotografem Miroslavem Peterkou), nebo na knize o zvířatech v zoologické zahradě, o antických mincích a pod. Ke svému stylu práce z poválečného období se vrací až během srpnových událostí r.1968, kdy od časného rána 21.srpna fotografuje průběh invaze a následné události (pohřby obětí, demonstrace, pasivní odpor pomocí improvizovaných plakátů a pod.) až po pořeb Jana Palacha. Část vzniklého souboru fotografií (jeho negativy) propašoval autor dobrodružným způsobem do Vídně, kde v nakladatelství Europa Verlag ještě v roce 1968 vyšla kniha nazvaná Genosse Agressor - Prag im August 1968 (pod pseudonymem Václav Svoboda). Kompletní dokumentaci srpnových a následných událostí se podařilo vydat až v roce 1990 (už pod vlastním jménem) v knize Soudruh Agresor (nakladatelství Mladá Fronta), bohužel však ve velmi nereprezentativním provedení (nekvalitní tisk a papír).

Z důvodu ucelenosti pohledu na českou reportážní a dokumentární fotografii 50. a 60.let je nutné připomenout, že v tomto období došlo ke zcela specifickému vyvoji (viz. kapitola 4). "Únor 1948 je nejen dobou, kdy se radikálně mění politický systém, je to i zlom pro československou fotografii. Nejen že se opět mění názvy časopisů, Sobota se mění na Ze soboty na neděli a Pramen na magazín Halo 80, ale

mění se požadavky na fotožurnalismus, který ztrácí svou svěžest a bezprostřednost, a podrží si ji jedině ve sportovní reportáži" ([32] strana 151, Charles Salaquarda 1983). Jinak řečeno dochází ke vzniku svébytné "novinářské fotografie", která nemá (krom vnějších znaků) s fotografií žurnalistickou či dokumentární nic společného. Jedná se převážně o propagandistickým účelům podřízenou fotografii, ukazující šťastné smějící se lidi, hrdé na výsledky dosažené při budování socialismu, typickým rysem tohoto "směru" je neustálé opakování jistých povolených témat a událostí (např. práce - převážně na gigantických projektech, zemědělství - především žně, organizované mládežnické hnutí, folklor, masové schůze a tábory lidu, vědecko-technický pokrok a pod.). Mezi autory, ochotné podílet se na vytváření takto pokřiveného obrazu světa, lze zařadit Viléma Kroppa, Karla Mevalda, nebo Kolomana Cícha atd.. Je jasné, že na podobné výstřelky v jejich vyhraněné podobě měli žaludek jen nemnozí fotografové, avšak k již popsaným ideálům "novinářské fotografie" se více či méně přibližovaly práce otiskované ve většině tehdejších periodik. Pro Večerní Prahu pracoval Erich Einhorn, Stanislav Tereba a Václav Jirsa, v Květech Josef Prošek, Vladimír Lamer, Roman Vítek, ve Vlastě Alena Šourková, Daniela Sýkorová, v Signálu Antonín Bahenský, Jaroslav Valenta (Signál měl ze všech zde jmenovených časopisů nejlepší obrazovou úroveň), ve Světě v obrazech Karel Hájek, Bedřich Kocek, Robert Wittmann, ve Světě socialismu Josef a Martin Mašínové. Hodně autorů se snažilo o seberealizaci v oblastech, které je nepřipraví o práci, ale

ponechají jim jistou vyjadřovací svobodu. Lze říci, že takovou oblastí byla právě sportovní fotografie.

Antonín Bahenský (narozen 2.dubna 1933 v Praze) původním povoláním vlásenkář, maskér a kadeřník. Od roku 1953 členem fotoklubu v Praze-Libni. Od r.1958 laborantem v týdeníku Stadion. Na počátku 60.let absolvoval kurs pro reportéry (organizovaný svazem čs. novinářů) a stává se samostatným fotoreportérem. V roce 1964 přechází na místo vedoucího fotoreportéra týdeníku Signál. Praxe v časopise Stadion mu pomohla zvládnout techniku potřebnou pro zachycování rychle se měnících situací. Tuto dovednost využívá v plné míře během práce na rozsáhlém cyklu o závodech formule 1, 24 h. Le Mans, motocyklové šestidenní soutěže a pod. Nesoustředí se však jen na vlastní souboje mezi automobily nebo motocykly, ale značnou část pozornosti věnuje atmosféře a dění, které doprovází tyto podmanivé kolotoče lidí a peněz. Vytváří též převážně barevné výtvarně zaměřené fotografie s motoristickými motivy.

Dalším fotografem zabývajícím se poněkud netypickým odvětvím sportovní fotografie (zde je třeba podotknout, že v celém jeho rozsáhlém díle se jedná o záležitost více méně okrajovou) je Vilém Heckel (narozen 21.5.1918 v Plzni, zahynul 31.5.1970 v Peru). Přestože těžiště jeho tvorby spočívá ve fotografii krajinářské, popřípadě průmyslově propagační, vytvořil soubor zachycující život a počínání horolezců přímo během výstupů v mnoha velehorských systémech na celém světě. Známá je jeho dokumentace prvního zimního přechodu hřebene Vysokých Tater v roce 1955. O jeho schopnostech v oblasti

reportážní a dokumentární fotografie svedčí i snímky pořízené během jeho poslední expedice v peruanských Andách, zejména fotografie horolezců jedoucích na korbě nákladního automobilu, nebo dokumentace pohřbu nešťastně zesnulého kamaráda (o několik dní později pohřbila zemětřesením uvolněná kamená lavina celou expedici).

Zvláštní postavení mezi časopisy zaujímá Mladý svět (viz. kapitola 4), jako první stálý fotograf byl zaměsnaný v tomto týdeníku Leoš Nebor (narozen 13.února 1930 v Praze, zemřel 16.prosince 1992 v Praze) během války totálně nasazen u firmy Junkers Flugzeug (v r. 1944). První dochovaný soubor snímků pořídil během osvobozování Dvora Králové v r. 1945. Absolvent Obchodní akademie v Trutnově (r.1950). Od r.1952 zaměstnancem ČTK, v r.1957 vyslán do Mongolska, kde pomáhá zakládat obrazovou agenturu, během tříměsíčniho pobytu fotografuje kvalitní soubor o životě v Mongolsku (III.cena World Press Photo za snímek Mongolská madona, který je však z celého souboru patrně nejslabší). V letech 1958-1968 vytváří pro Mladý svět řadu reportáží a titulních stran. Za zmínku stojí jeho fotografie ze světové výstavy EXPO 67 v Montrealu otištěná na titulní straně v r. 1968. Vytváří také kvalitni fotografie během srpnových událostí v Praze. V r.1969 přechází na místo zastupce šéfredaktora Světa v obrazech, v témže roce z politických důvodů zbaven funkce, pracuje nadále jako reportér a v ojedinělých případech smí publikovat pod pseudonymem Lev Dietche. Ze Světa v obrazech definitivně vyhozen v r. 1972. V období 1973-1989 pracuje jako fotograf dokumentující výstavbu tranzitního plynovodu.

V 80.letech vytváří soubor fotografií z Malé strany.

Mezi mladými fotografy, které přivedl L.Nebor do redakce MS, je nejvýraznější postavou patrně Pavel Dias (narozen 9.prosince 1938 v Brně). Vystudoval SUPŠ v Brně v r. 1958, přijat na FAMU obor kamera, studium přerušil v r.1960 a od r. 1961 pokračoval již na nově vzniklém specializovaném oboru fotografie v r. 1964 absolvoval jako první v tomto oboru na FAMU. Publikovat začíná už ve druhé polovině 50.let, ale adekvátní prostor pro koncepčně pojaté rozsáhlejší reportážní celky nachází až v týdeníku MS. Jako příklad mohou posloužit reportáže z povodní na Slovensku (1965), z pohraničí (1967), nebo z pohřbu Jana Palacha (1969). Jeho fotografie byly také použity na několika, dá se říci přelomových titulních stranách MS. Vytváří také fotografické eseje, k nejznámějším patří "Torzo" o bývalých koncentračních táborech. Od poloviny 70.let zpracovává rozsáhlý soubor dokumentárních fotografií (jak jinak než se sportovní tematikou) o koních a dostizích. Sportovní zápolení je však pro něj pouze záminkou a využívá prostor pro mnohem obecnější výpověď. Část fotografií z tohoto kvalitního souboru byla použita v knize Koně formule 1/1 (Pressfoto, vydavatelství ČTK, Praha 1985). V pozdějších letech vytváří fotografie s židovskou tematikou a zabývá se také organizováním zajímavých projektů např. Planeta Malého prince.

Dalším autorem, jehož fotografická činost je spojena s týdeníkem MS, je Miroslav Hucek (narozen 18.listopadu 1934 v Malackách). Vystudoval SPŠ strojní v Praze, v letech 1957-1958 dva semestry na FAMU, 1958-1962 asistentem kamery

ve Filmové tvorbě ČsT. Od r. 1962 fotoreportérem a v letech 1967-1975 vedoucím fotografického oddělení MS. Pro MS zpracoval řadu kvalitních reportáží např. Nápravné zařízení mládeže (1964), fotografie z vesnice Coimara k článku Josefa Škvoreckého Hemingway na Kubě (34/67), Muži v sedle (50/1967, seriál ze života Kubánských Vaqueros), Krmení dravců (1968) apod. Vytvářel rozsáhlé tematické celky fotografií např. Trampové (60.léta), Strážnické slavnosti (60. až 80.léta), Bleší trh (60.léta), Galerie (60. a 70.léta), Zábavní parky (60. a 70. léta), Indická vesnice (1970), Španělská vesnice (1973) a pod. Naproti tomu byl M.Hucek autorem, jenž dokázal podivuhodně balancovat na ostří nože, a své kvalitní reportáže vyvažoval poplatnými fotografiemi z různých festivalů mládeže. Nevyhýbal se ani tematice žní a pod., čímž si udržel své postavení i v době začínající normalizace. Jako příklad jeho schopnosti přispůsobit se může posloužit kniha Mládí (Mladá fronta, nakladatelství ČSM, Praha 1965), na které spolupracoval s L.Neborem. V teoretických statích ze 70. a 80.let se uvádí jako svěží publikace, umožňující autorům představit závažnější část jejich díla, než na stránkách časopisu. Z dnešního úhlu pohledu by se dala, s trochou nadsázky, charakterizovat jako tendenční propagandistická slátanina, schematicky rozdělená do šesti kapitol. Dlužno říci, že s přihlédnutím k době vzniku, je pravda někde uprostřed mezi těmito názory.

Mezi autory, kteří pomáhali překonávat v české živé fotografii schematismus 50.let, patří i Jiří Všetečka (narozen 12.října 1937 v Praze). Vystudoval ČVUT v Praze (absol-

voval v roce 1960). Fotografovat začíná v roce 1958 a ve své tvorbě navazuje na tradice humanisticky laděné žurnalistické fotografie. Vytváří převážně autentické momentky z každodenního běžného života. Všeobecně nejznámější je jeho kniha Pražský chodec (nakladatelství Pressfoto, Praha 1978), která je inspirována stejnojmennou prózou a verši V.Nezvala. V pozdějších letech začíná sestavovat z vlastních i cizích reportážních fotografií, z mého pohledu poněkud problematické, fotomontáže, které uplatňuje jako knižní ilustrace (např. Dvacet tisíc mil od Verna, vydalo Státní pedagogické nakladatelství v Praze 1981 a pod.).

Dagmar Hochová provdaná Reinhardtová (narozená 10.března 1926 v Praze) studovala na Státní grafické škole (v letech 1942-1943), odtud byla totálně nasazena v Pragfilmu na Barrandově (mimo jiné s E.Medkovou a J.Šmokem), po válce ve studiu pokračuje a školu dokončuje v r.1946 (jejími pedagogy J.Funke v prvním období a J.Ehm). V letech 1947-1953 studuje na FAMU (obor kamera/filmová fotografie). Už během studia na FAMU začíná pracovat pro noviny a časopisy (Vlasta, Kulturní politika, Literární noviny). Po ukončení studií fotografkou na volné noze. V externí spolupráci s tiskem pokračuje (Plamen, Host do domu, Děti a my) nepřetržitě až do roku 1969 (pro nepodepsání souhlasu s okupací jí byla spolupráce ukončena). D.Hochová vytváří rozsáhlé a propracované cykly fotografií, většinou úzce tematicky zaměřené, např. Matějská pouť v Dejvicích (1958-1960), Děti (od roku 1950), Síla věku (od 60.let), Dvojice (od 60.let), Svátky a slavnosti (od 60.let) a podobně. V roce 1961 vyslána svazem výtvarných

umělců, společně s fotografem V.Chocholou, na tříměsíční pobyt ve Vietnamu (vzniká cyklus Vietnam), příprava knihy, sestavené z prací obou autorů, byla zastavena po intervenci vietnamského velvyslanectví. Podniká i další zahraniční cesty Rusko (1960), Francie (1964), Itálie (1965, 1966 a 1968), Jugoslávie (1966), Švédsko (1974), při kterých vzniká cyklus Dvojice v cizině. Jeji fotografie byly často používány jako knižní ilustrace např. v knize Hrajte si s námi (František Hrubín, nakladatelství Albatros, Praha 1960) nebo k novele Marie (Alexandr Kliment, nakladatelství Albatros, Praha 1960). Podobně jako většina aktivních dokumentárních a reportážních fotografů reagovala i D.Hochová na srpnové události v roce 1968. O jejích nekompromisních životních postojích svědčí i to, že v roce 1977 odmítla podepsat antichartu (následně vyhozena ze Svazu českých výtvarných umělců). Vytvořila také dokumentární soubor fotografií o společných pietních akcích a srazech bývalých legionářů z první světové války.

Patrně nejvýznamější osobností české humanisticky laděné fotografie v období konce 50. a začátku 60.let byl Miloň Novotný (narozen 11.4.1930 ve Štetovicích, zemřel 9.8.1992 v Praze) absolvoval 7 tříd gymnázia a od počátku 50.let začíná fotografovat. Publikuje od r. 1957. Spolupracuje zejména s kulturně orientovanými časopisy (Kultura, Literární noviny, Divadlo a pod.). Ve své profesionální praxi se zabýval převážně divadelní fotografií (spolupráce s Činoherním klubum, Laternou magikou a pod.). Přestože publikoval ročně okolo pětiset fotografií, zásadní část díla

pořídil během zahraničních cest, které financoval převážně z vlastních zdrojů. Navštívil: Bulharsko, Francii, Holandsko, Indii, Itálii, Japonsko, Jugoslávii, Kubu, NDR, NSR, Polsko, Řecko, SSSR, Španělsko, Švésko, Švýcarsko, Tunis, USA a Velkou Británii. Ve všech těchto zemích vytvářel volné soubory fotografií, které používal převážně k výstavním účelům. Některé jeho fotografie byly použity v knize New York (Mladá fronta, nakladatelství UV ČSM, Praha 1966), jde o poněkud zmateně sestavenou publikaci z prací nejen M.Novotného, ale i Evy Fukové, Marie Šechtlové a z archivu Mladé fronty (u některých lze jasně identifikovat autorství Jana Lukase). Ve stejném nakladatelství vyšla v r.1968 kniha Londýn, tentokrát sestavená pouze z fotografií M.Novotného (grafická úprava Libor Fára, předmluva A.G. Hughes). Přesto, že obě publikace mají po formální stránce podobnou koncepci (předmluva plus obrazová část), Londýn výrazně převyšuje New York. Jednak citlivým řazením fotografií na dvoustránkách, ale především tím, že se jedná o knihu autorsky pojatou. Jde o "jednu z nejlepších českých dokumentárních publikací" (Fotografie v českých zemích 1838-1999, strana 105). M.Novotný se nevyhýbal ani fotografování Prahy, mimo jiné dokumentoval i srpnové události z roku 1968. Jeho dílo obsahuje také několik tisíc portrétů domácích i světových osobností.

Nejznámějším českým fotografem, jehož dilo je zařazeno přímo ve světovém kontextu vývoje dokumentární fotografie, je Josef Koudelka (narozen 10.ledna 1938 v Boskovicích na Moravě). Vystudoval ČVUT v Praze (1961), pracoval jako

mechanik leteckých motorů (fotografovat začíná přibližně kolem roku 1952). V roce 1967 se vzdává místa inženýra a věnuje se výlučně fotografii. V období 1965-1970 pracuje pro Divadlo Za branou a spolupracuje s Divadlem Na zábradlí. Stává se uznávaným divadelním fotografem (Svaz výtvarných umělců mu v roce 1967 uděluje cenu za divadelní fotografii). Kromě těchto aktivit však vytváří, pouze z vnitřní potřeby, rozsáhlý dokumentární soubor fotografií o Cikánech na Slovensku, na kterém pracuje od roku 1961. Paradoxní je, že k fotografování Cikánů se dostal prostřednictvím etnické muziky, kterou se snažil sbírat. "mně ten magnetofon nikdy nevzali, i když jsem spal venku. Mám třeba nafocený, jak slyšej svůj hlas a jak jsou vytřeštěný..."(Fárová Anna, Rozhovory s J.Koudelkou, 1990, převzato z [45]). Zvláštní pozornost je třeba věnovat osobitému přístupu J.Koudelky k vytváření dokumentárních fotografií. On nebyl pouhým pozorovatelem událostí, on je přímo prožíval a aktivně se jich účastnil."Bresson říká, že pro něj je ta fotografie potěšením, pro mě je to neustálá dřina. Ale dřina, kterou chci dělat. Potěšení to nebylo, když si vzpomenu, kolikrát jsem spal u těch cikánů, pelech zablešenej, nemohl jsem se hejbat, všichni opilí, a ráno vypadnout. Ale prostě mě to zajímalo... Hlavní bylo, aby ty fotky byly dobrý a aby tam nebylo nic ošklivýho o Cikánech - a proto to není objektivní. Mně někdy vyčítají na tom západě, že je to povznesení bídy na krásu." ([45] tamtéž). O rozsahu tohoto projektu svědčí i skutečnost, že nebyl vázán na jediné místo, ale vznikal postupně ve více obcích v různých oblastech

(Zehra, Vinogol, Rakusy, Poprad, Velká lomnice, Jarbina, Nadan atd.). Z podnětu Karla Krause a Otomara Krejči vystavuje Koudelka Cikány ve foyeru Divadla Za branou v roce 1967 (v této souvislosti některé fotografie otištěny v týdeníku MS jako upoutávka na výstavu). Ve spolupráci s Milanem Kopřivou připravuje knižní vydání Cikánů pro nakladatelství Mladá fronta, maketa hotová v r.1969, do tisku se však kniha u nás již nikdy nedostala (vydána pod názvem Gypsies, nakladatelství Aperture, New York, 1975). Na Slovensku fotografuje i církevní svátky (společně s M.Luskačovou) v letech 1965-1967. Během roku 1968 rozšiřuje svoje pole působnosti i na Cikány v Rumunsku. V tom však přicházejí armády pěti "spřátelených" států do Československa a J.Koudelka vytváří nejznámější, nejrozsáhlejší a nejpůsobivější soubor fotografií dokumentujících srpnové události. Fotografie z tohoto souboru vynikají expresivitou a dynamičností kompozice, která je dosažena minimálním odstupem fotografa a použitím širokoúhlé optiky aplikované i v situacích pro autora krajně nebezpečných. Takto dosažená strmá perspektiva umožňuje konfrontaci osob či předmětů v popředí v relativním detailu (výrazy tváří, gesta a pod.) s široce zabraným pozadím (demonstrující dav, zdevastované ulice, vojenská technika atd.), což silně podporuje emotivní působení celého souboru. S pomocí A.Fárové a Gene Ostroffa (konzervátor Smithsonian Institution z Washingtonu, který je propašoval) se dostávají fotografie až k Elliottovi Erwittovi (tehdejší prezident agentury MAGNUM). Přesto, že Magnum publikuje fotografie s krycím jménem "neznámý pražský fotograf" a cena Roberta

Capy (1969) je mu udělena také anonymně, je okolnostmi donucen opustit Československo. V roce 1970 se nevrací z tříměsíčního stipendijního pobytu ve Francii. Rok na to se stává přidruženým členem Magna, v roce 1974 pak řádným členem Magna Photos. Během pobytu v emigraci získáva řadu stipendií (třikrát od British Arts Council 1972, 1973 a 1976, od Centre National des Arts Plastique 1986) a podílí se také na mnoha projektech. V roce 1986 přizván Mission Photographique DATAR k účasti na národním projektu Urbanistická a venkovská krajina Francie, kde začíná pracovat panoramatickou kamerou. Po odchodu z Československa je v Koudelkových fotografiích patrná změna stylu. Vytrácí se z nich expresivita a humanistické ladění, prvky charakteristické pro jeho tvorbu ze 60.let, a nastupuje výrazná subjektivizace dovedená až do meditativní polohy. Tento posun je nejvýrazněji patrný na fotografiích otištěných v knize Exils (jako všechny jeho knihy vyšla současně ve Francii v nakladatelství Robert Delpire v Paříži, a v USA nakladatelství Aperture v New York, v roce 1988). Za svoji tvorbu obdržel J.Koudelka celou řadu prestižních ocenění, kromě zmíněné ceny Roberta Capy, získal Nadarovu cenu (1978) za knihu Cikánie, od francouzského ministerstva kultury Velkou národní cenu fotografie (1987), v Německu cenu Huga Erfurtha (1989), od Centre National de la Photographie a American Express cenu Henri Cartier-Bressona (1991), cenu Hasselblad (1992).

V závěru této kapitoly je nutné zmínit jména autorů, kteří začali fotografovat v průběhu 60.let, ale zásadní část díla vytvořili v letech 70. až 90. Markéta Luskačová (naro-

zená 29.srpna 1944 v Praze) od r.1965 zpracovává téma církevních poutí na Slovensku, součást její diplomové práce na FF UK v Praze (absolvuje v r.1967), hlavní část tohoto souboru však vzniká v letech 1968-1974 (tj. v průběhu a následně po jejím mimořádném studiu na FAMU v letech 1967-1969). Po Cikánech J.Koudelky jde o druhý významný soubor humanisticky laděných dokumentárních fotografií, který získal mezinárodní pozornost. Od roku 1975 žije M.Luskačová ve Velké Británii. V letech 1976-1980 byla nominovanou členkou agentury MAGNUM.

Bohdan Holomíček (narozen 14.srpna 1943, Sienkiewiczovka Ukrajina). Fotografuje asi od roku 1957 a vytváří jediný a rozsáhlý soubor, na kterém pracuje dodnes. Jeho fotografie, jež nelze jednoznačně přiřadit k žádnému směru, mají formu deníku či poznámkového bloku (jsou doplněny krátkými výstižnými texty). Na četných autorských výstavách B.Holomíček prezentuje své fotografie jako působivé, mnohdy celostěnové mozaiky.

Z autorů, o nichž lze konstatovat že na konci 60.let opravdu jen začínali fotografovat, ale kteří svojí pozdější činností fotografickou, teoretickou a pedagogickou výrazně zasáhli do vývoje české dokumentární fotografie, lze jmenovat především Vladimíra Birguse, Viktora Koláře, Pavla Štechu či Jindřicha Štreita.

Závěrečné shrnutí.

Česká reportážní a dokumentární fotografie z let 1945 - 1968 působí velmi různorodě, ale přesto množství autorů jež se jí věnovali hovoří o slibně se rozvíjejícím trendu. Mnozí naši fotografové té doby pochopili a ve své tvorbě akceptovali jeden z nejsilnějších výrazových prvků ve fotografii, to jest její schopnost zdokumentovat události doby zcela realisticky. Navíc však dokázali dát své tvorbě lidské měřítko, což bylo v souladu se světovým rozvojem humanistické fotografie. Velké množství vizuálně působivých záběrů vzniklo zejména v letech 1945 a 1968. Jak uvádí Antonín Dufek (v [12] strana 11) "Není nelogické, že vypjatá doba vedla k vypjatým výkonům."

V letech 1946 - 1948 došlo, ať už vlivem měnícího se politického klimatu, nebo neodborností obrazových redaktorů v časopisech k jistému poklesu úrovně. Reportážní fotografie byla často degradována na pouze doplňující, či jen ilustrační prvek zpravodajství. Někteří autoři si však dokázali podržet svůj standard v kvalitě. Jedná se například o Jindřicha Marca, jehož tvorba má pevné místo ve vývoji světové fotožurnalistiky, nebo Jana Lukase.

Únorový komunistický převrat přerušil mimo jiné i kontinuitu slibně se rozvíjející české fotožurnalistiky. Takže na její vývoj bylo možné seriózně navázat až v polovině šedesátých let.

Je zajímavé, že ve vývoji české dokumentární fotografie v období 60.let lze vysledovat jisté paralely se světovými trendy. Podobně jako ve svobodném světě je u nás patrná snaha o uplatňování fotografií na výstavách a ojediněle

i v samostatných autorských publikacích. Příčinu tohoto jevu je nutno hledat v nemožnosti svobodně publikovat v cenzurovaném tisku. Na druhou stranu tato nestandardní situace do jisté míry přispěla k rozvoji osobností typu Miloně Novotného a zejména Josefa Koudelky.

V 60.letech byl položen kvalitní základ k pozdějšímu nástupu české dokumentární fotografie v letech 80.

Jmenný rejstřík.

Alpert Max 9, 10

Altschul Pavel 15, 30

Andrews Hugh 40 2krát

Arbusová Diana 9

Arnoldová Eve 12

Atget Eugèn 8

Avedon Richard 8

Bahenský Antonín 43, 44

Ballhause Walter 9

Baltermanc Dmitrij 10, 32

Barbey Bruno 12

Barchan Pavel 37

Bartůšek Jan 19

Belocq E.J. 7

Beneš E. 21

Birgus Vladimír 41, 54

Bischof Wernere 11 2krát

Blühová Irena 16

Boubat Edouart 11

Bourkeová-Whiteová Margaret 9

Brady Mathew B. 7

Brandt Bill 11

Bresson Henri Cartier 10, 11, 19, 51, 53

Capa Cornel 11

Capa Robert 10 3krát, 32, 53

Cích Koloman 43

Clark Larry 14

Colier John 9

Cudlín Karel 41, 42

Curtis Edward Scherif 7

Čapek Abe 19

Čihák František 17

Davidson Bruce 14

Dědourek Antonín 40

Depardon Raymond 12

Dias Pavel 19, 20, 46

Dmitrijev Maxim Petrovič 7

Doležal František 17 3krát

Dufek Antonin 24, 55

Ed van der Elsken 13

Ehm Josef 48

Eihorn Erich 43

Eisenstaed Alfred 8

Elisofon Eliot 9

Emerson Peter Henry 7

Engel Moris 9

Erban Otta 20

Erwitt Elliott 11, 52

Evans Walker 9

Fafek Emil 31

Fára Libor 50

Fárová Anna 19, 51, 52

Fenton Roger 7

Frank K.H. 19, 23

Frank Robert 13, 14

Freed Leonard 12

Friedlander Lee 14

Fuková Eva 50

Jaromír Funke 48

Gardner Alexandr 7

Glinn Burt 12

Göring Hermann 19

Grossman Sid 9

Haas Ernst 41 5krát

Hájek Karel 15, 28, 35, 36 3krát, 43

Hamaya Hiroschi 11

Harbutt Charles 14

Heckel Vilém 44

Heilig Eugen 9

Hine Lewis Wickes 7

Hitler Adolf 11

Hochová Dagmar 48 2krát, 49

Holomíček Bohdan 54 2krát

Honty Tibor 32

Höpker Thomas 12

Horn V. 30

Hucek Miroslav 19, 46, 47

Huffman Laton Alton 7

Hughes A.G. 50

Hůrka Otakar 19

Hurn David 12

Hutton Kurt 6

Chalděj Jevgenij 10

Chochola Václav 20, 28, 36, 37 3krát, 49

Chocholová Blanka 28

Illek František 15, 30 4krát

J.Zelenka 30

Janovský Jiří 34

Jeníček Jiří 15, 33

Jirsa Václav 43

Jírů Václav 15, 17

Jones-Griffith Philip 12

Kafka Franz 21

Kertesz André 8

Klein William 13, 14, 21

Kocek Bedřich 43

Kohn Rudolf 16

Kolář Viktor 54

Kopřiva Milan 52

Koudelka Josef 21, 50, 51 2krát, 52 2krát, 53, 54, 56

Kraus Karel 52

Krejča Otomar 52

Kropp Vilém 19, 43

Kubín Josef 34

Lamer Vladimír 43

Langeová Dorotea 9

Lartigue Jacques-Henri 8, 38

Lehovec Jiří 16

Linhart Lubomír 15

Livingstoneová Jane 14

Ludwig Karel 32

Lukas Jan 16, 17, 21, 28, 33, 37, 38 2krát, 39 2krát, 50, 55

Luskačová Markéta 52, 53, 54

Lyon Danny 14

Macků Jiří 21 2krát

Man Felix H. 8

Manos Constantine 12

Marco Jindřich 17, 23, 24, 25, 39, 40 3krát, 41 3krát, 42 2krát, 55

Marková Mary Ellen 14

Martin Paul 7

Masaryk Jan 23, 41

Mašín Josef 43

Mašin Martin 43

Mayer Fred 12

Mayne Roger 11

McCombe Leonard 11

McCullin Donald 12

Medková Emila 48

Mevald Karel 43

Modelová Lisette 14

Muir Edvin 21

Munkácsi Martin 9

Nebor Leoš 19, 20 2krát, 45, 46, 47

Novotný Miloň 49, 50 3krát, 56

Ondrášek František 30

Ostroff Gene 52

Pacovský Jaroslav 31

Pardubský Emil 30, 31

Parks Gordon 11

Paul Alexandr 15 2krát, 30 2krát

Pekař František 15

Peterka Miroslav 42

Pfittzner 16

Poličanský Karel 16, 19

Primoli Giuseppe 7

Prošek Josef 43

Reďkin Mark 10

Riboud Marc 12, 21

Riis Jakob Augustus 7

Rodčenko Alexandr 9

Rodger George 10, 11

Ronis Willi 11

Roosevelt F.D. 11

Rosenblum Walter 9

Rössler Jaroslav 15 2krát

Rothstein Arthur 9

Růžička Drahomír Josef 15, 33

Salomon Erich 8

Sander August 9

Savage R. 7

Seymour David 10, 11

Siskind Aaron 9

Sitenský Ladislav 16, 12, 27, 28 2krát

Smith W.Eugene 11 3krát, 32

Sova Svatopluk 31

Steichen Edward 11

Stock Dennis 12

Straka Oldřich 15, 34

Stryker Roy 9

Sulivan Timothy H.O. 7

Svoboda Václav (pseudonym) 42

Sýkorová Daniela 43

Šajchet Arkadij 9

Šechtlová Marie 50

Škvorecký Josef 47

Šmok Jan 18 2krát, 48

Šourková Alena 43

Šťastný Bohumil 15

Štecha Pavel 54

Štochl Sláva 15

Štreit Jindřich 54

Tereba Stanislav 19, 43

Thorman Ernst 9

Tito J.Broz 19

Tmej Zdeněk 15, 28 2krát, 29 3krát

Truman H.S. 11

Urbanová Alexandra 29

Valenta Jaroslav 43

Vítek Roman 43

Všetečka Jiří 47

Weegee 13

Winogrand Garry 14

Wittmann Robert 43

Věcný rejstřík

2. světová válka 27, 29, 34

312. československá stíhací peruť 27

Abeceda duševního prázdna 29

agentura AFP 40

agentura Aperture 52

agentura Black Star 40

agentura Illek a Paul 30

agentura INP 40

agentura Magnum 10, 52, 53, 54

agentura Pavla Barchana 37

agentura PIX 40

agentura Umění-služba umělcům 39

Ahoj na sobotu 15, 28, 33, 34

American Express 53

americká armáda 35

Američané (kniha) 13

Anglie slovem a obrazem (kniha) 41

atelier J. Zelenky 30

atelier Otty Erbana 36

atelier V.Horna 30

atomová puma 5

British Arts Counsil 53

ČTK 45

Centre National des Arts Plastique 53

Centre National de la Photographie 53

Centropress 15, 30

československá armáda ve Francii 27

Československá fotografie (časopis) 18, 19

daguerrotypie 7

Deník století 8, 38

divadelní fotografie 28, 33, 36, 49, 50

Divadlo (časopis) 49

divadlo Na zábradlí 51

divadlo Semafor 33

divadlo Větrník 36

divadlo Za branou 51, 52

dokumentární fotografie 8, 12, 13, 15, 16, 27, 37, 42, 43, 44, 49, 50, 51, 55, 56

dokumentární snímky 36

East 100th Street (kniha) 14

Ermanox (4,5x6cm) 8

estetika situace 8

Eva 28

Exils (kniha) 53

expresivní dokumentární fotografie 13

FAMU Praha 18, 46, 48, 54

Farm Security Administration 9

film s celuloidovou podl. 8

Filmfoto 15

fotoesej 35, 46

Fotografický zápisník 1930-1990 38

Fotoliga 9

fotožurnalitika 8, 9, 11, 13, 35, 43, 55

Genosse Agressor - Prag im August (kniha) 42

Gypsies (kniha) 52

glamour pojetí 33

Haló noviny 34

hlubotisk 8

Host do domu (časopis) 48

Hořká léta-Evropa 1945-1947 (kniha) 41

humanistická fotografie 10, 55

Hvězda 28

ITF 2000 28

Illustrated 40

Izrael 1948 (kniha) 41

Izrael 50 41

izraelsko - arabská válka 41

Jaltská konference 5

Kino 34

Kinorevue 33, 39

komunistický převrat 17, 55

Koně formule 1/1 (kniha) 46

Konec strašidel (text) 18

Krásy myslivosti (kniha) 36

Krymská válka 7

Kulturní politika (časopis) 48

Kultura (časopis) 49

Kuratorium 32

Květy (časopis) 43

Leica (kinofilm) 8

Levá fronta 15

Lidská rodina (výstava) 12, 19

Life 11

Light and Shadow (kniha) 38

Lilliput 38, 40

Lincoln - Pragers Publishers 38

Literární noviny 48, 49

Londýn (kniha) 50

Lucernafilm 33

Melantrich 15, 28, 32, 35, 38

Mezinárodní fotografie (katalog) 21

Mission Photographique DATAR 53

Mladá fronta 31, 42, 50, 52

Mládí (kniha) 47

Mladý svět 19, 20, 21, 45, 46, 47, 52

Moskva (kniha) 13

nakladatelství AGRO s.r.o. 41

nakladatelství A.Dědourek 40

nakladatelství Aperture 52, 53

nakladatelství Europa Verlag 42

nakladatelství JN 41

nakladatelství Naše vojsko 28

nakladatelství ODEON 19, 34

nakladatelství Olympia 27

nakladatelství Robert Delpire 53

nakladatelství TORST 38

Národní divadlo 36

Národní galerie 32

National Rewiew 38, 39

naturalismus 18

New York (kniha) 13, 50

Neubertův grafický závod 31

Newyorská škola 14

Newyorské muzeum moderního umění 12

Norimberk - zločin a soud (kniha) 36

Norimberský proces 5

novinářská fotografie 34, 43,

Obnažené město 13

obrazová informace

Osvobozené divadlo 15

Paris-Match 10

Pestrý týden 15, 28, 33, 34, 39

Picture Post 40

piktorialismus 15

Plamen (časopis) 48

Pleas Buy My New Song (kniha) 41

poezie všedního dne 32

Praha mého mládí (kniha) 27

Praha v týdnu 28

Pražské povstání 5, 29, 31, 32, 33, 34

Pražský deník 1638-1965 (kniha) 21, 39

Pražský chodec (kniha) 48

Pražský ilustrovaný zpravodaj 28

Press Photo Service 15, 30

Pressfoto, vydavatelství ČTK 46, 48

RAF 27

reportáž 35, 36, 41, 47

reportážní fotografie 15, 32, 33, 37, 39, 40, 42, 44, 55

Rolleiflex (6x6cm) 8

Řím (kniha) 13

SUPŠ v Brně 46

Salon (časopis) 33

Signál (časopis) 43, 44

Skupina 42 37

Smithsonian Institution z Washingtonu 52

Socialistická fotografie (kniha) 17

socialistický realismus 18, 19

sociálně kritické fotografie 7

sociální fotografie 7, 9, 35

Sociofoto 16

Soudruh Agresor (kniha) 42

sportovní fotografie 31, 44

sportovní reportáž 30, 36, 43

srpnové události 42, 45, 49, 50, 52

Stadion (časopis) 44

Státní bezpečnost 29

Státní grafická škola v Praze 28, 31, 48

surrealismus 37

Svět práce (časopis) 34

Svět socialismu (časopis) 43

Svět v obrazech (časopis) 29, 34, 35, 40, 43, 45

Světozor (časopis) 15, 34

teorie fotografie 34

teorie sdělování-angelmatika 18

The Islanders (kniha) 39

Thema v nové fotografii (kniha) 17

tiskový podnik Rodina 39

Tokio (kniha) 13

totální nasazení 28

únor 1948 42

UNRRA 40

ušlechtilé tisky 15

válečný fotograf 27

válka Severu proti Jihu 7

Večerní Praha (noviny) 43

Vlasta (časopis) 43, 48

Výstava sociální fotografie 15, 16

World Press Photo 19, 45

Z válečného deníku (kniha) 27

Zdeněk Tmej Archiv 1936-2000 (katalog) 28

Zdroj 33

Země a lidé (kniha) 38

Zlín (týdeník) 33

živá fotografie 10, 33, 47

Zteč (časopis) 32

žurnalistická fotografie 12, 13, 43, 48

Seznam použité literatury.

1. Bigus Vladimír: Fotografie, Informatorium 2, vydání první, Mladá fronta, Praha 1984
2. Birgus Vladimír: Hořká léta 1937 - 47, katalog, Slezská univerzita v Opavě, 1995
3. Birgus Vladimír: Fotografie v českých zemích a na Slovensku 1945 - 1983 (první část), Revue fotografie 89, č. 4, str. 2-11
4. Birgus Vladimír - Marco Jindřich: Hořká léta . Evropa, vydání první, ORBIS - divize nakladatelský dům, Praha 1995
5. Birgus Vladimír: Když skončila válka, fotografie Jindřicha Marca, Revue fotografie 90, č. 2, str. 20-27,
6. Birgus Vladimír, Scheufler Pavel: Fotografie v českých zemích 1839 - 1999, vydání první upravené, Grada Publishing Praha, 1999
7. Blažek Bohuslav, Hochová Dagmar: Dagmar Hochová, vydání první, Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění Praha, 1984
8. Dias Pavel, Jelínek Antonín: Koně formule 1/1, vydání první, Pressfoto, vydavatelství ČTK Praha, 1985
9. Dietrich Roman: Fotografie v časopisu Mladý svět od doby vzniku do konce 60. let, bakalářská teoretická práce FAMU Praha, 1997
10. Doležal František: Thema v nové fotografii, vydání první, Osvěta, národní podnik Praha, 1952
11. Dufek Antonín: Václav Chochola, Československá fotografie, č. 8, ročník 1978, str. 349

12. Dufek Antonín: Černobílá fotografie, vydání první, ODEON nakladatelství krásné literatury a umění n.p., Praha 1987

13. Dufek Antonín: 150 fotografií - fotografická sbírka Moravské galerie, katalog, Moravská galerie v Brně, 1989

14. Dvořák Karel: K úmrtí Karla Hájka, Československá fotografie, č. 8, ročník 1978, str. 350

15. Dvořák Karel, Sitenský Ladislav: Ladislav Sitenský fotografie, katalog, Dům umění města Brna, 1988

16. Frynta Emanuel, Lukas Jan: Jan Lukas, Vydání první, Státní nakladatelství krásné literatury a umění, n.p. Praha, 1961

17. Holomíček Bohdan a kolektiv autorů: Bohdan Holomíček, vydání první, TORST Praha, 1995

18. Horská Andrea: Životní tvorba Dagmar Hochové, závěrečná teoretická práce na katedře fotografie FAMU, Praha 2000

19. Hucek Miroslav, Nebor Leoš: Mládí, vydání první, Mladá fronta, nakladatelství ČSM Praha, 1965

20. Hrachová Pavla: Bohdan Holomíček, bakalářská teoretická práce FAMU Praha, 1995

21. Chocholová Blanka: Václav Chochola - Kabinety vzpomínek, vydání první, nakladatelství Arcadia Praha, 1993

22. Chocholová Blanka:Zdeněk Tmej Archiv 1936-2000,katalog k výstavě, vydal ITF Opava, 2000

23. Klaricová Kateřina: Chochola Ludwig Straka Tmej studie a žánrová fotografie 40. let, katalog, Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, b.r.

24. Kolář Jiří, Chochola Václav: Václav Chochola, vydání první, Státní nakladatelství krásné literatury a umění n.p., Praha 1961

25. Kolektiv autorů: Encyklopedie českých a slovenských fotografů, vydání první, ASCO Praha, 1993

26. Kolektiv autorů: Historie, Informatorium 3, vydání první, Mladá fronta, Praha 1985

27. Kolektiv autorů: Československá novinářská fotografie, Československý svaz novinářů, v redakci časopisů INTERPRESS, Praha, 1989

28. Kolektiv autorů: Mezinárodní fotografie, Státní nakladatelství krásné literatury a umění Praha, 1964

29. Kolektiv autorů: Ztráty a nálezy, vydání první, Památník národního písemnictví Praha, 1998

30. Koudelka Josef: Josef Koudelka z fotografického díla, katalog, Uměleckoprůmyslové muzeum Praha, prosinec 1990 - leden 1991

31. Koudelka Josef: Josef Koudelka Srpen 1968, příloha časopisu Respekt, srpen 1990

32. Krčil Bohumil "Bob": Česká fotografie v exilu, antologie, Host Brno, 1990

33. Kropp Vilém: V proudu života, vydání první, Práce, nakladatelství ROH Praha, 1961

34. Lukas Jan, Josef Moucha: Fotografický zápisník 1930 - 1990, katalog, nakladatelství a vydavatelství Bílý slon (pro asociaci fotografů v Praze), 1995

35. Lukas Jan: Pražský deník 1938 - 1965, vydání první, TORST Praha, 1995

36. Luskačová Markéta: Markéta Luskačová Poutníci, katalog, Galerie hlavního města Prahy, březen 1991

37. Marco Jindřich: Izrael 48, vydání první, JN Praha, 1991

38. Marco Jindřich, Cudlín Karel: Izrael 50, vydání první, AGRO spol. s r.o. Praha, 1998

39. Marco Jindřich: Soudruh agresor, vydání první, Mladá fronta Praha, 1990

40. Mladý svět, UV ČSM, ročník 1959 - 1968, obrazový časopis, 52 x ročně

41. Neborová Anna, Nebor Leoš: Leoš Nebor, vydání první, Ivo Železný, nakladatelsví a vydavatelství, spol. s r.o. Praha, 1996

42. Novotný Miloň: Londýn, vydání první, Mladá fronta Praha, 1968

43. Novotný Miloň, Fuková Eva, Šechtlová Marie: New York, vydání první, Mladá fronta, nakladatelství UV ČSM Praha, 1966

44. Podestát Václav: Česká dokumentární fotografie 80. a začátku 90. let, závěrečná teoretická práce na katedře fotografie FAMU, Praha 1994

45. Portel Robert: Josef Koudelka, závěrečná teoretická práce na katedře fotografie FAMU, Praha 1993

46. Remeš Vladimír: Česká a slovenská fotografia po roku 1945, Výtvarný život 3/35, rok 1990, str. 4-7

47. Remeš Vladimír, Hucek Miroslav: Miroslav Hucek, vydání první, Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění, n.p. Praha, 1987

48. Rýpar Vladimír, Hájek Karel: Karel Hájek, vydání první, Státní nakladatelství krásné literatury a umění n.p., Praha 1963

49. Scheufler Pavel, Klaricová Kateřina - Moucha Josef: Proměny české dokumentární fotografie, katalog, Okresní kulturní středisko Cheb - Galerie 4, [snad 1989]

50. Svět v obrazech, Ministerstvo Informací, ročník 1945 - 1947, obrazový časopis, 52 x ročně

51. Tausk Petr: Dějiny fotografie, vydání první, Státní pedagogické nakladatelství v Praze, 1980

52. Tausk Petr: Současný stav fotografie, vydání první, Státní pedagogické nakladatelství v Praze, 1977

53. Tausk Petr: Přehled vývoje československé fotografie od r. 1918 až po naše dny, vydání první, Státní pedagogické nakladatelství v Praze, 1986

54. Urbanová Alexandra, Tmej Zdeněk: Abeceda duševního prázdna, vydání první, nakladatelství Zádruha a.s. v Praze v prosinci 1945

55. Všetečka Jiří: Pražský chodec, vydání první, nakladatelství Pressfoto v Praze, 1978

56. Všetečka Jiří, Hlinka Bohuslav: Dvacet tisíc mil od Verna, vydání první, Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1981

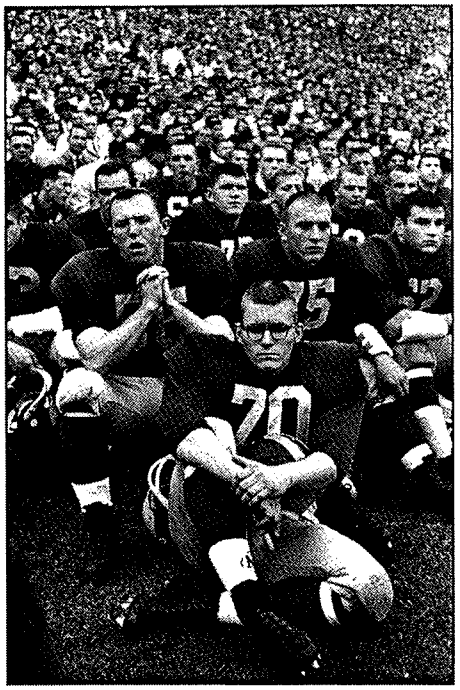
ČESKÁ REPORTÁŽNÍ A DOKUMENTÁRNÍ FOTOGRAFIE 1945 - 1968

PŘÍLOHA, ČÁST PRVNÍ - SVĚT

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE
Ondřej Kocourek

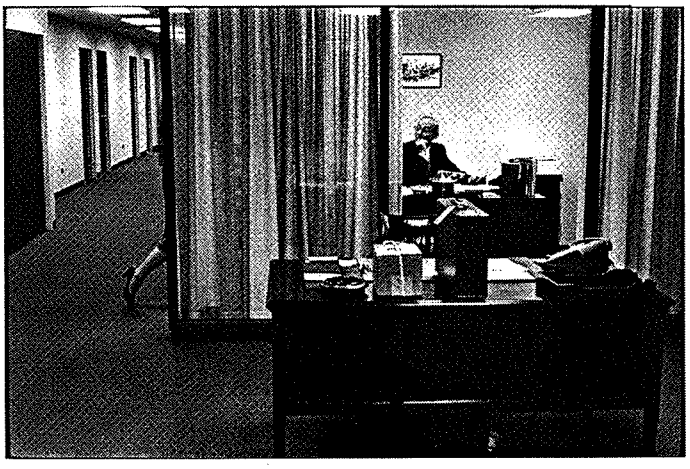
Henri Cartier - Bresson, New York, 1947

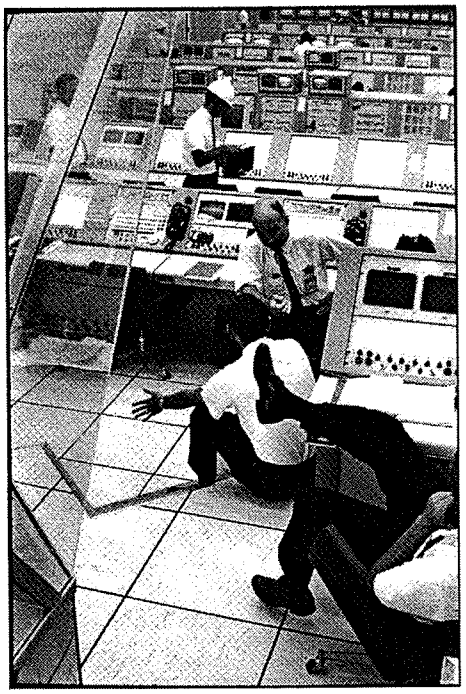
Henri Cartier - Bresson, Michigan, 1960

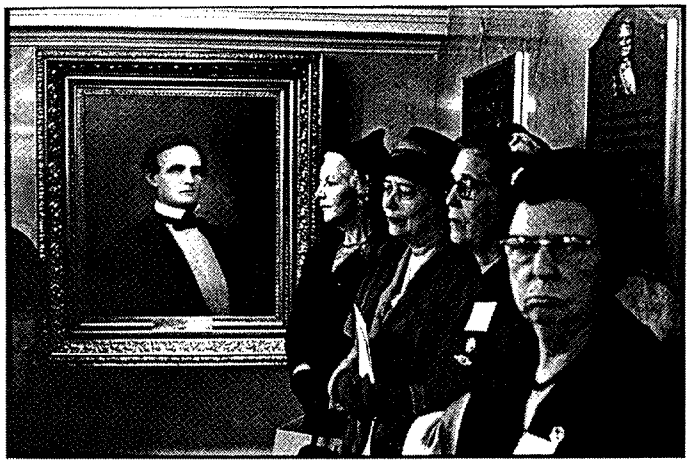
Henri Cartier - Bresson, Illionos, 1961

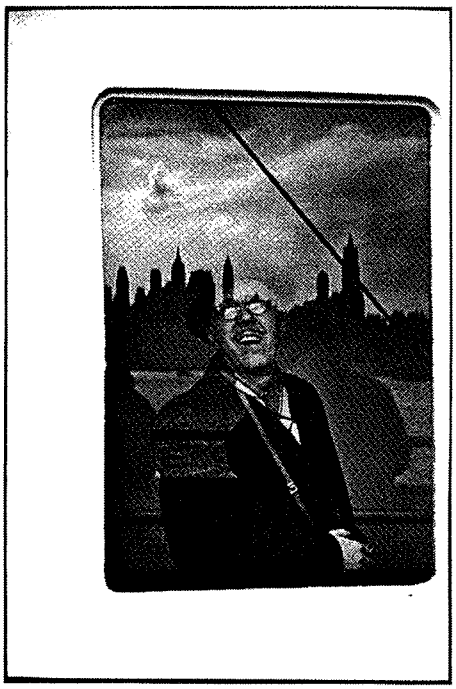
Henri Cartier - Bresson, New York, 1961

Henri Cartier - Bresson, Florida, 1968

Henri Cartier - Bresson, Virginia, 1962

Henri Cartier - Bresson, New York, 1954

Henri Cartier - Bresson, Tennessee, 1947

Henri Cartier - Bresson, Kentucky, 1961

Henri Cartier - Bresson, Detroit, 1947

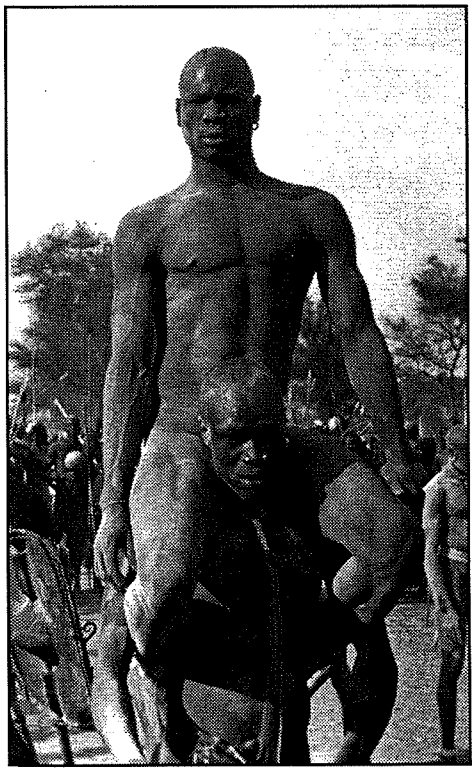

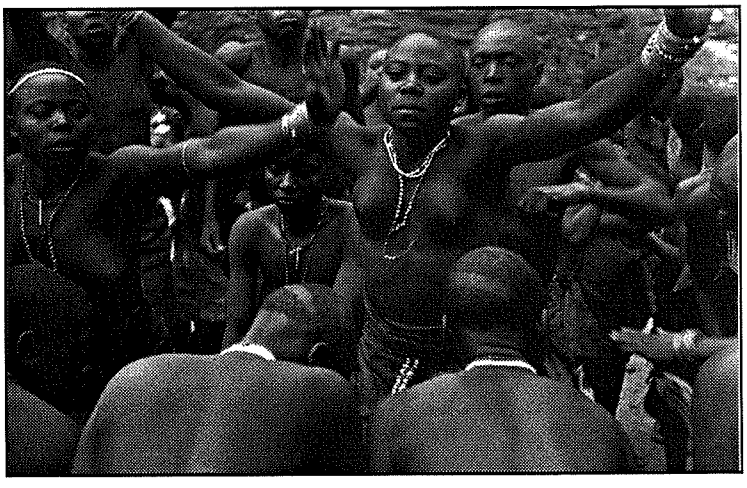
George Rodger, Camp Belsen, 1945

George Rodger, German General Kinsel signs surrender terms with General Mongomery, Germany 1945

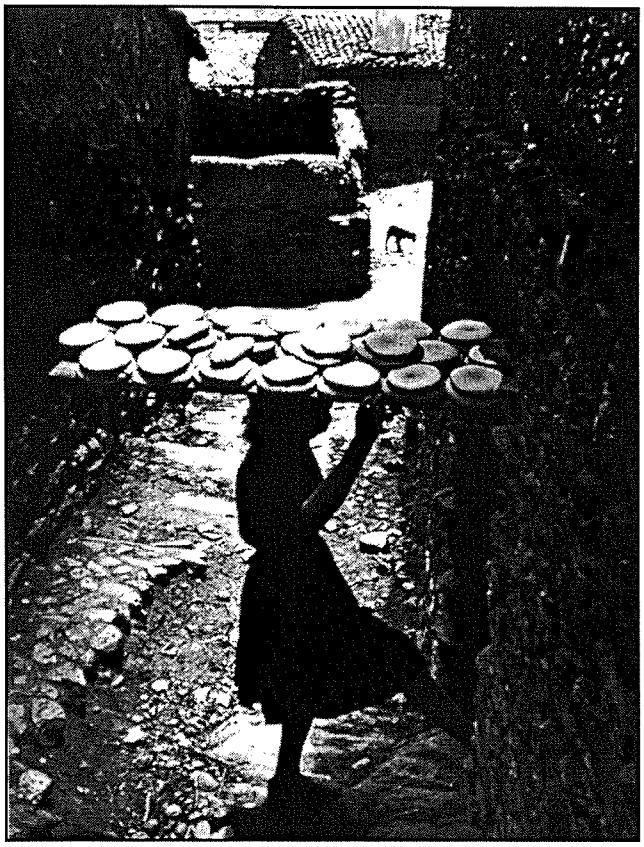
George Rodger, kmen Nuba, Sudan 1949

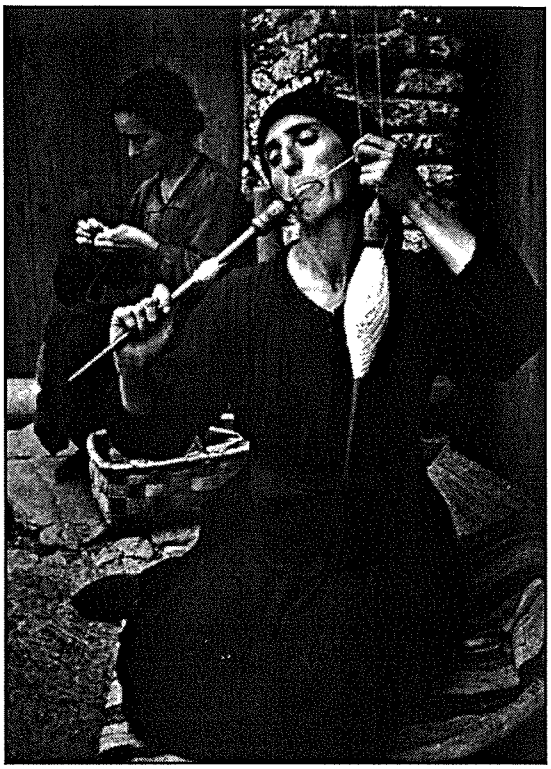

George Rodger, Uganda/Congo Border

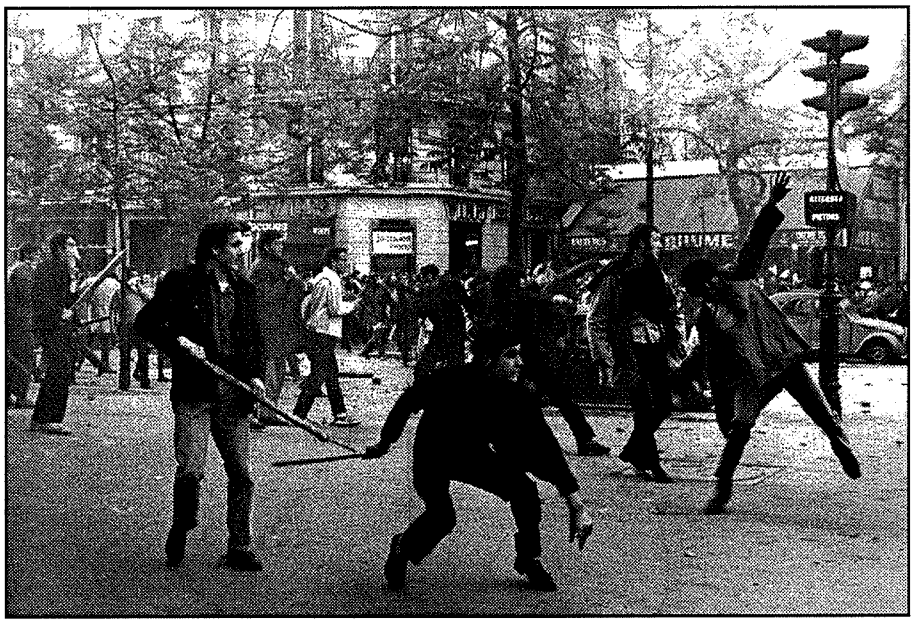
Eugene W. Smith, ze souboru Španělská vesnice, 1951

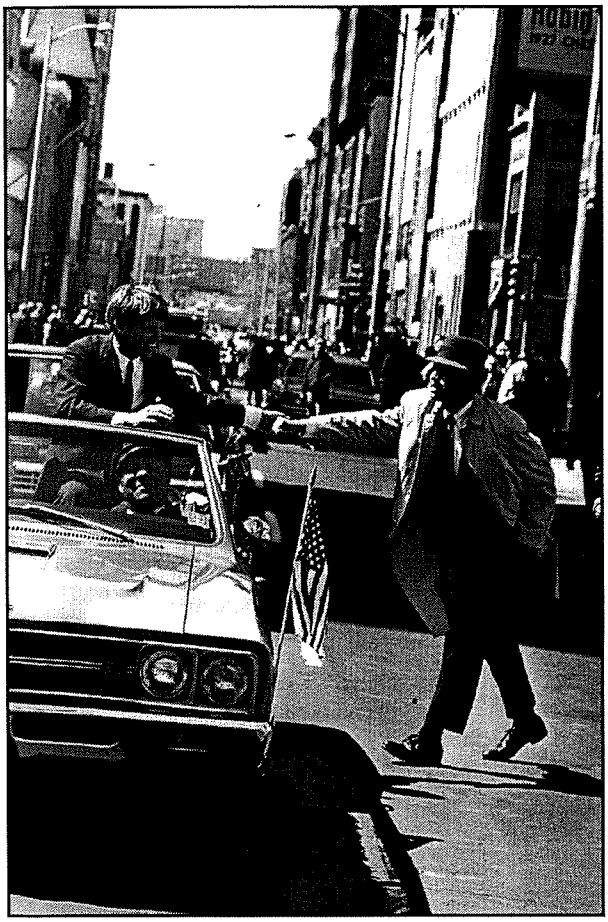
Bruno Barbey, Studenti bojující na ulicích, bulvár Saint - germain, Paříž 1968

David Hurn, Útok jízdní policie na náměstí Grosvenor Square, londýn, 17. března 1968

Bruno Barbey, Jednotky CRS v akci, Carrefour Mabillon, Paříž 1968

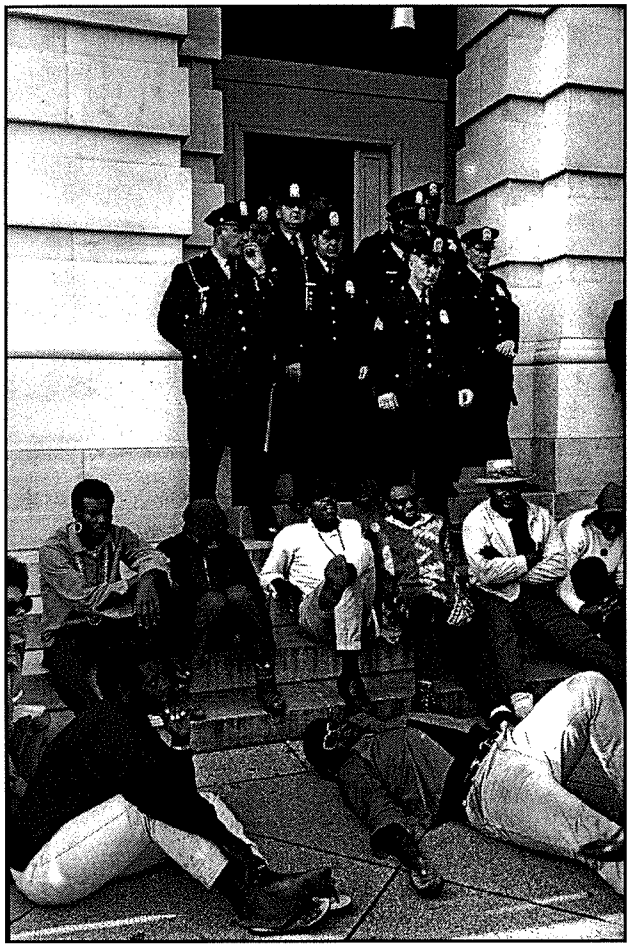
Burt Glinn, Robert Kennedy na turné během volební kampaně, Philadelphia, březen - duben 1968

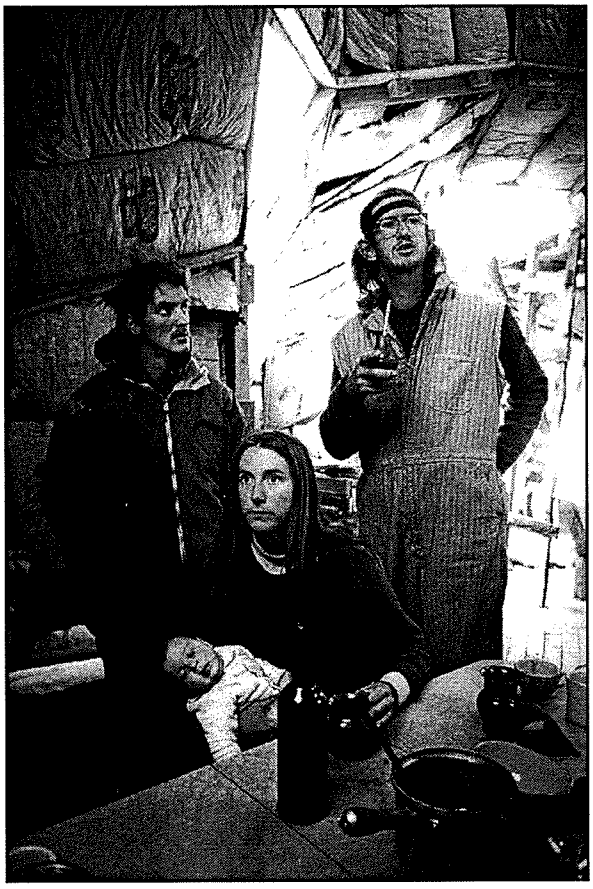
Fred Mayer, Pohřeb roberta Kennedyho, Arlingtonský národní hřbitov, Washington, 8. červen 1968

Constantine Manos, pohřeb Martina Luthera Kinga, Atlanta, 9. dubna 1968

Constantine Manos, Demonstranti u Kapitolu, Washington, březen 1968

Eve Arnold, Komunita hippies v Drop City, Colorado, 1968

Dennis Stock, Motorkářský gang, Colorado1968

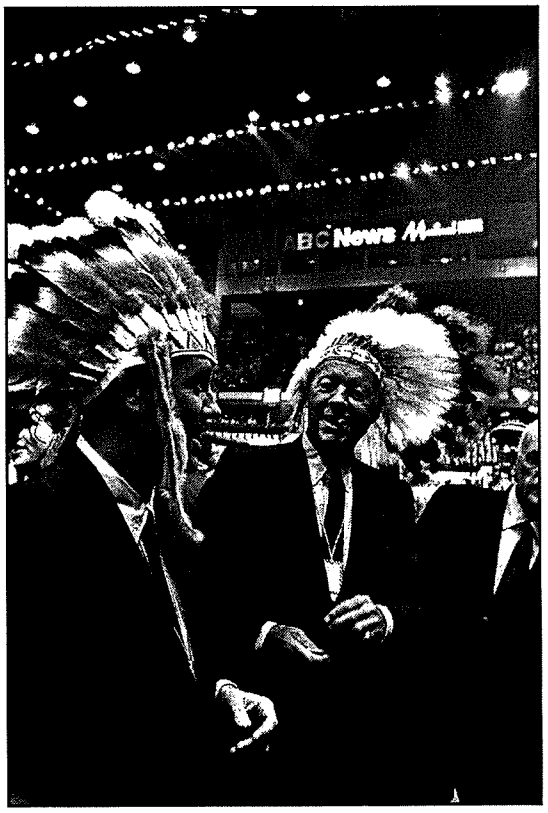
Raymond Depardon, Richard Nixon těsně před svým zvolením prezidentem, Sioux City (Iowa), říjen 1968

Raymond Depardon, Běh na 3 000 metrů překážek na Olympijských hrách v Mexico City, říjen 1968

Raymond Depardon, Na sjezdu demokratů v Chicagu, srpen 1968

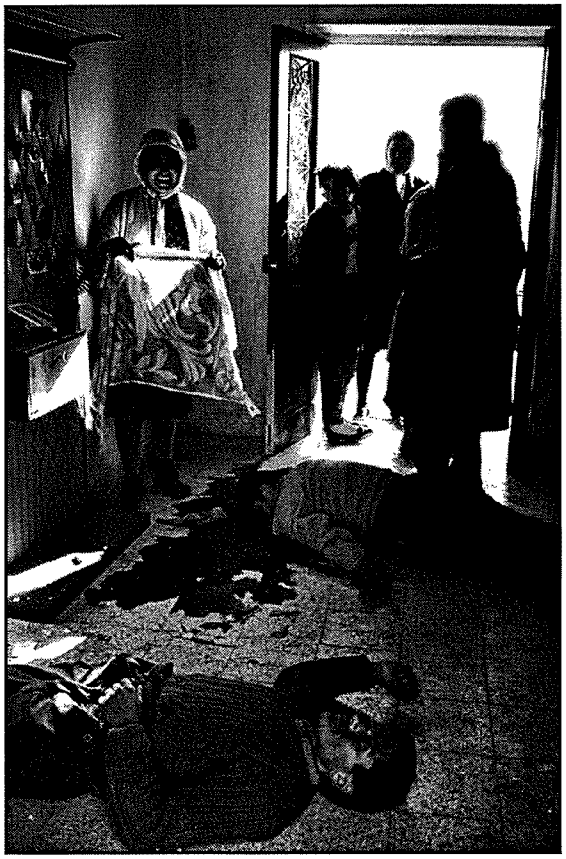
Philip Jones - Griffiths, Útok během novoročních svátků Tet, Saigon, leden - únor 1968

Philip Jones - Griffiths, Útok během novoročních svátků Tet. Chlapec oplakává svou sestru zabitou americkým vrtulníkem, poblíž Saigonu, leden - únor 1968

Marc Riboud, Protestní pochod k Pentagonu proti válce ve Vietnamu, Washington, říjen 1967

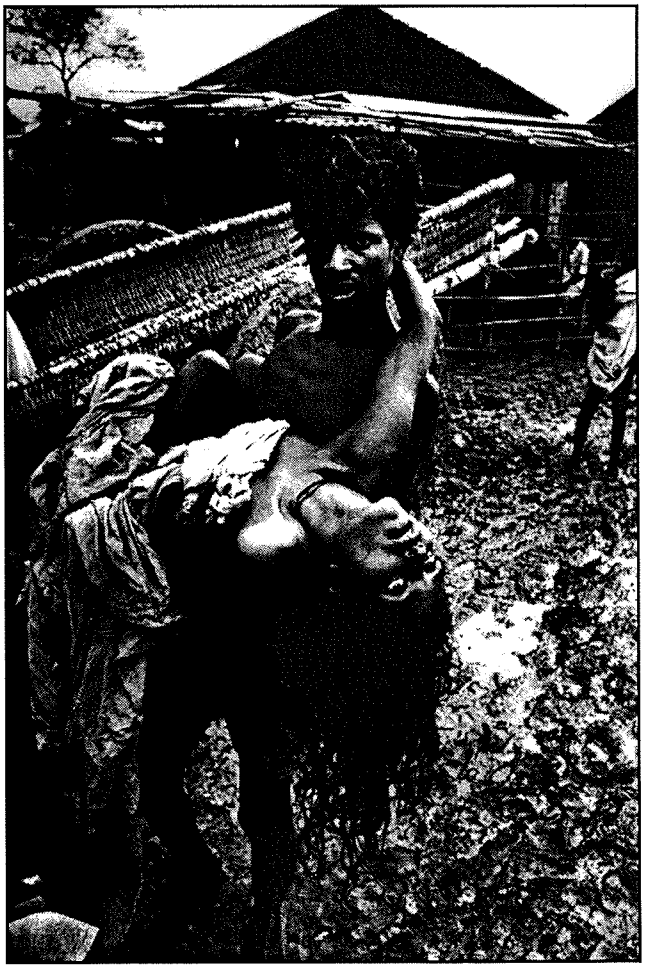
Don McCullin, Cyprus, 1964

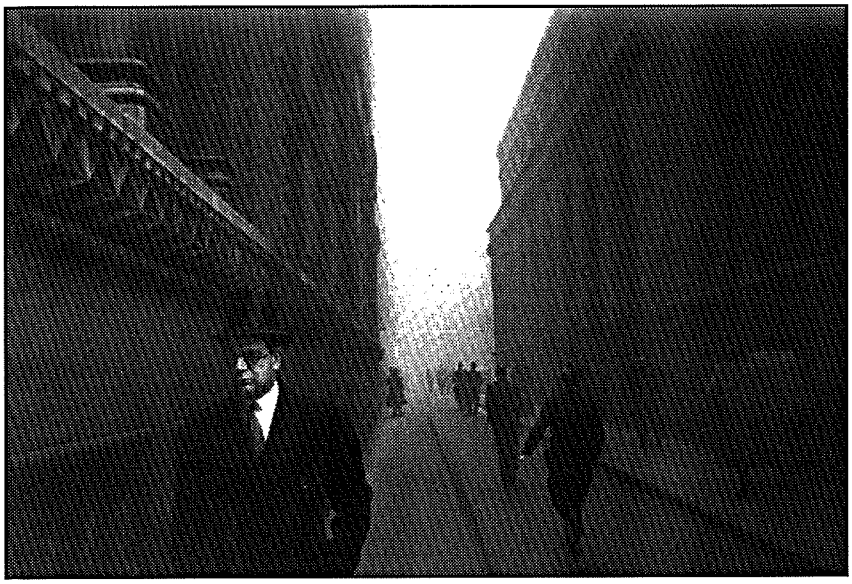
Don McCullin, válka v Biafře, 1968

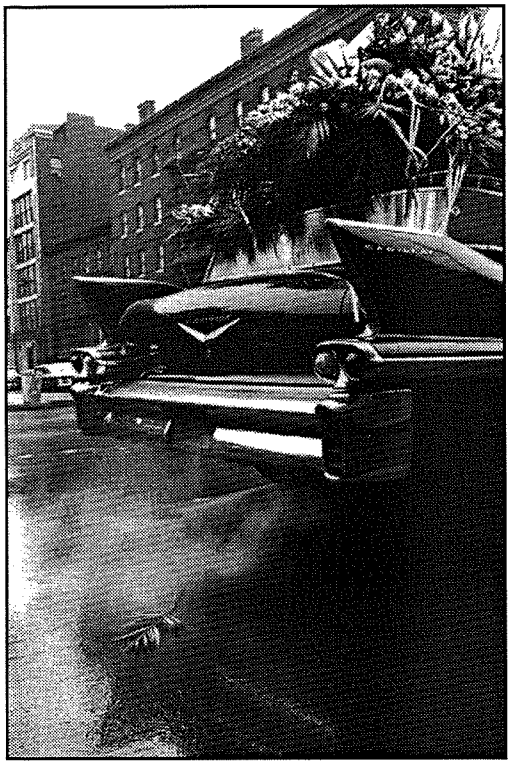
Don McCullin, Vietnam, 1968

Don McCullin, Indie, 1971

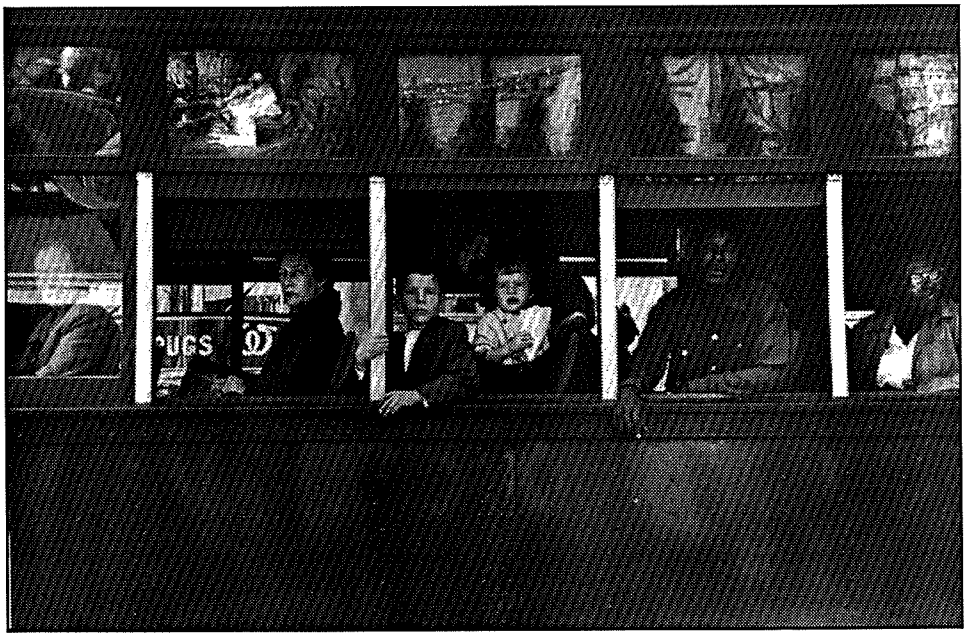
Robert Frank, Londýn, 1951

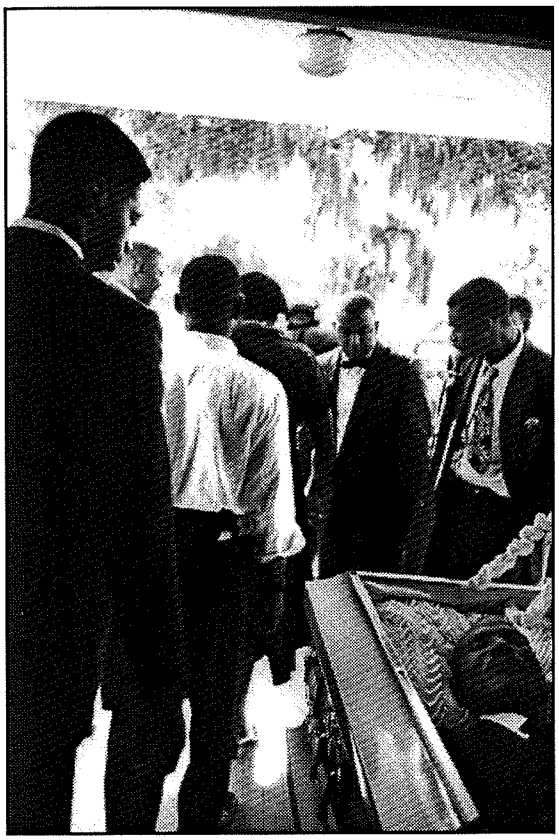
Robert Frank, New York, 1955

Robert Frank, New Jersey, 1955-56

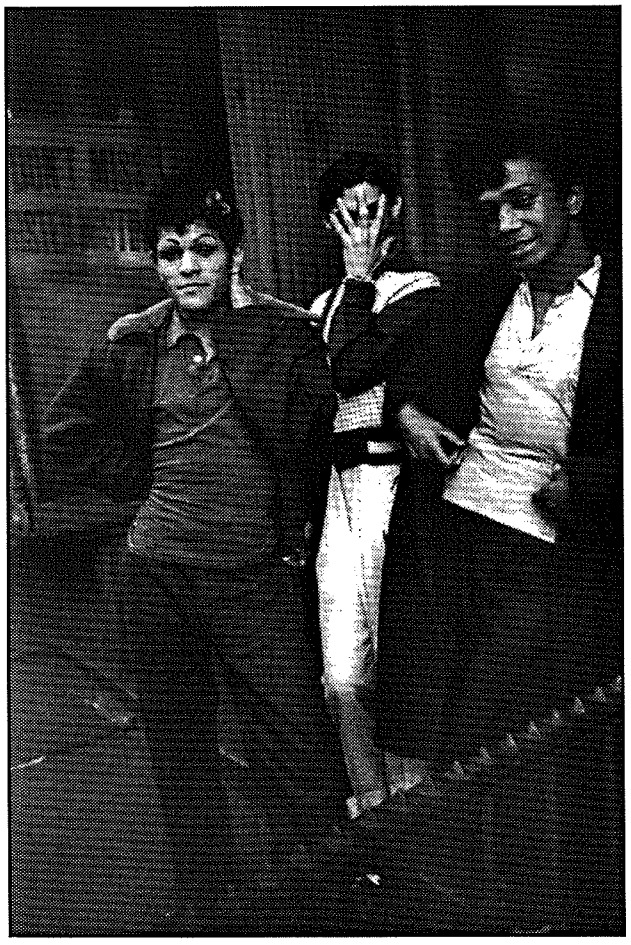
Robert Frank, New Orléans, 1955-56

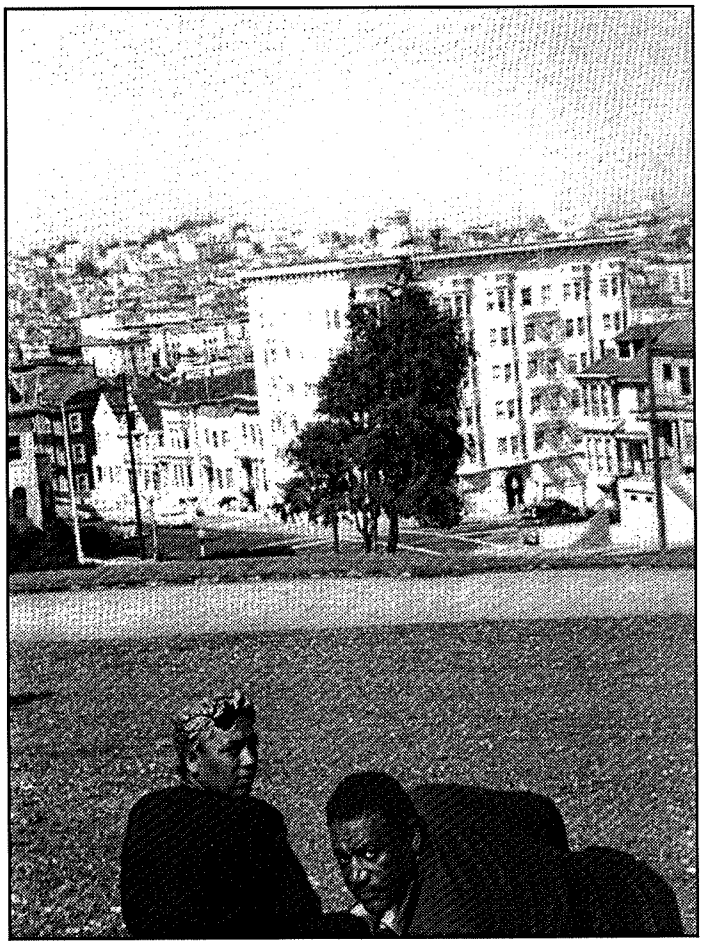
Robert Frank, South Carolina, 1955-56

Robert Frank, Los Angelés, 1955-56

Robert Frank, New York, 1955-56

Robert Frank, San Francisco, 1955-56

ČESKÁ REPORTÁŽNÍ A DOKUMENTÁRNÍ FOTOGRAFIE 1945 - 1968

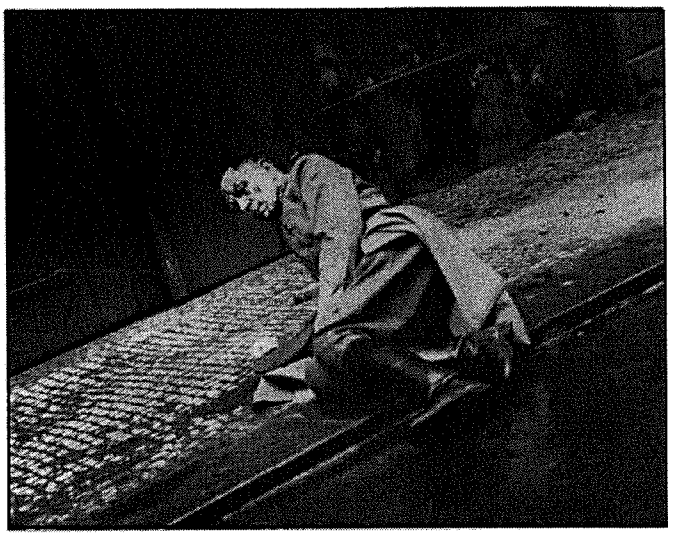
PŘÍLOHA, ČÁST DRUHÁ - ČECHY

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ondřej Kocourek

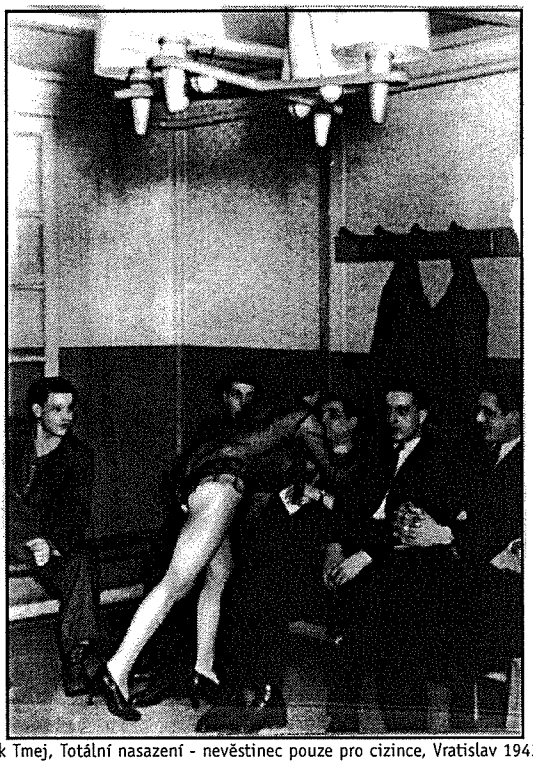
Zdeněk Tmej, Totální nasazení, Vratislav 1943

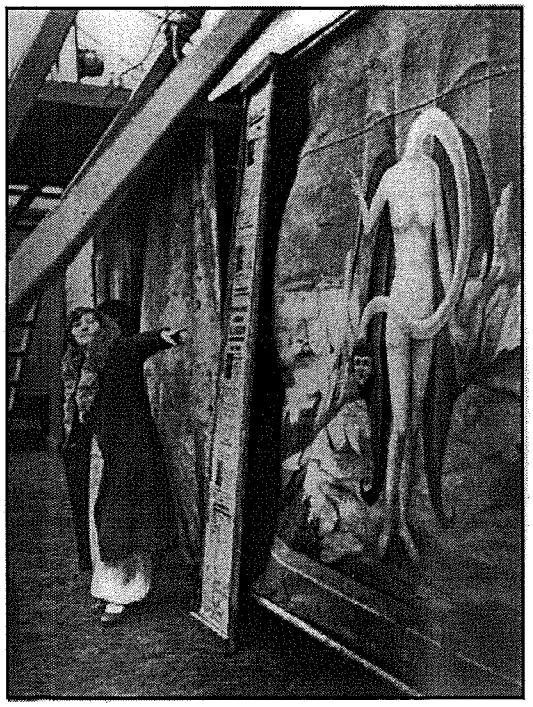
Zdeněk Tmej, Raněný německý důstojník, Praha 5. května 1954

Zdeněk Tmej, Totální nasazení, Vratislav 1943

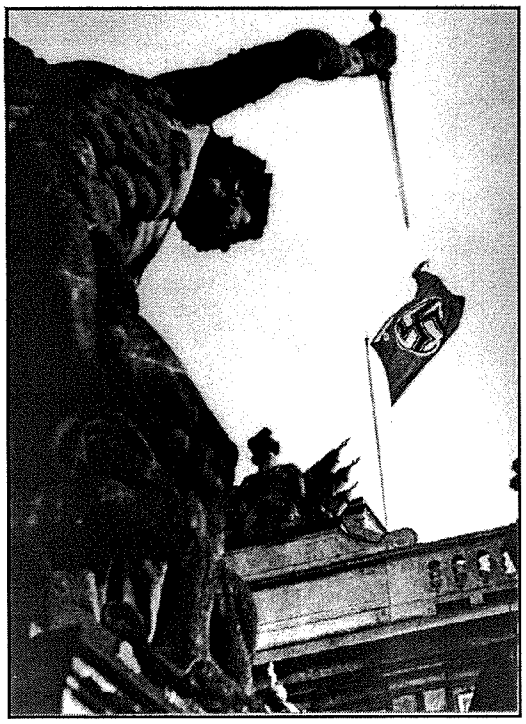
Zdeněk Tmej, Totální nasazení - nevěstinec pouze pro cizince, Vratislav 1943

Oldřich Straka, Na pouti, 1945

Svatopluk Sova, Německé ženy při dláždění pražských ulic, Praha květen 1945

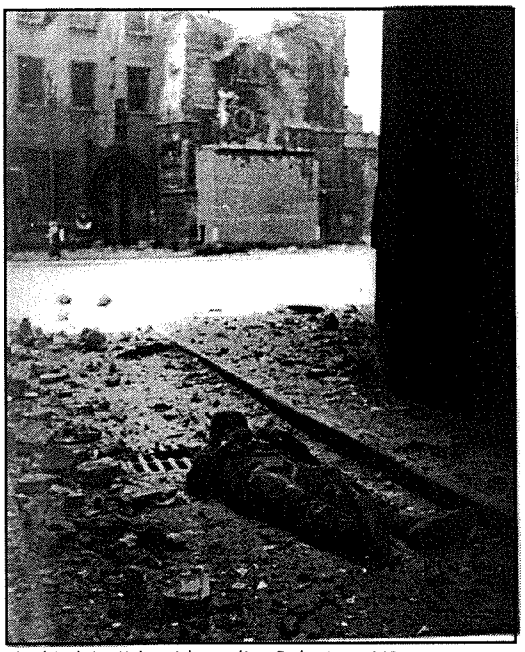
Tibor Honty, Symbolický 5. květen 1945, Pražský hrad 1945

Karel Ludwig, Spící sovětští vojáci, Praha kkvěten 1945

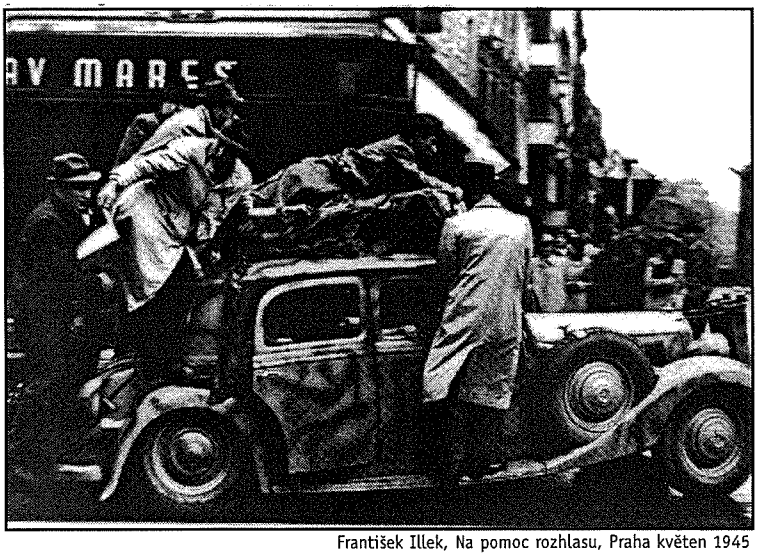
Karel Ludwig, Václavské nám., Praha květen 1945

Karel Ludwig, Melantrichova ulice, Praha 8.5. 1945

Jiří Janovský, květen 1945, Praha

František Illek, Na pomoc rozhlasu, Praha květen 1945

Emil Fafek, 7. 5. 1945

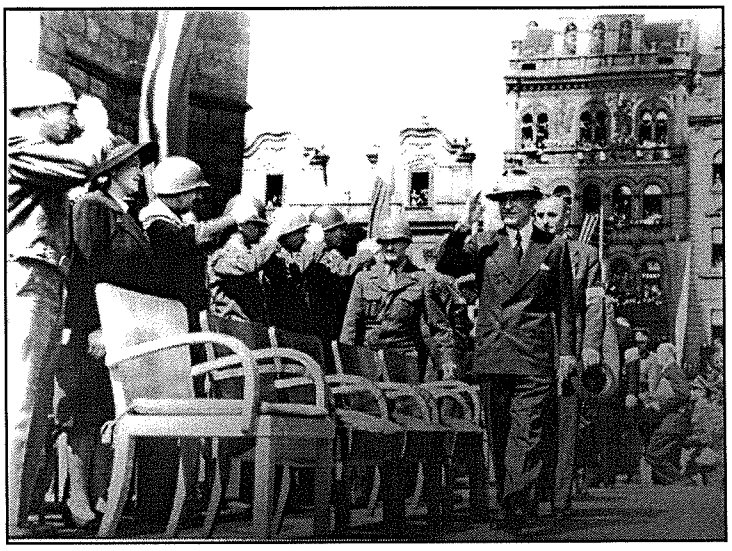

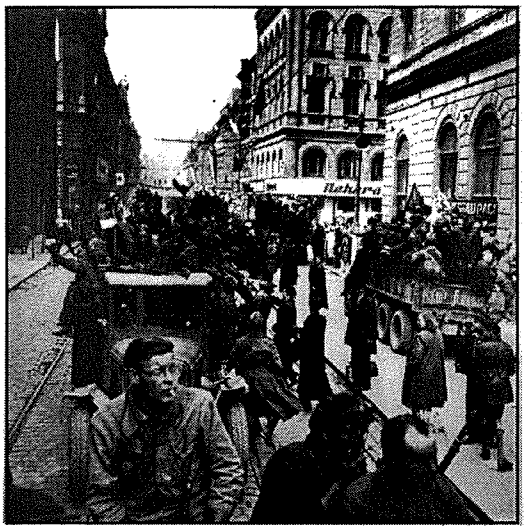
Karel Hájek, Lidické ženy se vracejí, 1945

Josef Kubín, Vojenská přehlídka 15.6. 1945, Plzeň

Josef Kubín, Vojenská přehlídka 15.6. 1945, Plzeň

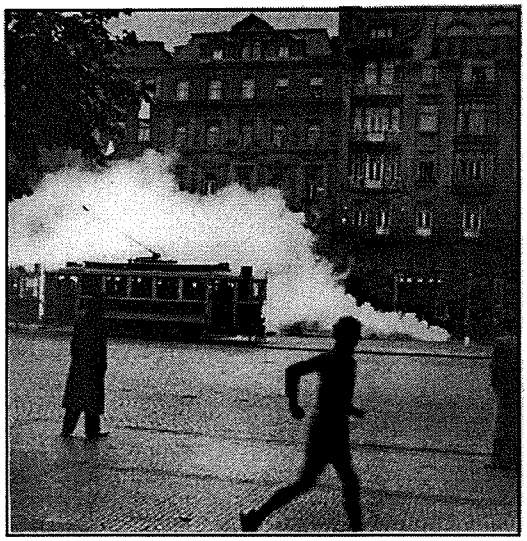

Václav Chochola, Přesuny vojsk k obraně Prahy v Hybernské ulici, Praha květen 1945

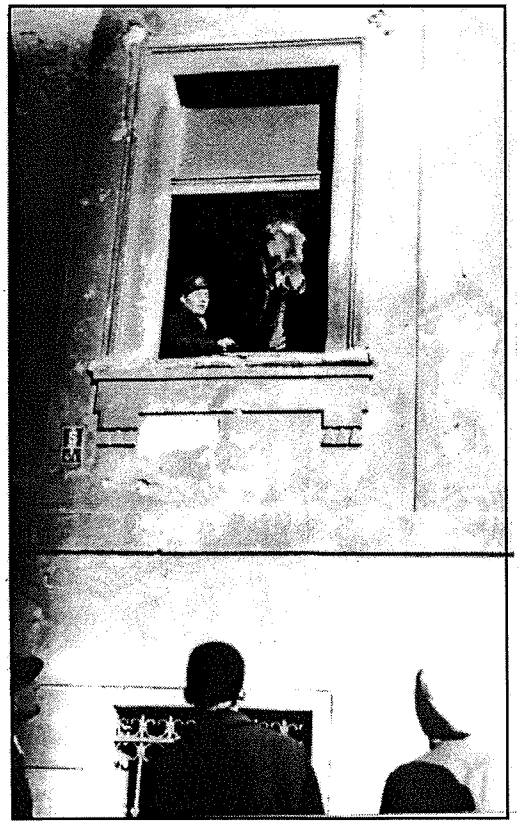
Václav Chochola, 9. květen 1945, Praha

Václav Chochola, První zásah Němců proti demonstrujícím pražanům na Václavském nám., Praha 5.5. 1945

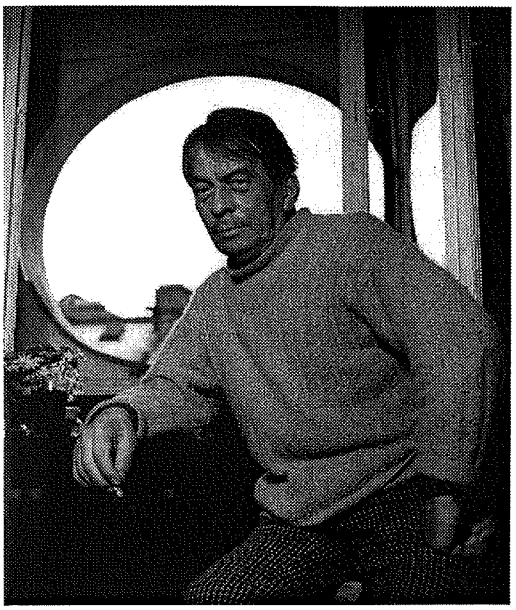
Václav Chochola, Repartianti v ambitech Tomášského kláštera, Praha 12.6.1945

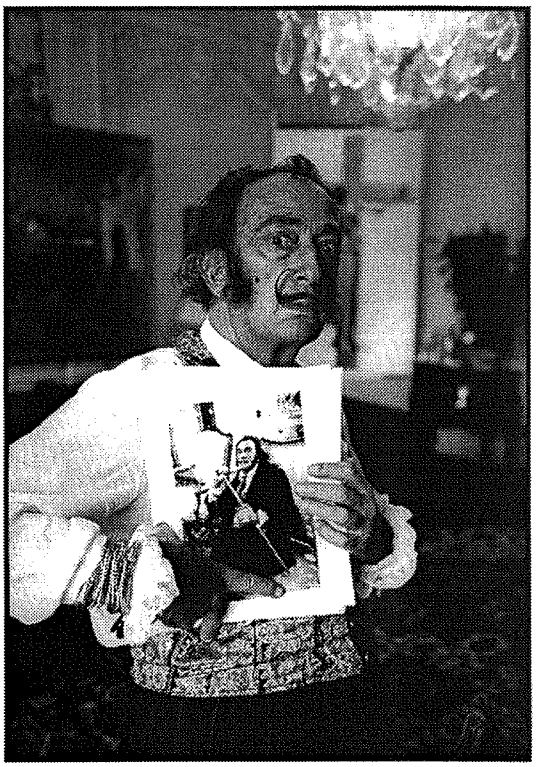
11.Václav Chochola, Kůň v okně, 1948

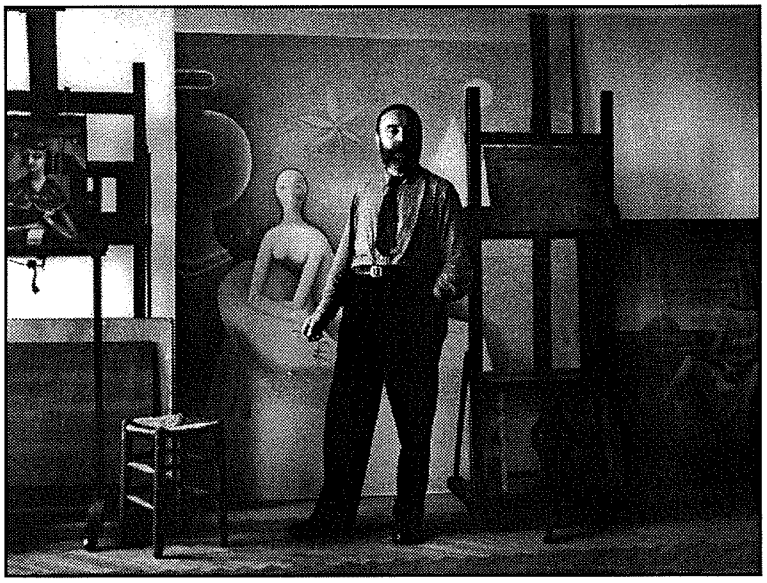
Václav Chochola, Svačina, 1948

Václav Chochola, František Tichý u Ludmily Jiřincové, 1956

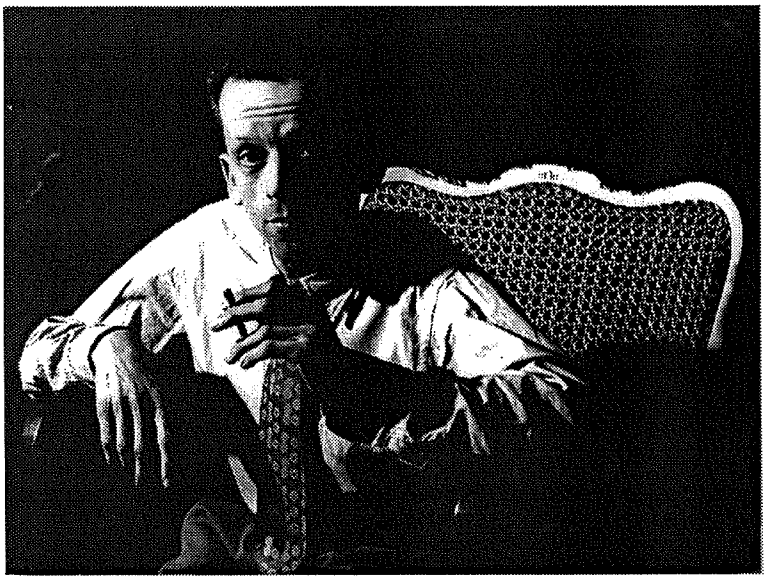

Václav Chochola, Salvator Dalí s mým portrétem S. Dalího, Paříž, 1969

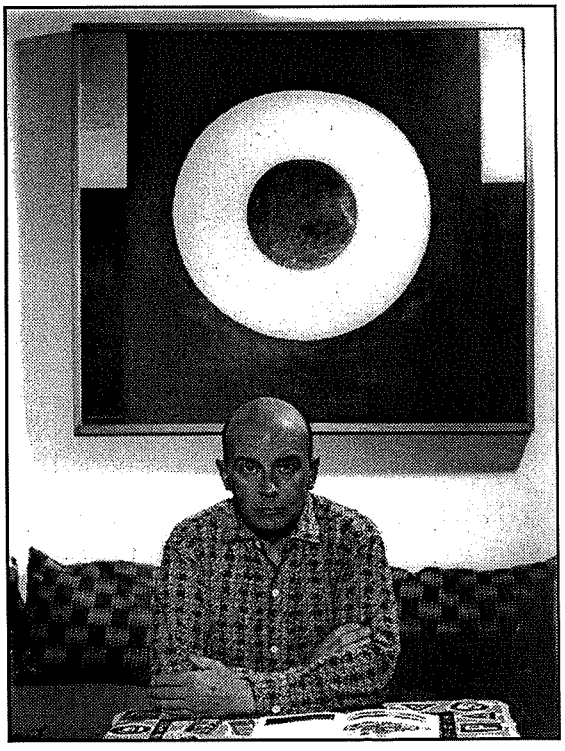

Václav Chochola, Jan Zrzavý s Kleopatrou, 1944

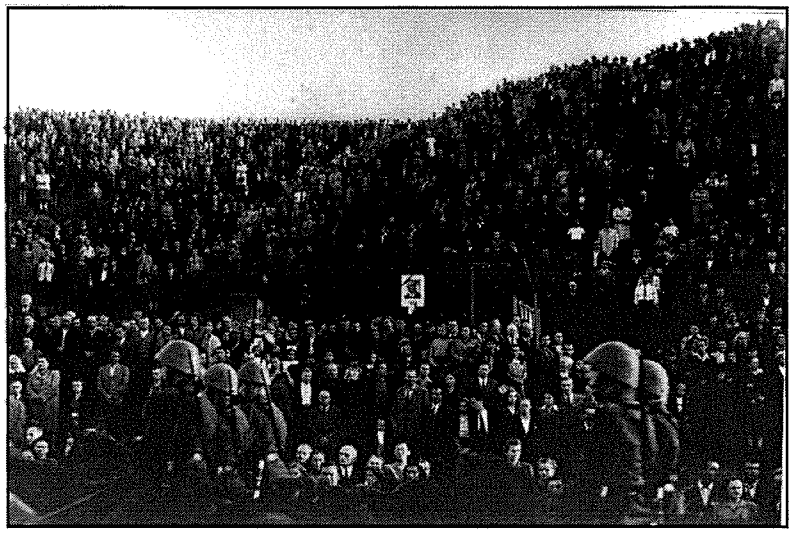
Václav Chochola, Karel Černý, 1957

Václav Chochola, Kamil Lhoták, 1967

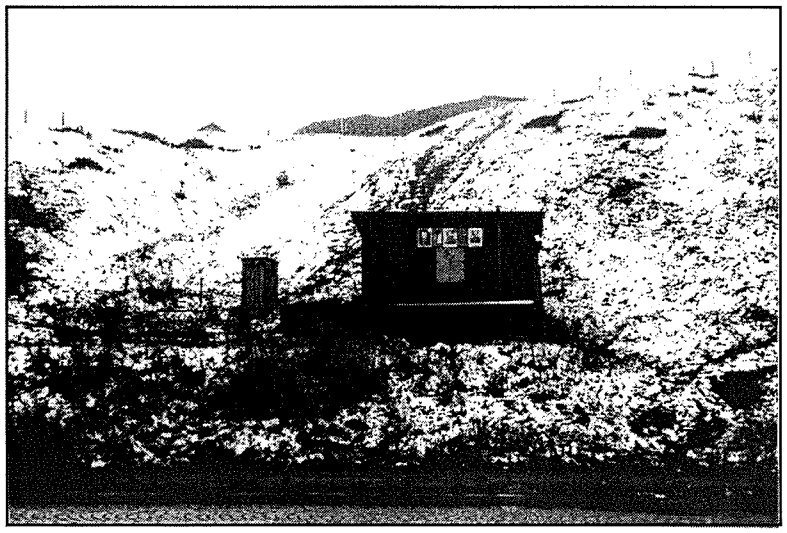

Jan Lukas, Praha - Pankrácká pláň,
pohřeb prezidenta Beneše, 9.9. 1948

Jiří Jeníček, kavárna, bar, denně tanec, Cheb 1948

Jan Lukas, Praha - Pankrácká pláň, 1949

Jan Lukas, Praha, červenec 1948

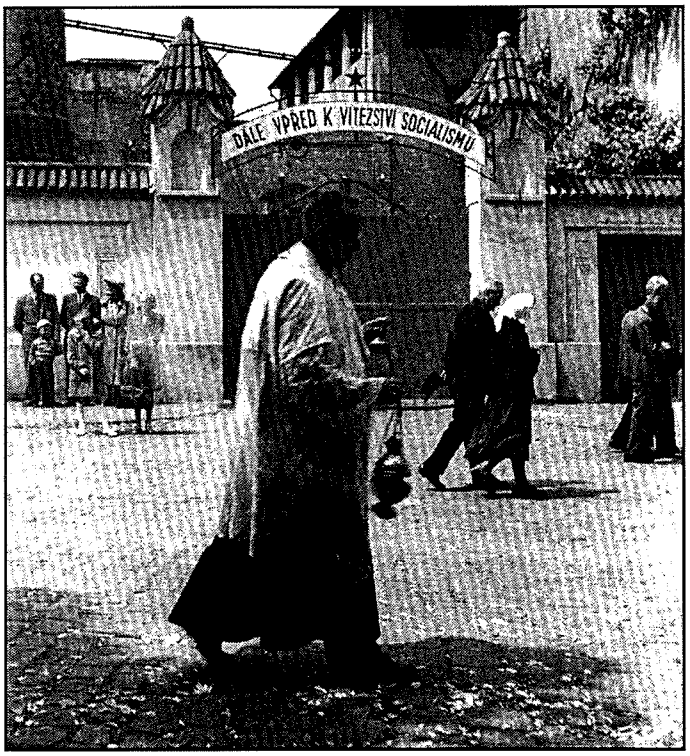
Jan Lukas, Praha, 9. září 1948

Jan Lukas, 1. května 1965, Pražský deník 1938 -1965

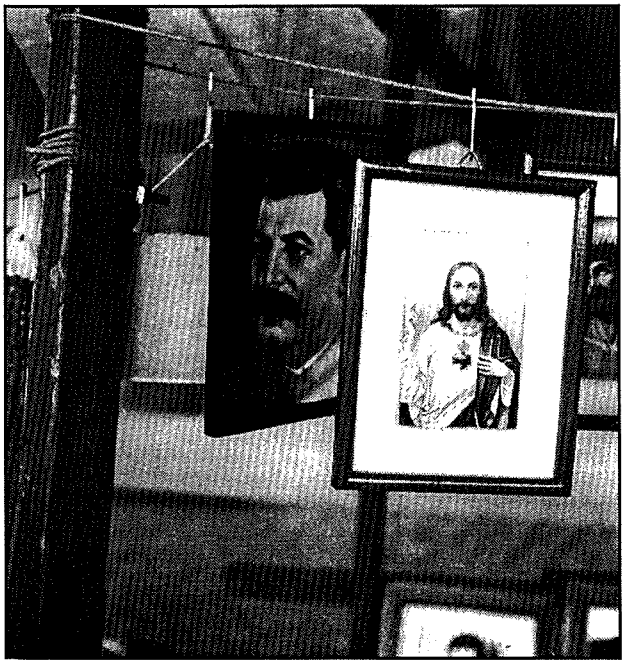
Jan Lukas, Dále vpřed k vítězství socialismu, Pražský deník 1938 -1965

Jan Lukas, SSSR náš vzor, Pražský deník 1938 -1965

Jan Lukas, Pražský deník 1938 -1965

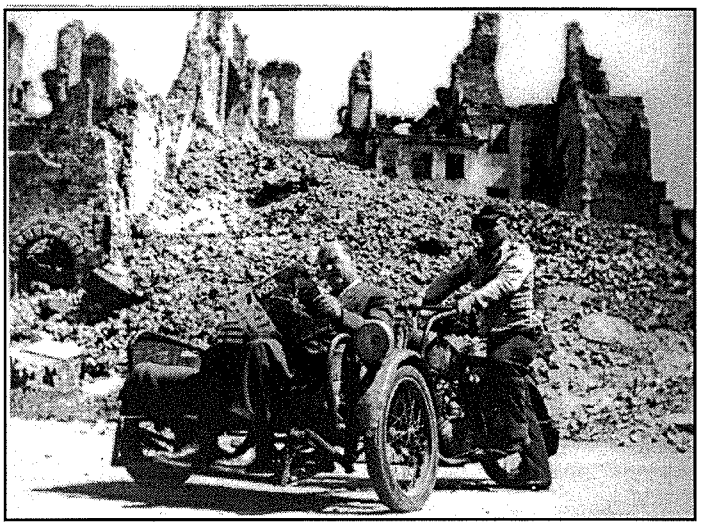

Jan Lukas, Církev mlčí, ale žije, Pražský deník 1938 -1965

Jindřich Marco, Varšava - pouliční fotograf na Starém Městě, březen 1947

Jindřich Marco, Varšava - motodrožka, červen 1947

36Jindřich Marco, Varšava - u kostela sv. Františka, červen 1947

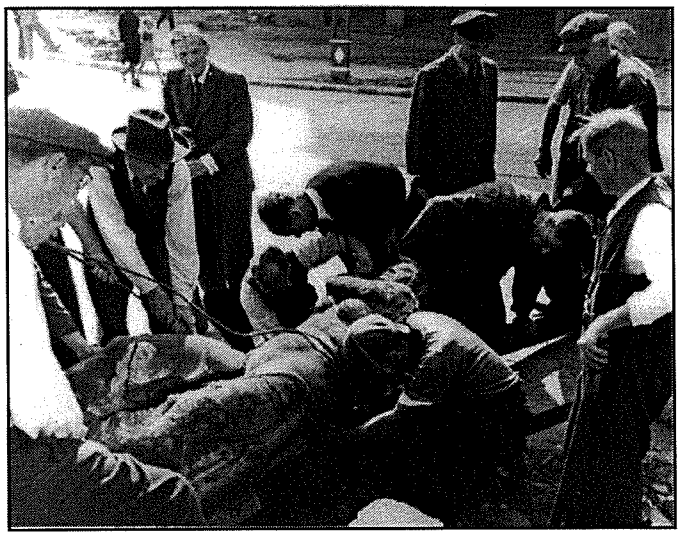
37Jindřich Marco, Londýn - Petticoet Lane, srpen 1946

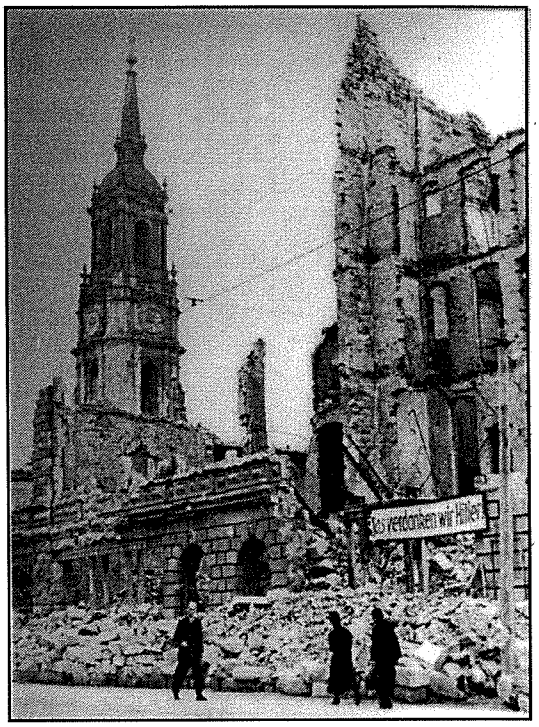
Jindřich Marco, Varšava - mladí muzikanti na Poniatowského ulici, červen 1947

Jindřich Marco, Vídeň - módní přehlídka, říjen 1946

Jindřich Marco, Berlín - odstraňování sochy Vítězství na Nolendorfplatzu, červenec 1945

Jindřich Marco, Drážďany, červenec 1945

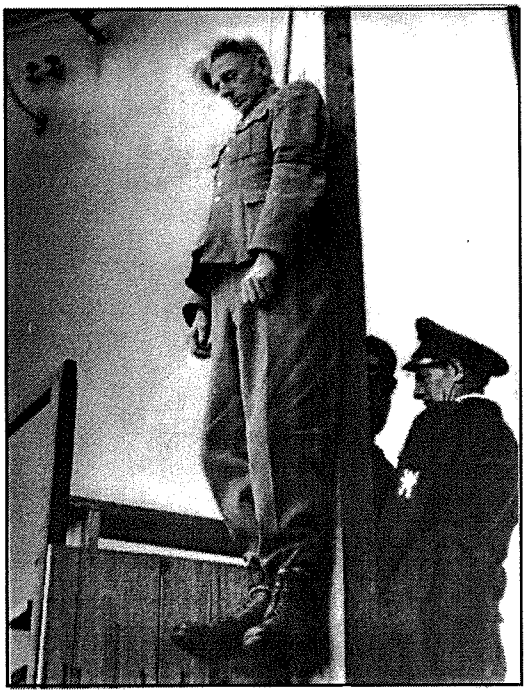
Jindřich Marco, Berlín - nedělní ráno na Kurfurstendammu, červenec 1945

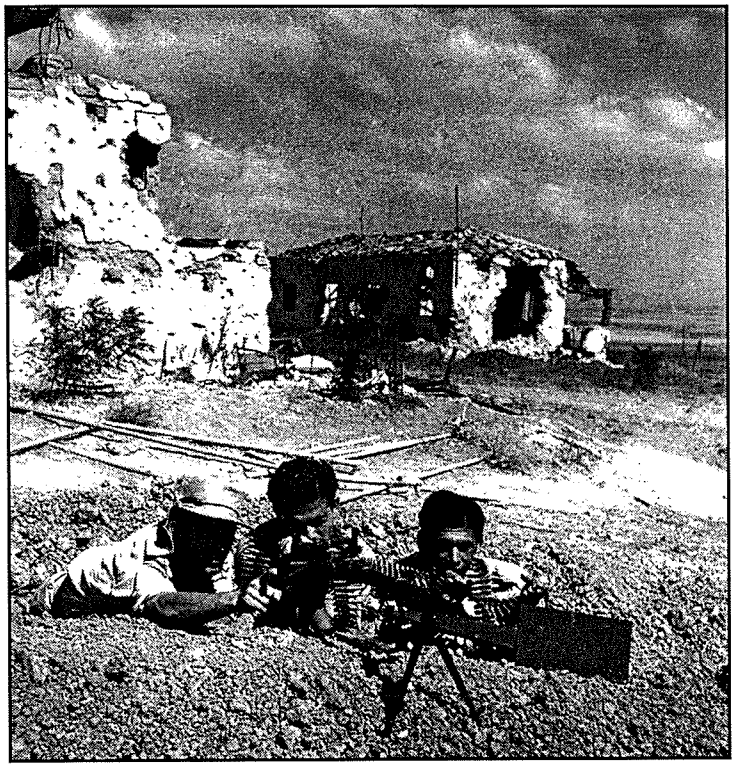
Jindřich Marco, Budapešť, Teléki-tér, srpen 1945

Jindřich Marco, Varšava - ruiny ghetta, březen 1947

Jindřich Marco, Praha - poprava Karla Hermanna Franka, 1946

Jindřich Marco, obrana kibucu Negba v Negevské poušti, Israel, 1948

Jindřich Marco, Galilea, vojenská hlídka při zemědělských pracech, Israel, 1948

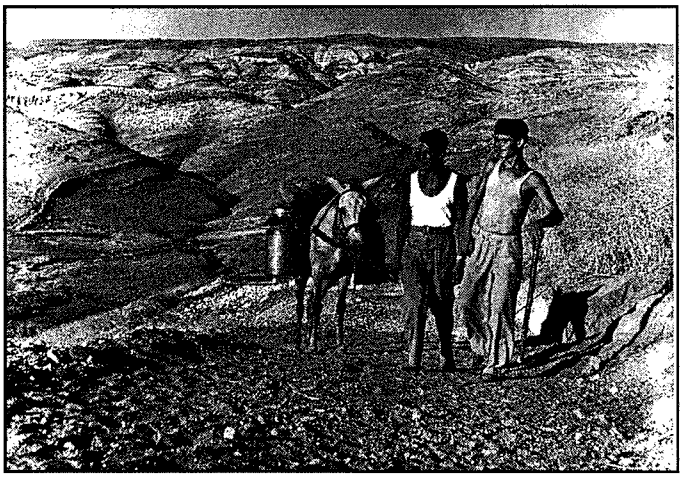
Jindřich Marco, Rechovot, předseda vlády Ben Gurion na vojenské přehlídce, Israel, 1948

Jindřich Marco, Jeruzalém, ortodoxní náboženská škola, Israel, 1948

Jindřich Marco, Jeruzalém, úkryt před bombardováním v římských katakombách, Israel, 1948

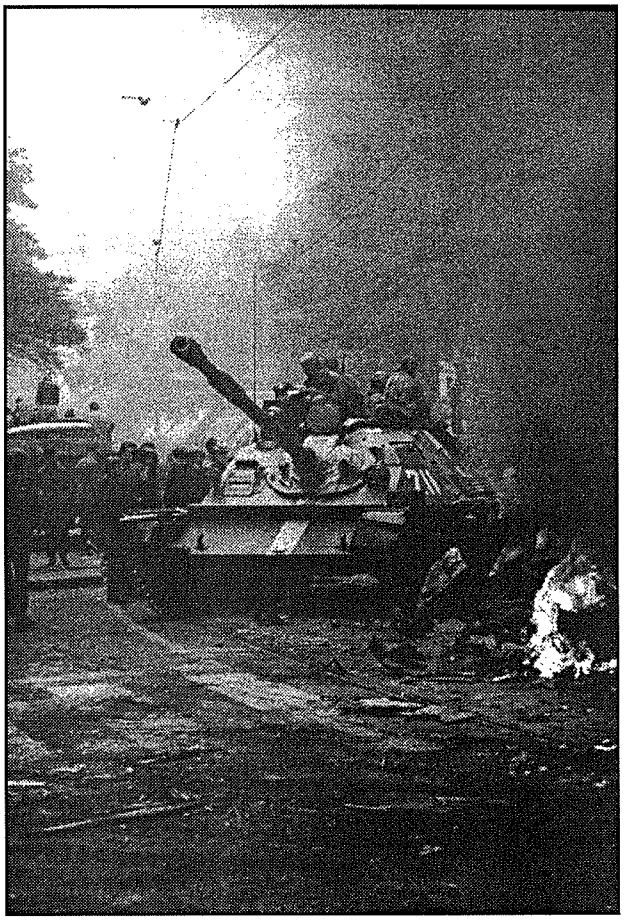
Jindřich Marco, Golanské výšiny, Israel, 1948

Jindřich Marco, Nováčci v armádě v Rechovotu, Israel, 1948

Jindřich Marco, Soudruh Agresor, Praha 1968

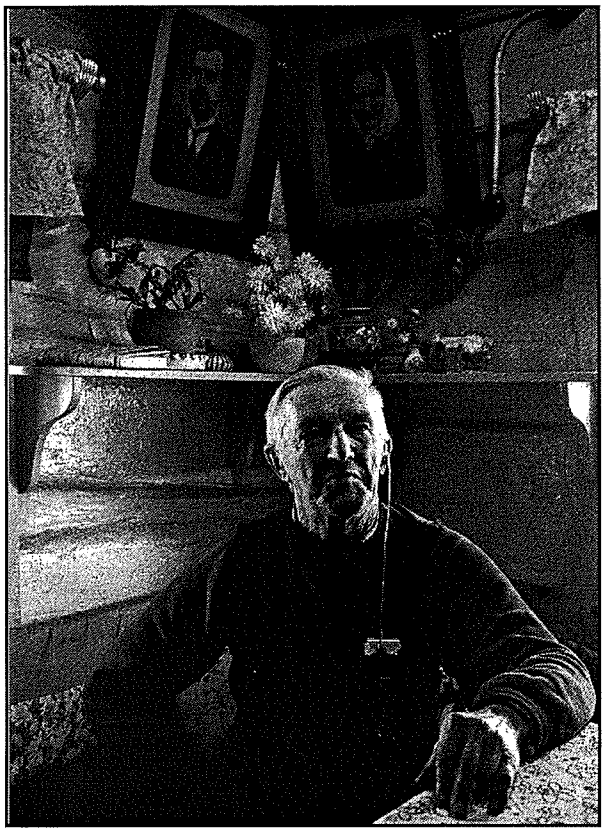

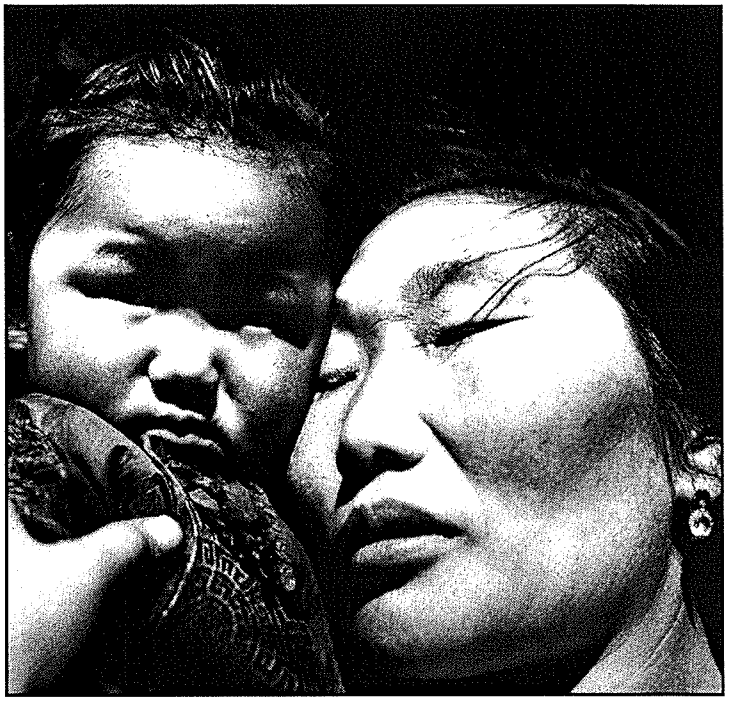
Jindřich Marco, Soudruh Agresor, Praha 1968

Jindřich Marco, Soudruh Agresor, Praha 1968

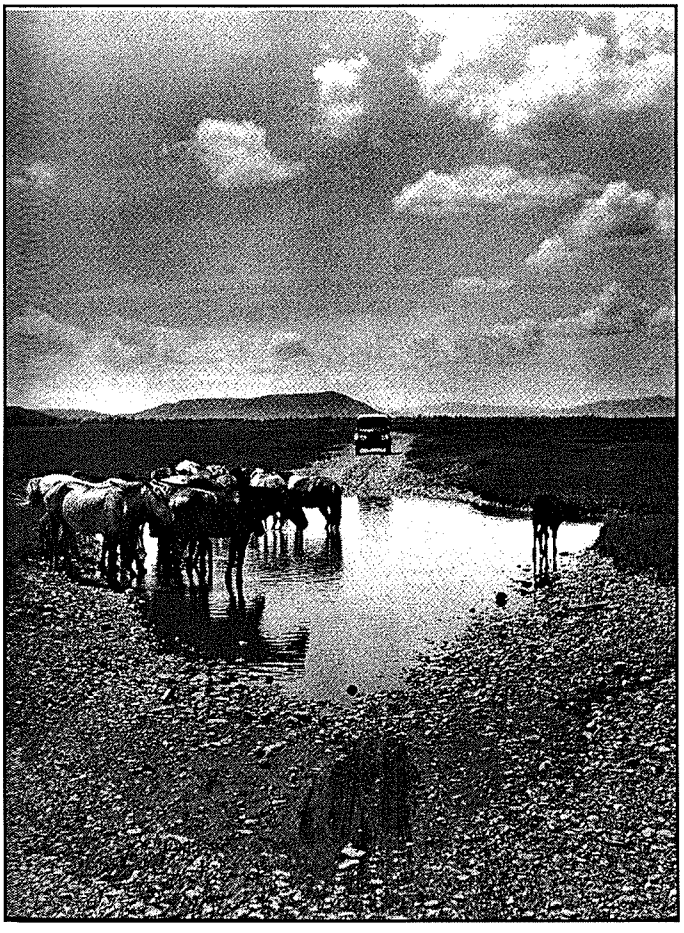
Leoš Nebor, 1969

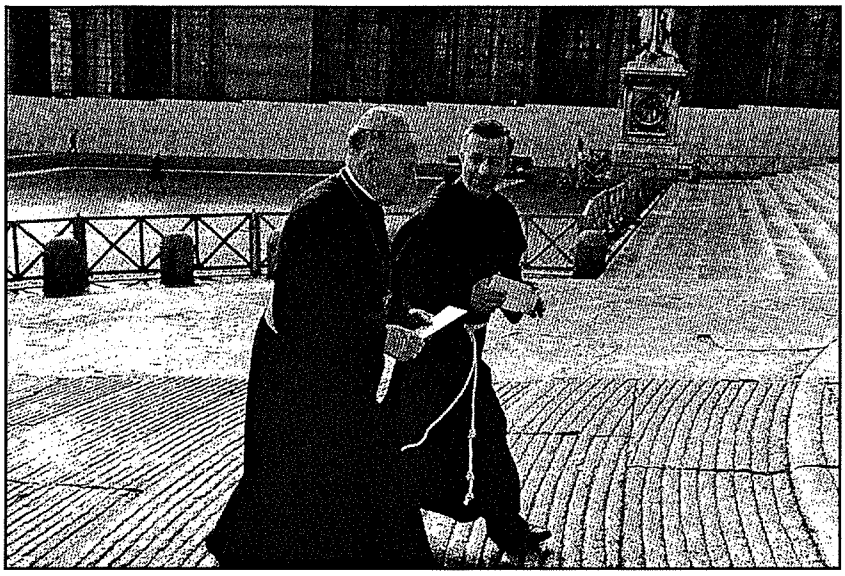
Leoš Nebor, Mongolská madona, 1957, 3. cena World Press Photo

Leoš Nebor, Mongolsko, 1957

Leoš Nebor, Itálie, 1969

Leoš Nebor, Itálie, 1969

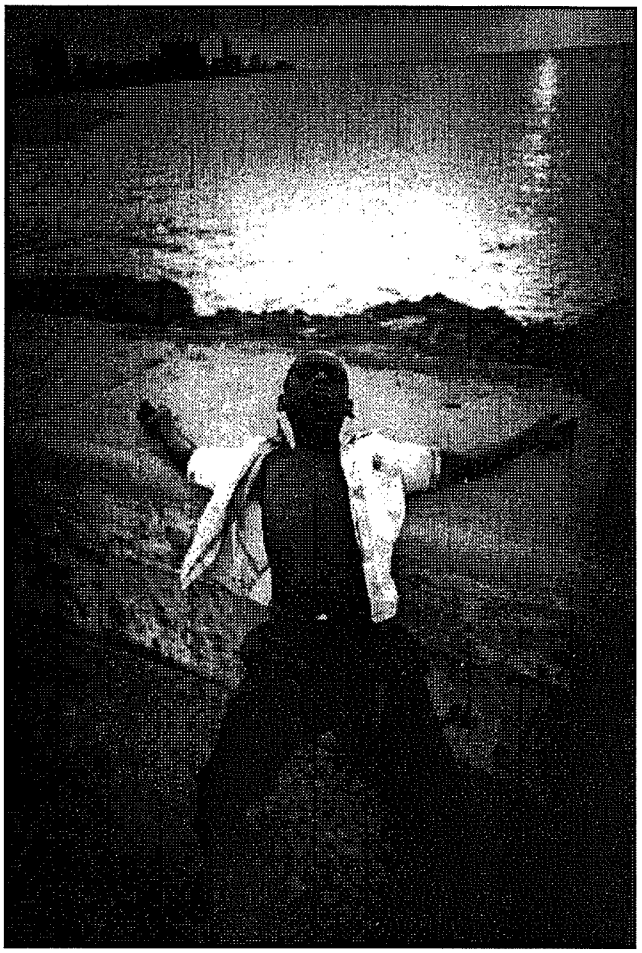
Leoš Nebor, Kanada, 1967

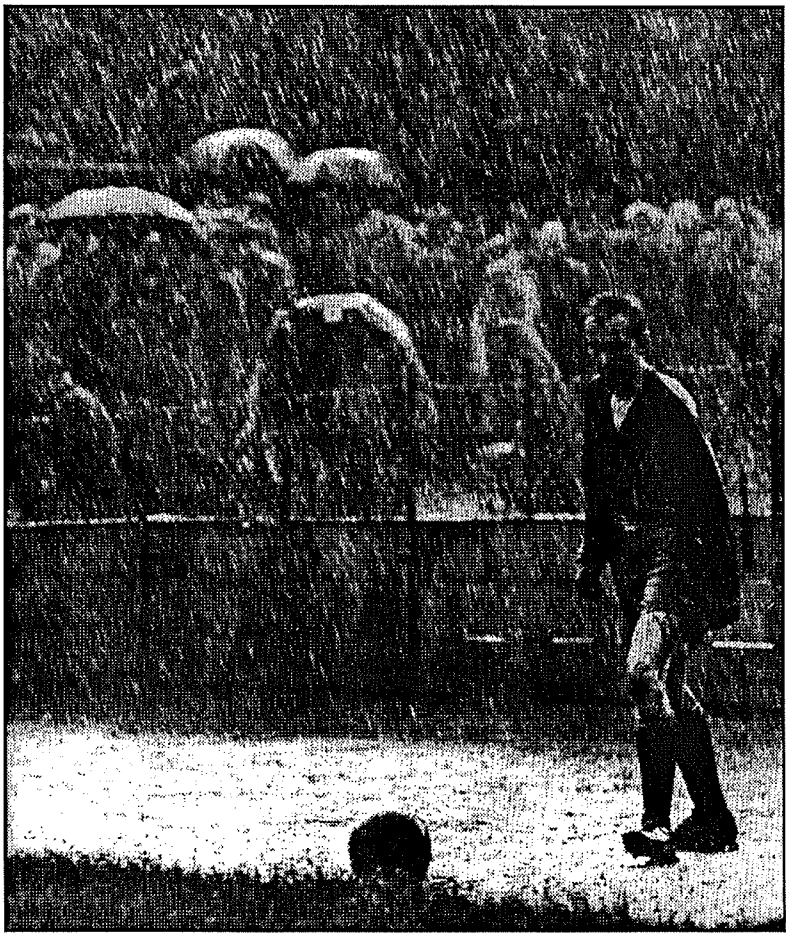
Leoš Nebor, Kanada, 1964

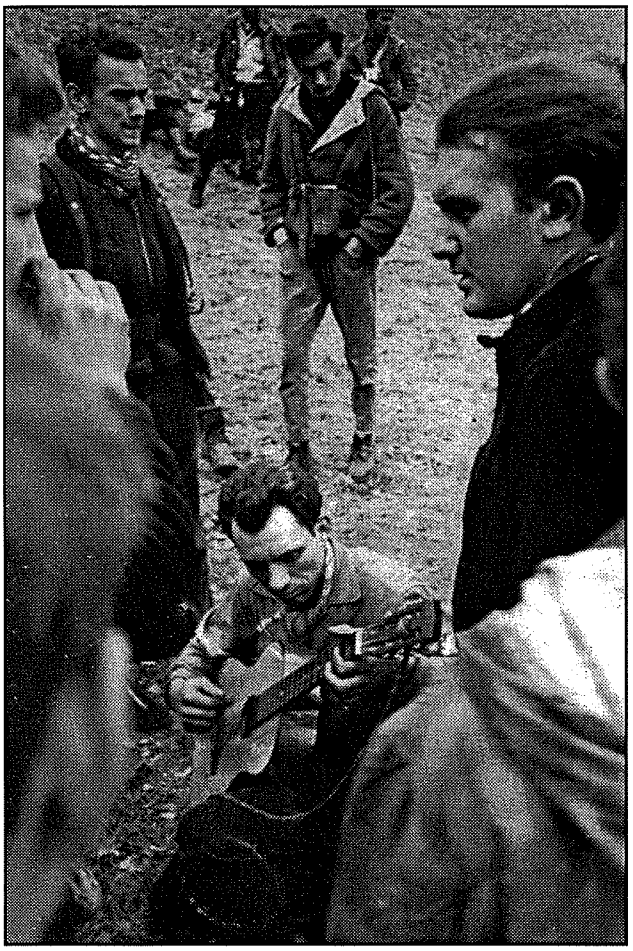
Miroslav Hucek, Leningrad, 1967

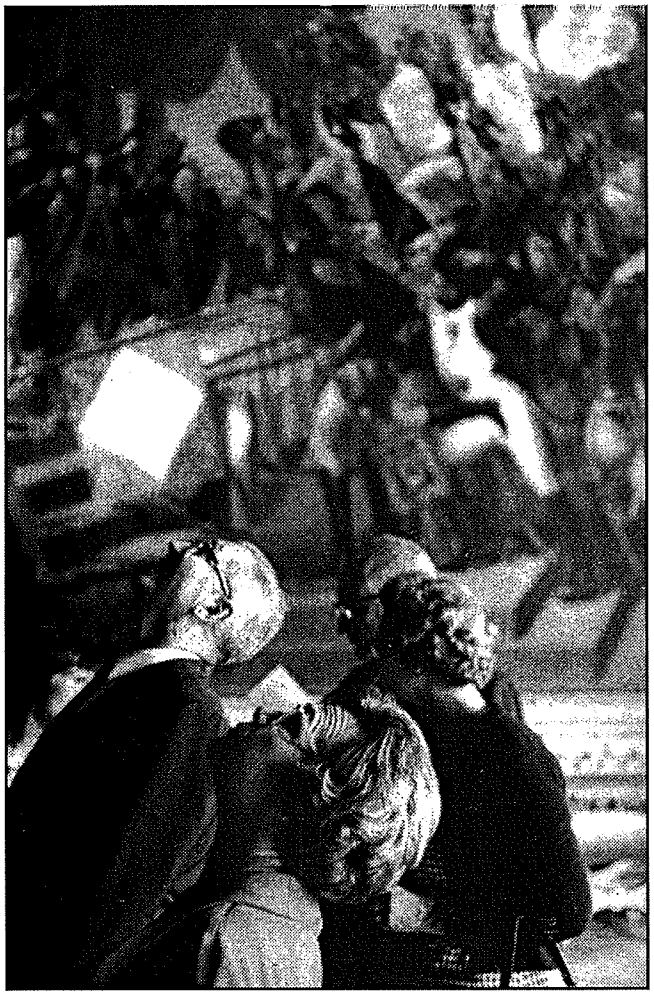
Miroslav Hucek, Nábřeží v Havaně, Kuba, 1967

Stanislav Tereba, Brankář v dešti, 1959 (hlavní cena World Press Photo za rok 1959)

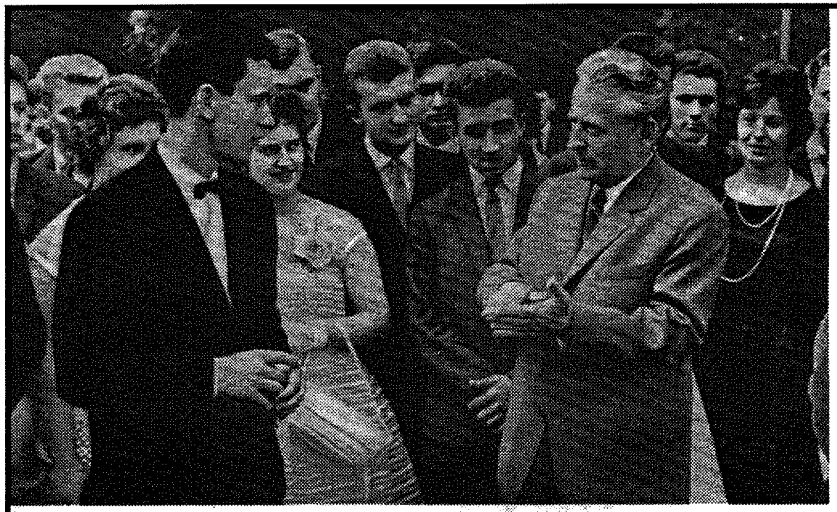
Miroslav Hucek, Z tematického cyklu Trampové, 1963

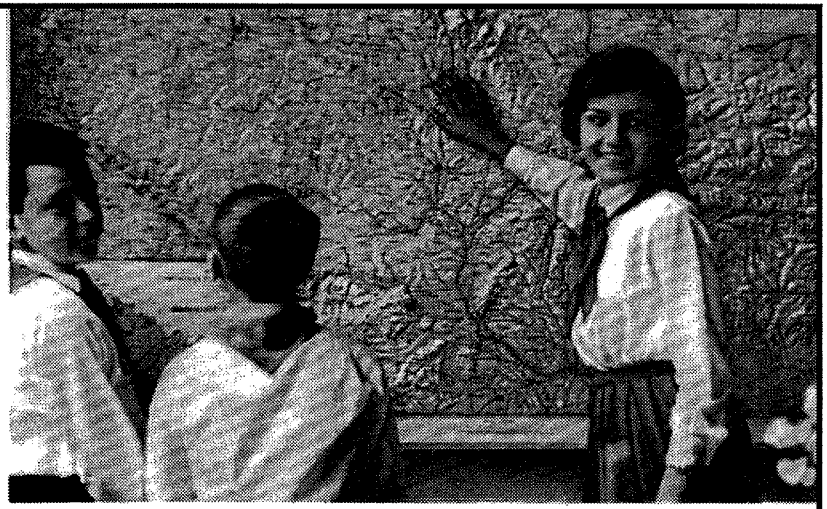

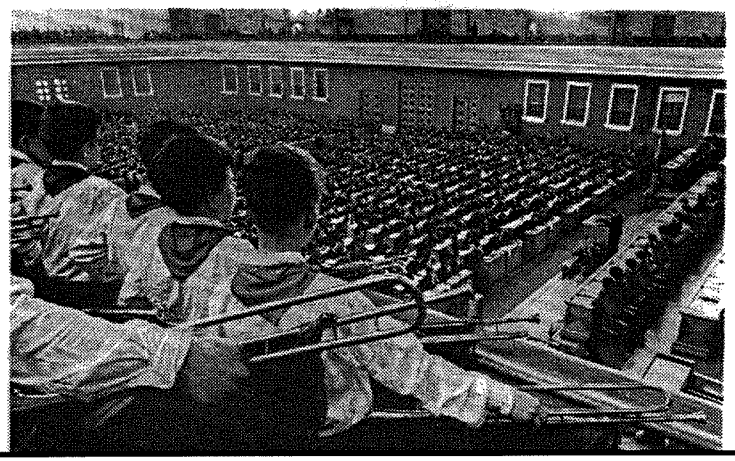
Miroslav Hucek, Z tematického cyklu Galerie, Louvre, 1966

Miroslav Hucek, Z reportáže Nápravné zařízení mládeže, Oboříště, 1964

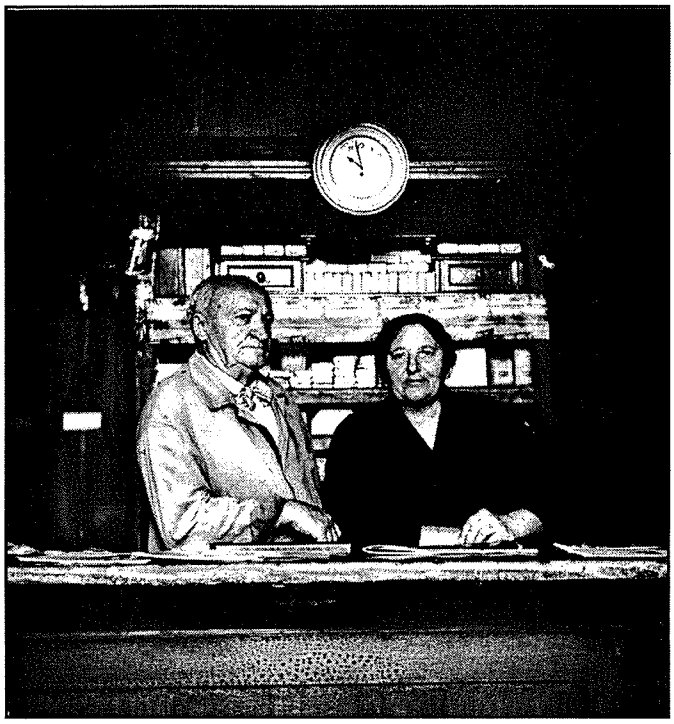

©MIROSLAV HUCEK, 1965
©LEOŠ NEBOR, 1965

titulní list knihy Mládí - Miroslav Hucek, Leoš Nebor, nakl. Mladá fronta, Praha 1965

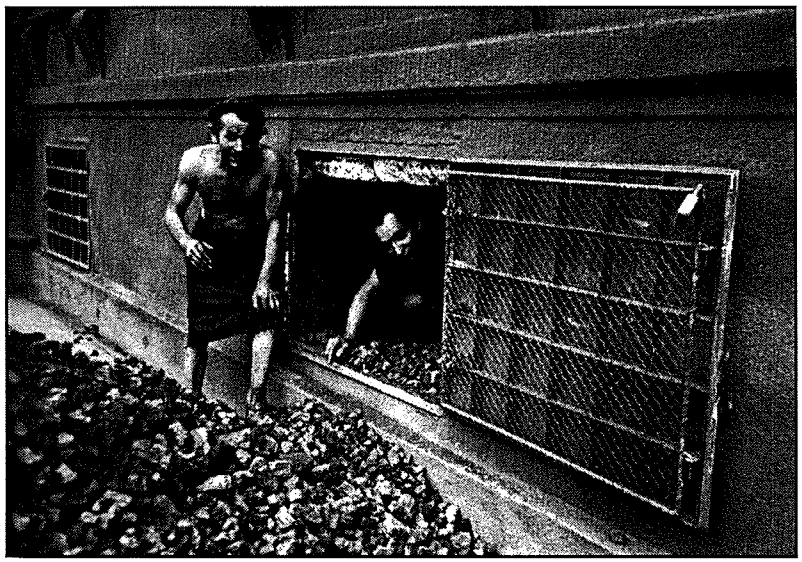
Dagmar Hochová, Z cyklu dvojice, 1960

Dagmar Hochová, Z cyklu dvojice, 1967

Dagmar Hochová, Z cyklu dvojice, 1963

Dagmar Hochová, Z cyklu dvojice v cizině, Budapešť, 1965

Dagmar Hochová, Z cyklu dvojic v cizině, Benátky, 1966

Miloň Novotný, Westminsterské opatství, Londýn, 1968

Miloň Novotný, Vlak do Silvertownu, Londýn, 1968

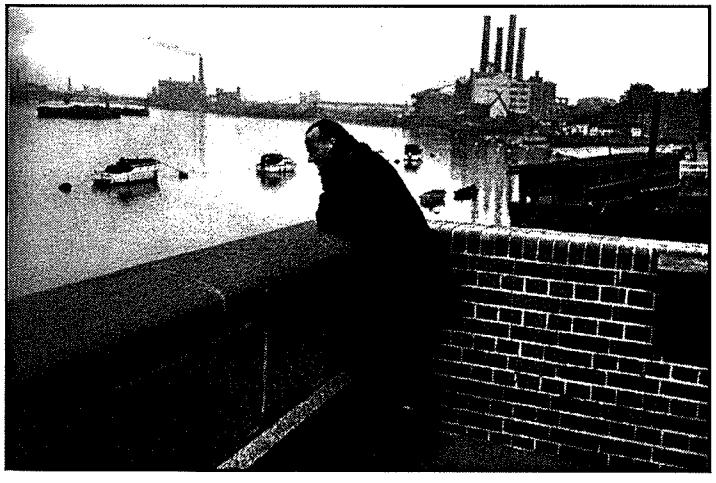

Miloň Novotný, Tržiště v Middlesex, Londýn, 1968

Miloň Novotný, Bankovní úředníci čekají na autobus, Londýn, 1968

Miloň Novotný, Nábřeží v Chelsea, Londýn, 1968

Josef Koudelka, ukázky ze souboru Cikáni,
Slovensko, 1961 -1969

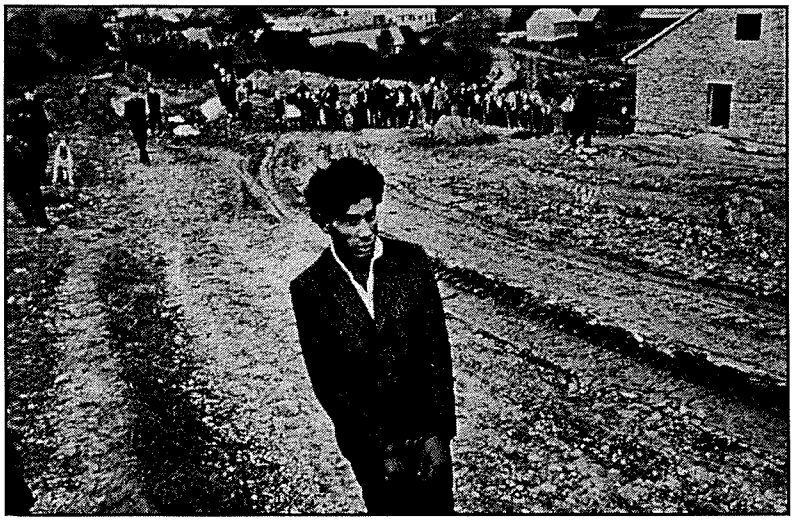

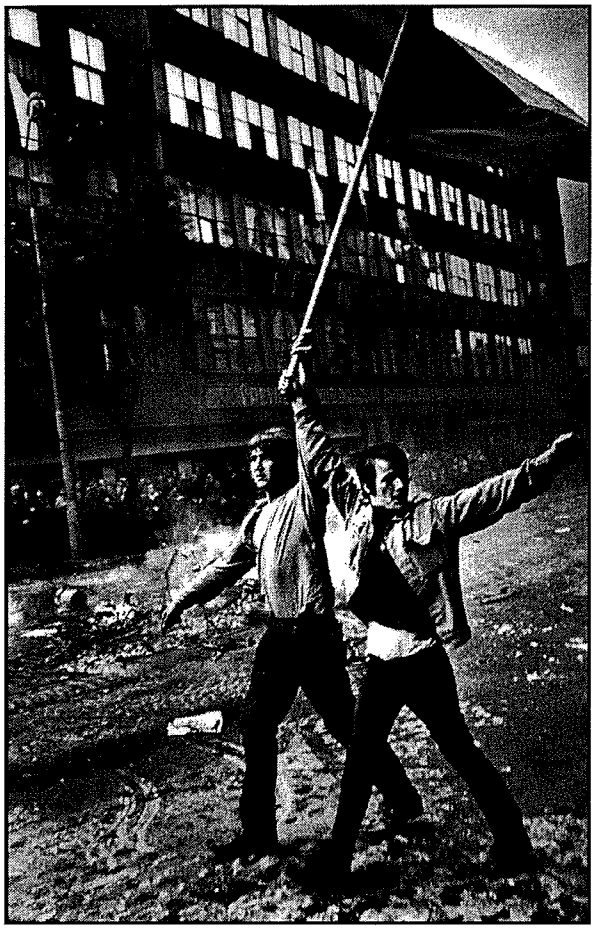

Josef Koudelka, ukázky ze souboru Cikáni,
Slovensko, 1961 -1969

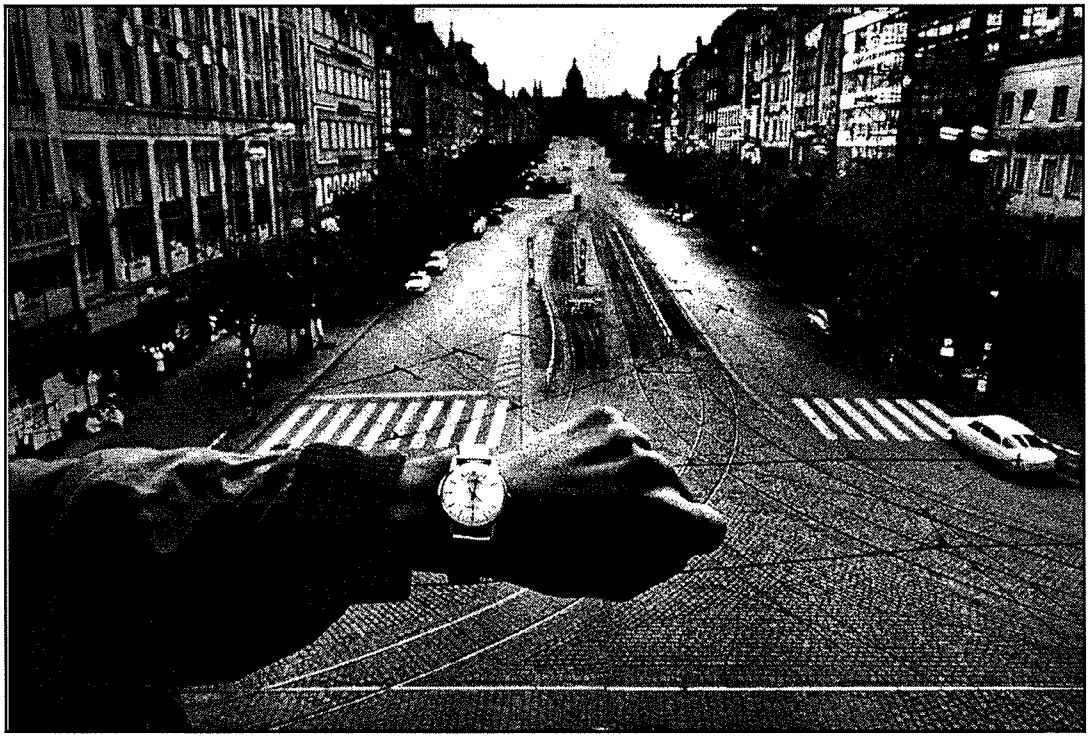

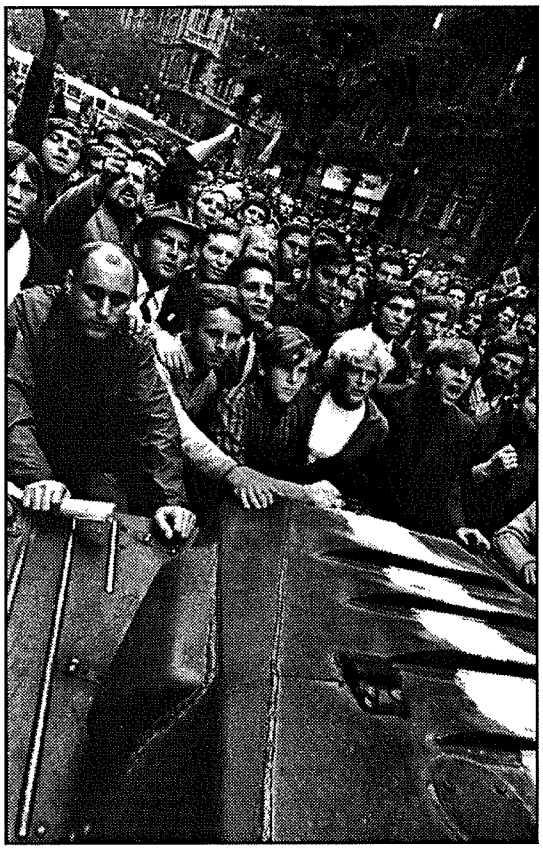
Josef Koudelka, Před budovou čs. rozhlasu těsně před jeho obsazením, Praha 1968

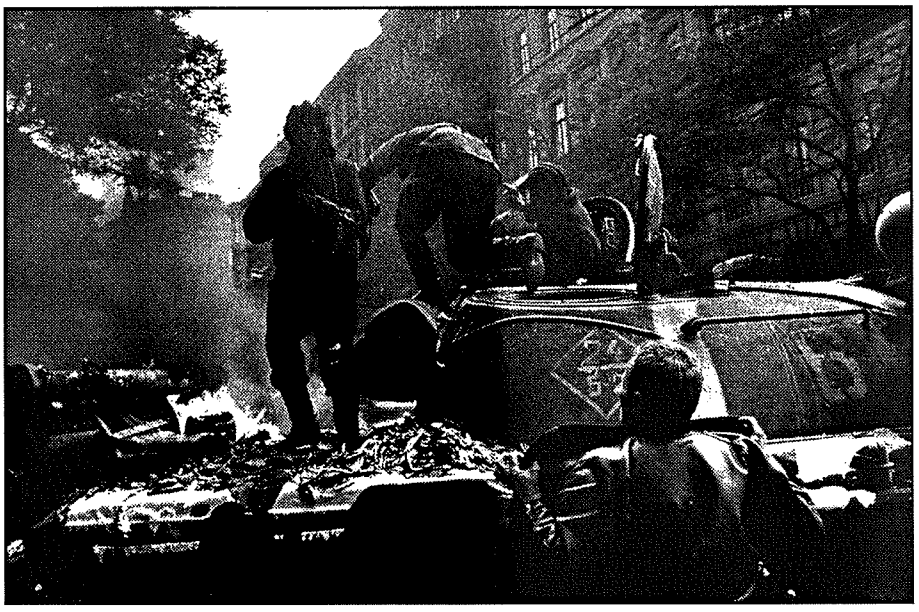
Josef Koudelka, Československá státní vlajka, Praha 1968

Josef Koudelka, Demonstrace je odvolána, aby neposkytla okupujícím vojskům záminku k represím, Praha 1968

Josef Koudelka, Tanky armád Varšavské smlouvy se valí na Prahu. Dav před budouvou čs. rozhlasu se snaží zadržet první tank, Praha 1968

Josef Koudelka, Před budovou čs.rozhlasu, Praha 1968

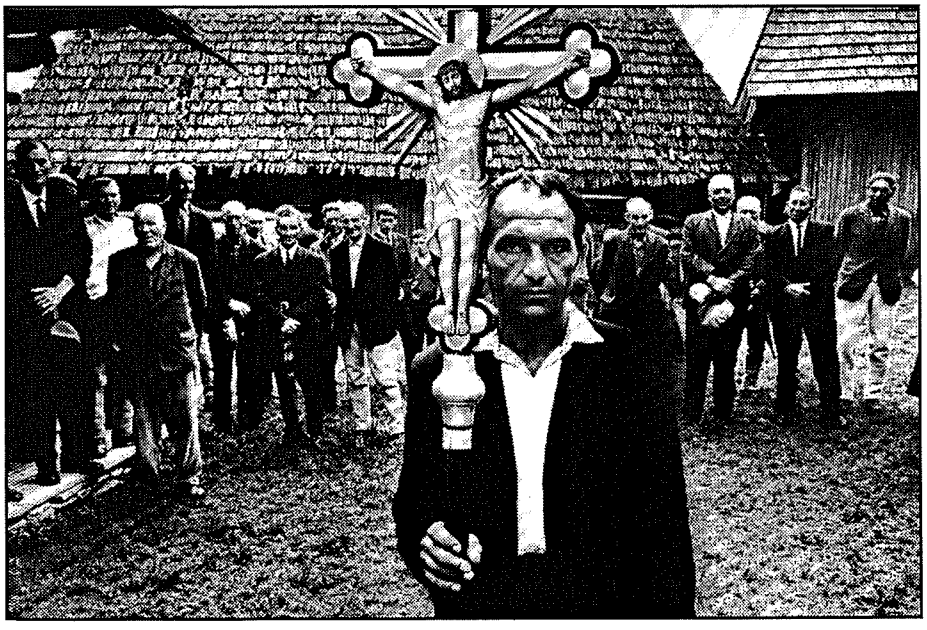
Josef Koudelka, Před budovou čs.rozhlasu, Praha 1968

Markéta Luskačová, Muž se sochou, Kalvaria Žebrydowska, 1968

Markéta Luskačová, Poutníci, Procesí, Čirč, 1967

Markéta Luskačová, Pohřeb pastýře Janka Adam
Šumiac, 1971

Bohdan Holomíček, Exponuji nataženou nití, Ulčice 1961

Bohdan Holomíček, Mladé Buky asi 1967

Bohdan Holomíček, Takhle to asi začalo, Mladé Buky 1958